

ИЗВЕСТИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ОРДА

БЪЛГАРСКОТО ВЕЗМО И **ИЗТОКЪТ**

Обяснението на глава VII за Елбетицата

Тачо Танев

София 1941

УВОД

От доста време вече готвя един труд върху орнаментите на Българското Везмо. С него, надявам се, че ще може да се сложи основа на една съвършено нова наука, по име **Образоведство** или **Орнаментика**, както я наричам. В историята на изкуствата, а така също и в Археологията и

Етнографията твърде начесто научните изследвания се сблъскват с нейния предмет и много нещо е направено в полето на някои специални въпроси. Обаче, Образоведството до сега никога не е било схващано като една цялостна и самостоятелна наука, позволяваща проникването в човешкото минало и настояще. Казвам, „самостоятелна“, естествено, само до степенята, до която една наука може и бива да бъде самостоятелна. В случая можем да оставим настрана спокойно някои откъслечни опити за обобщаване на дадени действително съществуващи орнаментни системи в научни класификации. Така например, от викторианско време (1856 г.) имаме един богат и огромен албум с орнаменти главно от антиката, озаглавен „Grammar of the Ornament“ от Owen Jones, който може да събуди само усмивка със своите „граматически“ орнаментални правила. От по-ново време именно от 1899 г., произхожда извънредно ценния, особено за нас Българите, труд на финландеца Аксел О. Хайкел върху носите и шевиците на Мордвините. В него са събрани с едно чисто северняшко прилежание безчислени орнаменти от образното богатство, или, както го наричам, от **образността** на Мордвините-един фински народ, обитаващ земите на някогашните Волжки Българи, и, както всичко сочи, възприел извънредно много от тяхната култура. Но и този труд не може успешно да се справи с голямото разнообразие на формите, и предложената в него класификация почива почти изключително върху външни случайни прилики. В доста от книгите посветени на губерите и килимите срещаме по-къси или по-дължки опити за установяване на по-важните орнаментни образи. Ала и тези опити представляват всъщност твърде скромни и незначителни прояви, тъй като главната цел на повечето от този род книги е да даде известни технически, пък дори и търговски знания.

В действителност орнаментите са първото човешко писмо, и като такова те представляват един особен интерес. Появата им далеч в предисторията, а също и разгадаването им ще разшири много нашия кръгзор. Пък и не само това. Те са един език, чийто веществени паметници намираме много преди най-ранните паметници на писмения език. Точно както и езика, и орнаментите си имат своя развой своите праформи и своите различни преобразувания сред условията на различните човешки общности. Те имат и своята символика, която нито е случайна нито неопределена или неопределима, нито пък, най-сетне, е замръзнала. Заемането и преминаването на образните форми на една в друга човешки общности попада в различни закономерности, които, като чели по някаква случайност, са се изплъзвали до сега от човешкото знание. И затова в модерната Археология съществува едно течение, което умаловажава значението на образа въпреки формата и техниката, с които е бил изпълнен един археологически предмет.

Трябва да кажа две думи по отношение на най-елементарните понятия на образоведския метод, с които съм си служил при обхващане предмета на моите проучвания. Естествено, в предлагания тук откъс от труда ми, този метод далеч не може да проличи, поради особения характер на самия откъс, но все пак, заради правилното разбиране на засегнатите въпроси, налага се да се дадът тези най-обща понятия.

На първо място стои понятието **образност**. Под това понятие разбирам съвкупността от образите на дадена човешка общност или група човешки общности. Тя представлява образното и богатство. Образните закономерности в дадена образност представляват това, което повсеместно се нарича **стил**. Всеки стил се отличава от други стилове по предмета на закономерностите си, а не по географическото си или

етнографическото си разпространение. Всеки стил се дели на различни редакции или **тълмежи**, в съответствие на второстепенните разлики, които неминуемо се появяват при оделотворяването му у разните народи, племена или части от народи. Всеки пък тълмеж се дели от своя страна на редица **дялове**, засягащи разнообразните технически средства за израз, с които разполага тълмежът, и които налагат от своя страна множество преобразувания и изменения на образите. От друга страна стиловете, тълмежите им и дяловете им търпят едно постоянно преобразуване по време, което представлява техните **мени**. Мените могат да се явяват общо в целия стил, или частично само за някое от подделенията му, като останалите подделения могат да закъсняват в развитието си, или пък да правят скокове и да си влияят едно на друго.

Орнаментът или **образът**, от своя страна, търпи общите за стила, за тълмежа, за дяла му или за мената промени, в зависимост от редица условия. Той може да бъде сравняван **вътре** в една мена, дял, тълмеж или стил, с други образи. Но също така той може да бъде сравняван и на **вън** от тях, с образите на чужди стилове и техните подделения с оглед на трите съществуващи негови белези, а именно по:

- 1- **предметността му** (в настоящото изложение заменена с думата **строеж**)
- 2- маниера на изработката му, или **похватите му**
- 3- впечатлението, което той произвежда, или **изгледността му**

Когато някои от тия белези не си подхождат, тогава не може да става дума за възможно сравнение. Ала, когато дори само един от тия белези си схождат, тогава вече може да става въпрос за същността и облика на общото между тях, както и да се търсят причините за появата на една подобна общност. Освен това, всеки образ представлява едно естествено развитие, един отделен живот. Той може да търпи всякакви влияния от вън или от вътре, но все пак той се ражда, живее и умира самостоятелно, като той бива рожба на друг образ и дава живот на нови образи. Ето как ако ние не познаваме достатъчно добре стиловете и техните подделения през различните им мени, можем с положителност да откриваме предците на даден образ, както и да гадаем разните степени на развитието им в рамките на това, което човек изобщо може да предположи. Тези предходници на образа ще наречем **праобрази**.

В противовес на логиката, и още веднъж изтъквайки дълбоката разлика между умопостроенията на човека и действителността, образите в своето развитие не са вървели от простото към сложното, но се преобразуват независимо от този тъй естествен на вид развой. Едно извънредно голямо количество прости образи не са нищо друго, освен синтетични схематизации на понякога доста усложнени праобрази. Човечеството е вървяло от реалното, което винаги е доста сложно, към опростотворяването. Естествено това не изключва и обратното развитие, тогава когато изискванията на дадена мена са налагали усложнявания на образа. Обаче тези усложнявания винаги могат лесно да се отделят от първоначалния образ, защото те не са органически свързани с него, и остават докрай чужди нему.

В представения тук откъс от труда ми, както вече казах и по-горе, далеч не се засягат въпросите на общото Общоведство, нито пък сравнителните му способности. Откъсът сам по себе си, не е и пълна глава, но само

обяснение към седмата глава. От него липсват голямото количество рисунки, които представляват и действителното изложение на засегнатите в обяснението въпроси. От своя страна и самото обяснение стои в тясна връзка с редица други въпроси от останалите глави, така че всъщност предлаганият откъс представлява нещо съвсем осакатено. И ако все пак се решавам да го дам под печат, то е, защото съвсем различни подбуди ме подтикнаха към това.

Тези подбуди се крият в несигурността която днес преживяваме, по отношение спокойната научна работа. Тази несигурност, засяга и възможността, колко лесно би могъл да бъде унищожен един единичък екземпляр, който съхранява постигнатото с голям труд и много усилия. Ето защо с гореща признателност приемам великодушното предложение на Г-н Съслов да се отпечати обяснението на глава VII от труда ми в изданието на Българската Орда, предвид особеното значение, което мисля, че имат изводите на това обяснение. Значението на изводите е много важно, според разбирането ми, не само за Българската наука, но също така и за множество чужди науки. В случай, че оригиналът бъде случайно унищожен, надали бих могъл наново да го възстановя в неговата цялост. В това отношение имам вече един горчив опит и то само за един случай, чието разрешение случайно загубих и впоследствие трябваше повече от два месеца да работя усилено, за да мога да го възстановя. Затова смятам, че ми се налага, поради извънредното стичане на обстоятелствата, да приема отпечатването само на една малка част от труда ми, съзнавайки ясно всички съмнения, които може да породят, поради откъслечния си облик.

Настоящото изложение има още един много съществен недостатък, а именно, че рисунките на китайските археологически предмети в почти всички случаи са извънредно груби схематизации на оригиналите. От тях не може да се видят нито отличителните им особености, нито художественото великолепие на образците им. В пълното изложение на труда ми, надявам се, те ще бъдат застъпени с големи фотографии, които да могат да предадат поне относително онова, което тия археологически предмети крият. В настоящото изложение аз съм възпрепятстван да дам тия фотографии, защото не разполагам в момента с тях.

Към изложението е прибавена една малка табличка на старите и новите китайски династии. Това е необходимо, защото в Далечния Изток тия династии представляват приблизителната датировка на разните исторически епохи, тъй като в Европа това приблизително датирание се върши по векове. В повечето случаи в текста те не са съпроводени от обяснението, че са династии, но затова пък са подчертани и по смисъл се разбира техния леточислителен облик. Освен династиите, подчертани са и имената на някои древни книги, исторически лица или автори, религиите, номерацията на образите, както и някои астрономически термини. Това го правим за улеснение при търсенето им.

В изложението има доста съкращения. Главните букви, несъпровождани от точки, представляват знаците на използваните в тоя откъс книги, като източници и основания на изложението. Всички съкращения се обясняват в таблицата за съкращенията.

Изложението е разделено на точки, означени с номер отстрани в полето. Това се прави поради необходимостта за лесна сферка на известни данни и заключения. Някои точки са разбити в положения, пак номерирани с арабски цифри. Освен това, всеки образ се намира на мястото си, т.е. там, където се говори за него, като по този начин се премахва най-големият

недостатък, който всички научни съчинения работещи с образи имат, а именно, че образът, за който става дума, се намира на друга страница или на някаква таблица накрая на съчинението, както и обратното: че писаното във връзка с даден образ изобщо не може да се намери, понеже не е дадено указание, на кое място в книгата да се търси. Образите са съпроводени и с текст, от които се вижда произходът им и какво представляват,- две неща, които не винаги биват давани по научните книги и често създават множество трудности при работата с тях. А също така при всяка от тях се посочва и източникът, от който е взет. С тези, наглед чисто технически похвати, всъщност, се обуславя необходимата форма и вид за образоведските проучвания и сравнения, без които последните стават невъзможни, така, както в една каква и да е научна книга, ако извадим в едно приложение имената или формите на всички предмети и излаганата наука, и на тяхно място поставим някакви сигнатури, които постоянно да изпращат четеца до приложението не ще може да се разбере бързо и нагледно за какво става дума в дадено изречение, а от там и за цялото изложение. Ясно е, че подобна система на изложението поставя в невъзможност каквото и да е научно образоведско проучване. За жалост, до сега само така са били писани и съставяни книгите, що са боравили с образите, и затова не ще е чудно, ако това се окаже и една от най-съществените причини, поради която Образоведството, като наука, до сега не е съществувало.

Пряка помощ в изработването на настоящия откъс са ми оказали моите добри другари Хасан Мустафа Нуриев от Видин, студент по Туркология в Будапещенския Университет, и Иван Гълъбов, студент по Славянска филология в нашия Университет. Тяхната помощ беше особено ценна за мен, защото не се ограничи строго само върху отправените им въпроси, но събуди техния личен интерес, и вероятно в бъдеще те ще спрат вниманието си върху тях в полето на своята научна работа. Също такава помощ ми оказа Г-н Акира Шигемицу от Японската Легация в София при разчитането на някои необходими за мен древнокитайски надписи. Освен тях оказаха ми значителна и грижлива помощ при извършването на коректурите и Г-ца Радка Димитрова и Ангел Господарев, отдавнашен мой другар. На всички изказвам тук своята благодарност за добрата им воля и желанието им за сътрудничество.

Накрая трябва да отдам признателността си и към четирима души, които поначало и изобщо ми дадоха възможността да извърша моята работа. Без тях, никога, може би, нямаше да ми се отворят очите за множеството иначе доста очевидни неща.

Първият от тях е моят учител проф. Геза Ферех. Той ме научи да виждам образите в останките на миналото. Той ме насочи към най-важните образи на величественото археологическо богатство на Българщината. Той ме натъкна, най-сетне със свойствения само за него начин, на оня образ, а именно **главодървото**, който ми даде възможно да разбере образно всички ония крайно разбъркани негови производни, и ме доведе до положението да навляза в тайните на източната образна символика. При все че не споменавам в настоящия откъс името му начесто, все пак той присъства, повече или по-малко, почти във всяка страница с всичко онова, което ми е предал и което съм научил от него.

Вторият е Г-н Съсьлов,- този, на който дължа появата на това издание. Но моята признателност към него не се отнася само до тая негова постъпка, а също така и до нещо много по-важно. Той ми даде възможност, чрез своята книга, „Пътя на България“ , още на времето си,

да видя ярко отсечен върху платното на световната история образа на нашите предци в тяхната първоначална родина в Далечния Изток. Аз имах и перди това редица представи за тях. Но в тия представи липсваше най-същественото- онази картинна действителност, която китайските летописи разказват, и незнанието на която по начало не позволява едно научно разглеждане на засегнатите от мен въпроси.

Третият човек без който бе немислимо написването на моя труд е г-жа Е. Петева-Филова. Нейните три монографии върху Българското вземо ми дадоха основания материалът за разглеждането и заключенията, до които стигнах. Те представляват основни камъни на Българската образност, колкото и скромни да са по външност. В тях има събран извънредно ценен образен материал, изложен и подбран с голяма вещина, и всеки, който за в бъдеще ще работи в областта на Българската или Източната образност, непременно ще трябва основно да ги проучи. Отлично систематизирани, нейните проучвания ме отправиха и ми дадоха изходно начало в систематизацията на българската вземана образност, като ме научиха да отделям важното от маловажното и същественото от несъщественото.

Четвъртият човек е един французин, вече покойник – Леополд де Сосюр, брат на големия лингвист Сосюр и син на друг един голям учен по естествените науки. Делото на Леополд де Сосюр в полето на китайската и далекоизточната Астрономия доби официално признание чак след смъртта му. Приживе хулен, отричан и пренебрегван, дори от най-големите авторитети, той, за жалост, не довършва последната и най-хубавата част на работата си и я отнася в гроба. Едва напоследък научните му трудове започват да биват издавани и научната мисъл вижда, че този, който беше тръгнал срещу течението на общооформените мнения, всъщност е имал доста много право. Цяло щастие е, че този човек въпреки многобройните несгоди и разочарования в живота си, е продължил да върви все напред, без да отпада духом, и така е разгънал пред погледа на науката широки обзори за проникване в тайните на отдавна съществуващите светове и в тайните на множество днес съществуващи народностни култури. Ако бях изходил от отдавна оформените мнения и схващания относно далекоизточната Астрономия, никога не бих могъл да разбирам тъй красноречивите и красиви Български и Източни орнаменти, нито пък бих могъл да долавям онова, което те разказват. Затова пък, използвайки огромното дело на Сосюр, мене ми се отдаде една прекрасна възможност да проникна в самата светая светих на оня велик през всички времена дух на Изтока, чиито свещенни тайни наново един ден ще станат достояние на човечеството посредством великолепните и чаровните образи на Българската образност.

София, 9 март, 1941 г.

Тачо Танев

А Г	Osvald Siren	A history of earli Chinese Art The Han period London 1930
А Н	Проф. Геза фехер	Ролята на културата на Прабългарите София 1940
А О	Д, Маринов	Народна вяра и Религиозни Народни

		обичаи Книга VII от Жиеа-Старина Сборник на Народни Умотворения и Народопис Книга XXVIII София 1914
А П		Li Gi-das Buch der Sitte des Alteren und Jungen Dai Aufzeichnungen über Kultur und Religion des Alten China. Aus dem Chinesischen verdeutsch und erläutert von Rikhard Wilhelm. Jena 1930. Verlegt bei Eugen Diederichs
А Р	Ernest Mackay	Die induskultur Ausgrabungen in Mohenjo-daro und Harapa Leipzig 1938
А С		Mithologie Asialique iliustree Paris 1928
А Т	Янко Тодоров	Източно азиатския животински цикъл от гледището на астрологическите вярвания/към въпроса за Именника на Българските ханове/ Годишник на Софийския Университет Историко- филологически Факултет Книга XXVIII, 8 1931
А У		Большая энциклопедия
А Ф	Otto Bohtlingk	Über die Sprache der Jakuten III tom na A>T>N> von Middendorff's Reise in den Aussersten Norden und Osten Sibiriens St.Petersburg 1851
А Х	Jd.Kunos	Sejx Suleiman Efendi's Cagataj Osmanischev Worterbuch Budapest 1902
А Ц	Paasonen H.	Csuvas Szjegyzek Budapest 1908
А Ч	C. Brockelmann	Mitteturkischer Wortschatz nach Mahmud Ai-kasraris Divan lurat at-Turk Leipzig 1928
А Ш	J.J.M.De Groot	Die Hunnen der vorchristlichen Zeit Chinesischen Urkunden zur Geschichte Asiens. Epster Teil Berlin und Leipzig 1921 Verelnigung Wissenschaftlicher Verleger Walter de Gruiter &Co. Chinesische Urkunder zur Geschichen Asiens. Zweiter Teil Die Westlande Chinas in der Vorchristlichen Zeit. Herausgegeben von O. Franke Berlin und Leipzig 1926

ЛЕТОЧИСЛЕНИЕТО НА КИТАЙСКИТЕ ДИНАСТИИ

ПРЕДО РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО	
? – 255 4-те древни династии	Йю или Шун ? 2205 -1766? Хсиа или Хиа ? 1766 -1122? Шангъ или Йин ? 1122 – 225 Чоу
225 -206 Ц'ин или Хунско владичество	

206-220 Хан	206- СЛЕД РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО - 9 Си Хан(Западен или Стария Хан) 9 – 23 узурпатора Шанг Манг 25 – 220 Тонг Хан (Източен или Младия Хан)	
220 – 265	Сан коу или Трите царства	Южни хуни
	Шу Шу Шей	195-304 Лиен
265-316 Цин (Пей Циен или Северен Циен)		
304-589 Нан-пей – чао или дележ На Чг и Север		
	СЕВЕР	ЮГ
	304-329 Ц'иен Чао (стария Чао, хунско владичество) 330-349 Хоу Чао(Младият Чао, хунско владичество) 349-436 Йен (монголско владичество) 350-417 Ц'иен (монголско владичество) 386-550 Пей Шей(Северен Шей вероятно хунско владичество) 534_550 Тонг Шей(Източен Шей) 535-557Си Шей(Западен Шей) 550-577 Пей Ц'и(Северен Ц'и) 557-581 Пей Чоу(Северен Чоу)	317-420 Нан Цин 420-479 Лиу-Синг 479-502 Ц'и 502-557 Лианг 557-589 Ч'он
589 – 618 Суй		
618 – 907 Т'анг		
907 – 960 Шу-тай или 5-те династии		
	907-923 Хоу-Лианг 923-936 Хоу- Т'анг 936-947 Хоу-Цин 947-951 Хоу-Хан 951-960 Хоу-Чоу	
960- 1280 Сунг	960-1127 Пей Суенг (Северен Суенг) 1127-1280 Нан Суенг (Южен Суенг)	
1280 - Йюан или Монголското владичество в китаи		
1368-1644 Минг		
1644-1912 Ц'инг или Манджурското владичество в Китаи		

ГЛАВА VII

ЕЛБЕТИЦА

ОТКРИВАНЕ НА ЕЛБЕТИЦАТА

1. Просто чудно е, как досега никой не е подозирал съществуването на най-важния, най-съществения и най-отличителния орнамент и символичен знак на Далечния Изток и на цяла почти Азия.

Още в предисторически времена тъмните и неизвестни нам азиатски вълни я разнасят далеч на изток, север, запад и юг, и тя, заедно с крито-микенските и финикийски кораби, прониква в пространствата на античния мир и на предисторическа Европа. По-късно, понесена от хунското нашествие, елбетицата наново залива запада, прониква в най-отдалечените ъгли на европа- в Ирландия и Исландия, а Арабите я разнасят по цяла Африка.

Какъв е пътят на елбетицата на юг и изток, пряко южните морета и острови, това тепърва има да се установява. Но, знаейки и познавайки нейните форми, можем да кажем със сигурност, че тя ще набележи с каменни спанци пътищата, по които са се разливали човешките вълни.

2. Извънредно тъмен е въпросът, в кое от най-старите човешки огнища тя се появява за пръв път – поне в своята зародишна форма- дали в Африка, дали в Предна или Южна Азия, дали, най-сетне в неизвестната прародина на далекоизточните народи.

Колкото и да е мъчен този въпрос, за нас той не ще играе решаваща роля, защото при разглеждането на образа изобщо не е важно толкова мястото, където той за пръв път се е появил, а мястото, където е постигнал пълния си разцвет, и мястото на паметниците, останали от този разцвет.

А най-пълните, най-съвършените и най-красивите елбетици в света, препълнени с космичен смисъл, с дълбока вяра и надежда, с мъдрост и поезия, ни предлага Китай от времето на династията Хан (206 г. Пр. Хр.- 220 г. Сл. Хр.) нататък, а може би и от една още по-ранна епоха.

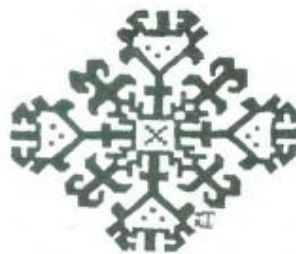
3. И както едно време съвършените статуи на елинския свят разплискаха своя чар чак до пясъците на Тарим, така, други едни съвършени образи – безчислените преобразования на елбетицата-тръгнаха от бреговете на Жълтата река и на Жълтото море, за да стигнат победоносно бреговете на Атлантика.

В елбетиците на Китай човек може да намери едва ли не всички форми и, като че ли, всички стилове от всички времена, защото те са първите величествени паметници на човечеството, издигнати в чест на Вселената, в чест на Природата извън човека, която остана напълно неизвестна на антиката и на нейния кръг народи, познавали само телесните и животинските форми.

И може би в тия елбетици се крие силата, която е вляла в душата и изкуството на източния човек онова, което Европа никога не е притежавала: безкрайната ширина и цялостност на духа.

4. Да се пристъпи към едно обикновено обяснение, какво означава елбетицата, намирам за съвършено недостатъчно да хвърли светлина върху тоя чуден орнамент. Затова, аз ще пристъпя към неговото обяснение чрез последователното отбелязване на по-важните етапи на неговото откритие, неспазвайки хронологическия им ред.

5. Откритието на елбетицата се предуславя от разбирането на един друг образ- тоя на главодървото. Този образ е разгледан подробно от мен в по-предишните глави на този труд. Подготвен от него да схващам сърцевидните форми-наричани от шопите „**роджета**“ – като някакви божества или митични олицетворения, вниманието ми бе привлечено наново към един съвършено странен, но за това пък много чест и характерен орнамент на Българското везмо, носещ неразбираемото име „**елбетица**“, както посочва госпожа Петева-Филова в /Г стр. 165/ за една от многобройните му форми, притежаващи също многобройни имена. Образът, който привлече вниманието ми, е представен на **/об. 1/**.

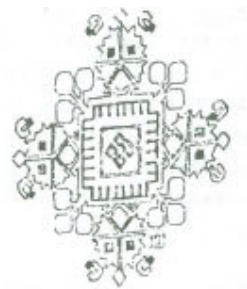
Об. 1. – Ръкав от женска риза. Софийско. Д об.3

Неговият далекоизточен характер е явен още от пръв поглед, и аз се надявах, че ще може да се разбере неговото значение с намирането на далекоизточните му успоредици, без, обаче, да подозирах, че

разрешението на неговия въпрос ще има капитална важност не само за Българската образност, но и за редица чужди изкуства и стилове.

6. Четирите му човешки глави, украсени с рога, или по-точно с по седем израстъка, ме навежда на мисълта, че между тях и рогатите маски, употребявани у нашия обичай „кукери“ , съществува някаква връзка. От своя страна този Български обичай, все още не напълно разяснен относно неговата дълбока езическа мистика и строга военна организация, явно стои във връзка с религията на Хунобългарите, следователно и с онова велико неизвестно, което се е ширило като вяра по целия азиатски материк. Така изхождайки и от тази гледна точка, елбетицата сочеше Изтока като ключ на нейното разрешение.

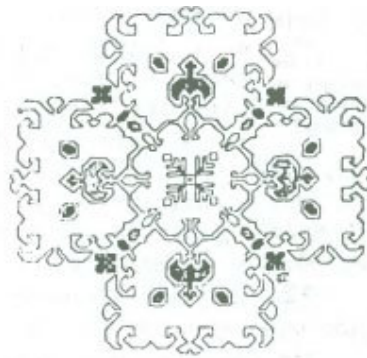
7. От друга страна постепенно почнах да провиждам, че и други Български орнаменти имат абсолютно същия строеж, както елбетицата, обаче биват изпълнени с по-други похвати и вторичният им строеж търпи доста широки тълкувания. Тук давам три подобни примери, показани в /об. 2, 3 и 4/

Об. 2 – Ръкав от село Слатина. Г таб. XII а.

Об. 3. – Ръкав от село Горна Баня. Г. Таб. XIVа.

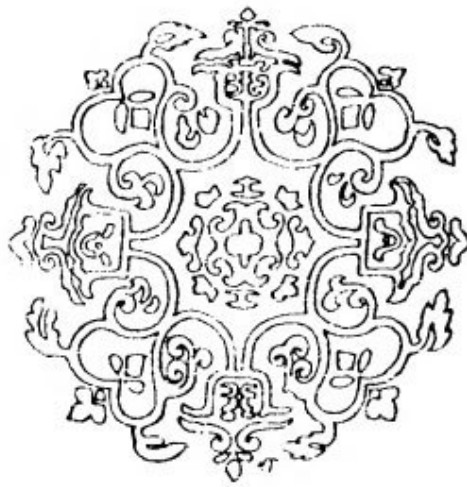

Об. 4 – Шевици от село Подгумер. Г Хи.

Във всички тези образи ние виждаме, че около един среден образ се нареждат по четири глави, разделени с по четири растителни форми. Последните форми, на /об. 3/, Петева обяснява в /Г стр. 160/ като лалета и придружава с немското пояснително название „**Facherpalmette**” – т.е. „ветрилообразна палмета”. Главите са твърде разнообразни. На /об. 3/ те са заприличали на растителни стволчета. На /об. 4/ те имат напълно характера на прочутите древнокитайски животински глави, наричани „**т’ао-т’иехъ**”, а пък най-сетне, тия на /об. 2/ представляват нещо, подобно на което до сега не съм срещал.

Обаче, всички тези глави имат особеността, че повече или по-малко са сърцевидни, че имат роговидни израстъци и че всяка от тях носи на темето си непременно по един лобен израстък, за който още от по-рано, от главодърветата, знаех, че представлява едно малко сърдце. И действително, както ще се види в следващите глави, той се оказва точно такъв. Впрочем и /об.4/ показва ясно сърцевидната му форма.

8. Впоследствие намерих между древноегипетските платове една отлична успоредна на тези наши елбетици, показана на /об. 5/ където, за голяма радост, не беше пропуснато да бъде отбелязано лицето на роджетата- нещо, което много рядко се сличва. Така стана възможно да се установи безспорната връзка по строеж между Българския образ от /об. 1 / и далекоизточните. На местата на правите Български растителни форми, тук обаче, изпъкват сърцевидните, които, от своя страна, стоят във връзка с „лалетата” на /об. 3 /. Важно обстоятелство при това е, че посоката на вейките от растителните сърдца на /об. 5/ вървят навън и надолу, точно така, както и тия от /об. 1 и об. 3/.

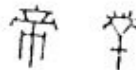
Об. 5 – Древен японски пурпурен брокат с конвенционален Мотив от Музея на Императорското Домакинство в Токио

9. Що се отнася до самия **/об. 5/**, навярно и той ще да бъде причислен, съобразно изгледността си, към всеобемачия по отношение на Азия Сасанидски стил. Изхождайки от подобно предубеждение, ние ще намерим може би редица хубави успоредици на този японски образец между онова, което се нарича сасанидско. Сасанидският стил ще прибави още една своя заслуга, че е проникнал толкова надалеч в Изтока, без, обаче, да бъде в състояние да даде едно цялостно развитие и обяснение на орнамента. В следващите глави, например в главата за роджетата, ще имаме случая да видим доколко всички тези сърдцевидни и лалеобразни форми, които сме свикнали да смятаме за сасанидски форми, се свързват с древнокитайската образност, дори от времето на династията **Чоу** (1122 г. Пр. Хр.-225 г. Пр. Хр.), и то органически и произходно. Ето защо, ако Сасанидският стил се окаже в известни случаи недостатъчно убедителен да ни разясни известни орнаменти, при все, че съществува традицията тия орнаменти да бъдат смятани за сасанидски, то поради тази традиция не бива да се пренебрегват красноречивите случаи за несасанидския им произход, които действителността ни предлага.

10. Светът е свикнал да смята древният античен мир по бреговете на Средиземно море за център на цялата история на човечеството, а всички останали култури подрежда степенувано, съобразно отдалечението им от този средище. Съобразно това съсредоточено схващане, естествено средищът е, който излъчва от себе си влиянията, и светът търси да открие само неговите влияния и само тях познава обстойно. Обратните влияния са известни почти само на специалистите. Останалите хора ги смилат под термина „варваризъм“, който все още живее в науката. Ето коя е психологическата предпоставка изкуствено да се надуват границите на Сасанидския стил, понеже и той минава за една креация в рамките на средиземноморските култури. Същата тази психологическа предпоставка е карала науката да се отнася крайно резервирано към древността на Далечния Изток, която, между впрочем, започва да излиза на бял свят

едва с почването на сегашното столетие. Тази древност, обаче, по всичко личи, че ще донесе множество изненади и ще обърне наопаки множество досега съществуващи представи.

11. Най-сетне и едно последно съображение, което наглед изглежда съвсем парадоксално, наклони решително везните на преценката ми. Това съображение е показано в сравнението на /об. 6/ , представляващ китайския знак за император и Българското родже от /об. 1/

Об. 6 – Китайски писмен знак за император и Българско роджеот об. 1

При все, че разликата по изгледност на пръв поглед да не позволява това сравнение, все пак строежът и на двата образа е един и същ, с тия две второстепенни разлики, а именно, че долните рога на Българското родже се раздвояват от самата глава, а в китайският знак отначало вървят като един рог, който в последствие се раздвоява, и след това, че пресечницата на дръжката в знака има две дълги висулки, липсващи на пресечницата у роджето. От друга страна най-важният белег-лобният израстък-демонстративно стърчи както над главата на знака, така и над тази от роджето. А особено важно обстоятелство представлява еднаквият брой върхове на израстъците на главата, а именно 7 на брой, както за китайския знак, така и за роджето.

12. С това сравнение за мен стана ясно, че в елбетицата имаме работа с четири царе, земни или небесни, от света на далекоизточния мироглед.

Но какво означават четирите растителни форми? Те ми представиха редица трудности, понеже елбетицата именно в тях представлява и предлага едно безкрайно множество от форми, докато разнообразието на роджетата-царе все пак е по-сдържано. За разяснението на този въпрос трябваше накратко да се занимаем с въпроса за орастеняването на образите на животните.

ОРАСТЕНЯВАНЕ

13. В по-предишните глави редица пъти вече се споменава този процес. Тук ще кажем, че преминаването на известен образец от една животинско-човешка мена в една растителна мена става било минавайки една средна между тях-геометрична мена, било направо, като тази геометрична мена се свежда до нула.

От тук следва, че едно животно-образ от известен стил може в последствие да се превърне:

1. или в един много огеометризиран(стилизиран)образ, който в последствие може да се преобрази в растителни форми;

2. или направо да се преобрази в растителни форми, изхождайки от положението, че самото животно-образ притежава достатъчно чисти и изкристализирани форми.

Об. 7 – Вълнена тапицерия от гробовна яма от гробницата на **Лу-лан** Ч таб. XXXII, L. C. V. 02 а.

Об. 8 – Вълнена тапицерия от местността на **Лу-лан**. Ч таб. XXXII, L.M. I. I. 01.

Об. 9 – Старокавказки животински губер, Югоизточен Кавказ Ж таб 9

14.Пример за второто преминаване представлява **/об. 7/** , произхождащ от древният, загубен в сред пясъците на Тарим град Лу-лан, и то вероятно от времето на династията Хан, следователно кръгло отпреди 2,000 години. Първото оростеняване виждаме от **/об. 8/** И този образ произхожда пак от Лу-лан. Пример пък на оростеняване на почти

напълно огеометризиран образ, в който животинският облик много мъчно се долавя, представлява /об. 9/. В този кавказки образ имаме змей, доведен почти напълно до неузнаваемост, който започва да обрасва с растителни вейки и клонки.

15. В Китай орастеняването настъпва с такава сила, че на място на растителните части на елбетицата започват да се явяват части от пейзажи, а дори на един доста стар образ, който тук не мога да покажа по технически причини, имаме цели рамкирани кръгли медалиони, представляващи напълно развити пейзажи с гъсти гори, реки и скали. Така, нагледно можем да видим живата връзка между елбетицата от една страна и китайския пейзаж от друга, намек за което стана вече в точка 3.

16. Въз основа на това обстоятелство аз очаквах да намеря в по-старите концепции на елбетицата между роджетата-царе не вече растителни форми, но някакви форми на живи същества, най-вероятно на животни.

И какво беше очудването ми, когато, освен в китайските елбетици, но и в Българските такива намерих видове с животни. Първият тип, който ми стана ясен, че представлява елбетица, носеше явно свастичен облик, и затова ние ще разгледаме тук този неин облик.

УСТАНОВЯВАНЕ СВАСТИЧНИТЕ ФОРМИ НА ЕЛБЕТИЦАТА

17. Още от самото начало Българският образ на елбетицата, показана на /об. 1/ ми направи силно впечатление с една нейна почти напълно еднаква успоредица, показана на /об. 10/ и нейния безспорен свастичен характер на средната и част. Свастиката в случая, е от типа на наричаните от мен „обратни“ образи. Обратността и се състои в това, че не е съсредоточена в средата, както е при обикновената или „правата“ свастика, а свастичните рамене се крепят върху една външна рамка и са насочени навътре. Това обстоятелство е особено важно и безспорно свидетелствува дълбоката древност на Българския образ, чиято древност, когато бъде установена, ще надмине обикновените предположения значително.

Об. 10 – Ръкав от село Негован. Г таб. XXII

18. От горния образ на мен ми стана ясно, че съществува някаква органическа връзка между свастиката и елбетицата. Тази връзка особено силно проличава от елбетицата посочена на / об. 11/ ,принадлежащ на прекрасната шопска шевица наричана „коньовете“, за която в предишните

глави вече става дума, и безспорно носи един древен далекоизточен облик. Този Български елбетичен образ има, наравно с / об. 1/ ,решително значение за откритието на елбетицата като символ и знак.

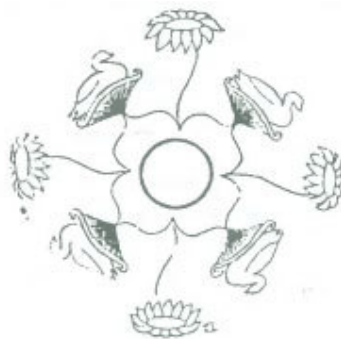
В този образ виждаме рогата на роджетата-царе да стоят твърде близко до онзи на китайския знак за император. Но най-важното е, че между четирите царя виждаме на мястото на растителните форми четири птици с качулки, следователно четири от разгледаните в предишните глави Жар-птици (феникси). Тези жар-птици населението нарича още гъски, което напълно се оправдава, тъй като китайските успоредици ни дават както жар-птици, така и гъски на същите места. Жар-птиците се редят една след друга точно така, както виждаме, че се редят патиците в китайската елбетица показана на /об. 12/ . Роджетата-царе на последната показват орастеняване, което достига върха си за същия тип при / об. 13/, където на мястото на роджетата се явяват маргаритки.

Об. 11 – Ръкав от село Мрамор Г таб. XX

Об. 12 – Древнокитайско огледало, представляващо двойка мандарински патици и друга двойка диви патици. С об. 85.

Об. 13 - Древнокитайско огледало от времето на династията Т'анг. Ш2 таб. XIX, В. 36.

Об. 14 – Древнокитайско огледало представляващо жар-птица и лъвове. С об. 60. Рисунката е напълно схематична, самият образец представлява съвършенство на металната структура. За сведение даваме обяснителния текст: "...Произходът на животинските образи в Китай е твърде отдалечен, затова пък растителните форми са крайно редки / разбирай по отношение на китайската династия Б. М. / . Обаче, по времето на 6-те династии изображения на растения биват повече или по-малко развити, и когато стигаме династията Т'анг / 618-907 г. сл. Хр. / , виждаме, че животинските образи тясно биват свързани с растителните, по начин да образуват изключително изящни декорации... Без съмнение това огледало е Т'ангово. Книгата Чин-со описва едно огледало от този вид със следващите изрази: „Неговият цвят е черен като лак; яснотата му позволява отражението. Неговите растителни образи са накъдрени, навити, и развити, докато резбата му едновременно е дълбоко врязана и изработена в най-мъничките си подробности. Наистина, то е изработено през династията Хан". При все, че книгата не е права за датировката, все пак думите и могат да послужат за характеристиката му".

19. Една друга китайска елбетица-/об. 14/-показва вече не четири жар-птици, но само 2. Другите две са застъпени чрез лъвове. Роджетата са се превърнали в кукообразни растителни форми, които се редят също така свастично, както и животните. Редица подобни елбетици ми показаха голямо разнообразие на съдружаването на животните. Общностите им могат да са само от един вид животни, било птици, било змееве, било пеперуди и други, или пък разположени в срещуположни двойки, било пък, най-сетне, съвсем различни животни, като броят им не се ограничава строго върху числото четири. Числото им понякога може да бъде дори значително повече от четири, а друг път-по-малко.

20. От всички тези случаи аз се убедих, че свастичността е едно от основните начала на елбетицата, наред с алтернативната смяна на роджетата орастенени, неорастенени или само означени с животни, и затова ни най-малко вече не се усъмних, че имам работа с елбетица в случая показан на / об. 15 / , представляващ едно древнокитайско огледало, украсено със съчетанието на една права с една обратна свастика.

Об. 15 – Древнокитайско огледало, наричано „Минг – куанг“ С об.7

21. В обясненията към това огледало не е дадена датировката му. Приема се, че китайските огледала не отиват по-назад от времето на Хан. Обаче, според моето твърде скромно мнение, самата му елбетица отнася това огледало във времето на Чоу, понеже в типичните Хански огледала намираме следите на нейното по-сетнешно развитие. А, освен това, и архаичният му шрифт говори в полза на изказаното мнение.

22. В обясненията се предава и съдържанието на текста на друго едно подобно огледало. В едно от тях се казва чрез 23 знака следното:

„Чистотата на сърдцето се отразява върху огледалото;ясната светлина е „създадена по подобие на правдивостта на слънцето и на луната“.

В същност, под преведената в случая дума с „правдивост“ могат да се подразбират множество други понятия, които така характерно за Китай се наслояват върху едни и същи думи. Важното за мен беше, че надписът отразява две основни идеи:

1-една магична, по отношение на чистотата на сърдцето и качеството на огледалото да я открива; и

2-че отразява известна астрономическа концепция, в която **взимат участие наравно слънцето и луната.**

23. Всеки образ носи в себе си един от двата кълна- този на покоя, или онзи на движението. Учените наричат последния „вътрешна динамична линия“. „Вътрешна динамична линия“ на някоя си картина или рисунка, следователно, значи посоката, която усещаме да имат движенията и трепетите на образите и частите им, или пък на силата, що пръхка в тях.

И свастиката има своя „вътрешна динамична линия“. Тази линия достатъчно добре попада в съгласуване с движенията на небесните тела, и затова всички тълкуватели на образите почти винаги са слагали свастиката в близка връзка със светилата, що греят над нас. Всички те говорят, че тя символизира слънцето, небето, щастието, прогреса и пр., обаче незная някой да е посочил, именно защо свастиката трябва да символизира това или онова. Истинското значение на свастиката не се крие в нейната „вътрешна динамична линия“. Последната е само последица на астрономическото значение на свастиката, което ние ще разгледаме подробно по-нататък. Разбирайки свастиката като астрономически знак, видях, че тя почти неизбежно присъства във всички по- древни китайски елбетици и от това заключих, че елбетицата изобщо се намира в особени връзки с астрономическите понятия.

ПРИМЕРИ НА СВАСТИЧНИ ЕЛБЕТИЦИ

24. Идеята за свързването и отдаването свастичен характер на елбетицата ми се оформи, като отиваща и губеща се в най-дълбока древност, тъй като на една златна плочка от Микени, представена на / **об. 16/**, намираме една трираменна елбетица, свързана с четирираменна или петраменна свастика по средата и. Също от Баттени при Минусинск(около 800км. Западно от Иркутск в Абаканската степ) намираме един огледалообразен предмет със свастика по средата, представен на / **об.17/** **Обаче, в тоя случайимама работа с трираменна свастика рядко явяваща се в Китай.**

Об. 16 – Златна плочка от Микени, предисторическа Гърция Нб об.363

Об. 17 – Вероятно огледало от Баттени близо до Минусинск, Сибир, в Абаканската степ, по течението на реката Абакан между Саянските планини и северните разклонения на Алтай. Минусинската област е богата с археологически находки, достигащи дълбока древност, каквато има и показания тук предмет. Р об. 152

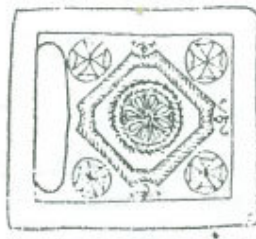
25. Известна ни е от кавказките губерни рамки и осмолъчната звезда, представляваща сама по себе си едно от означенията на елбетицата, снабдена с една свастика по средата, както е показано на / **об. 18** /.

Об. 18 – Рамкова ивица от Кавказки губерни. А таб. J об. 15

Об. 19 – Дърворезба от дървените врати на Слѣпческия манастир; XI век. Я таб. XXXVII.

Об 20 – Християнска блѣха от времето на Преселението на народите в Унгарския народен музей. Л об. 71

Об. 21 – От сребърна паница, определена като сасанидска работа от село Комарево, на река Шанва, в Кунгурския уезд, Пермска губерния, намерена в 1903г. . Намира се в Ермитажа Ф таб. CXIV об. 289.

/**Об. 19**/представява една Македонска елбетица от XV в., изработена чрез похватията на плетеницата. /**об.20 и об. 21**/ ни показват едно особено развитие на свастичността, извънредно разпространено по времето на Хан. Тази своего-рода свастичност не се изразява в 2, 3 или 4

свастични рамене, но в пръстени, щриховани свастично. От последното похватие явно произлиза извънредно важното хунобългарско шрихово похватие, посочено от проф. Геза Фехер в /АН об. 74 и 75 /чрез образци от Плиска, Унгария и Швеция.

26. Един великолепен образец на свастична елбетица имаме изобразен на / об. 22 / , по произход от Англия. Четирите му роджета са представени с човешки лица, а животните- чрез четири животински бутове, разположени свастично между тях. Обстоятелството, че в следващия външен кръг намираме пък пет животински бута, наредени пак свастично, говори ясно, че майсторът на това произведение не е познавал първоначалното азиатско значение на елбетицата и е предавал някакво друго западноевропейско, може би разкрасително значение, тъй като четворният кръговрат на вътрешната елбетица не съвпада симетрично с петорния кръговрат на външната.

Об. 22 *Бронзова фигура от Бедфорд, Англия. И об. 205. Салин познава подобни образи само в Англия и по западния бряг на Франция, който по това време е изпитвал английско влияние. Успоредните на човешките образи му са известни в Швеция и той поставя нашия образ във връзка с шведските образци.*

Об. 23 – Двуглавец от кавказки казашки губер. Е об. 59

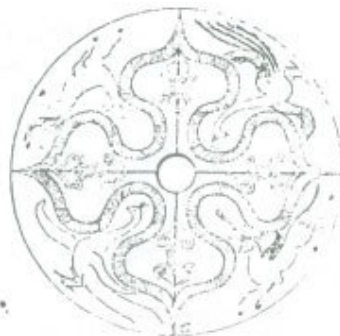
Об. 24 – Розета от кавказски сумашки губер. Об. 230

27. Елбетицата има един много сроден неин друг образ, който наричаме двуглавец, въз основа на названието на същия образ в някой казашки кавказки губери. Подобен образ виждаме представен на / **об. 23** /. За органическата му връзка с елбетицата ще стане дума още в тази глава, при все че на него е посветена цяла една глава на този труд. И той, като елбетицата, в известни случаи може да се свърже със свастиката, която виждаме в предложения образ красноречиво да стои в средата му.

28. Пак от един кавказки губер имаме хубавия образец на розета, представляваща също едно от означенията на елбетицата, украсена със свастики , както виждаме на / **об. 24** / Оренди в / **Е об. 230** / я нарича „Sonnenbrandmuster“. Върху всяко едно от осемте листчета има по една малка свастика. Това не е случайно хрумване, а опростеното означаване на цял низ елбетички заместващи както роджетата, така и животните. Така че от това следва още една от характерните особености на елбетицата- съставните и елементи- роджета или животни, или и двете, могат да бъдат замествани с по-малки елбетици. Тази възможност отговаря напълно на редица представи от далекоизточния мироглед, както и на споменатите от мен предходните глави Български представи за пълното съответствие на горния с долния светове, тогава, когато говорихме за опачните противопоставяния.

УСТАНОВЯВАНЕ НЯКОИ ОТ ОСОБЕНОСТИТЕ НА ЕЛБЕТИЦАТА

29. Третият, вече китайски образ, който има решително значение за откритието на елбетицата, е представен на / **об. 25** / Той е достигнал от един великолепен глобусовиден съд от времето на Хан. Предадената от нас рисунка далече не може да посочи онзи прелестен и съвършен замах, с който е изпълнено това велико творение на изкуствата. Но то не е съвършено само от художествено гледище. То носи в себе си и всички необходими елементи и особености, присъщи на елбетицата за нейното принципно разбиране.

Об. 25 – Капак на глобусовиден съд с крака, така наречен „ан“. АГ об. 58. има го и в С

30. В средата на този образ намираме една кръгла дупка. От нея излизат четири роджета, които имат тази особеност, че, посредством лобните си

израстъци, се свързват с лобните израстъци на четири други роджета, опаки там. Двата кръга роджета, чийто вътрешен кръг, така да се изразим, гледа навътре, а външният гледа навън, са заобиколени с една широчка щрихована ивица, от типа споменат в точка 25, по начин да образува образ приличен на четири пики, слепени чрез дръжките си на кръст. От своя страна ивицата е щрихована пак с полегнали, коси щрихи, но не свастично, а средоточно, т.е. така че щрихите да се събират във върха на всяка една от пиките, или с други думи по посока на средната ос на всяка една от групите роджета, точно както беше случаят и с месечните птички от взаимнообратните роджета, споменати от нас в предишната глава. В празното пространство между пиките са разположени свастично четири животни-два пауна и две четирикраки, и то гледайки навън, а не навътре, както беше случаят с / **об. 11, об. 12, об. 13 и об. 14/**

31. От тази последна елбетица извадих следните заключения за особеностите на елбетицата изобщо:

1. – че средата на елбетицата представлява един особен елемент, който се противопоставя на всички останали;
 2. – че вътрешният кръговрат на роджетата се отнася до същата тази среда;
 3. – че вътрешния кръговрат на ханските елбетици е opak на вътрешния кръговрат, и следователно представлява негово opakо съответствие;
 4. – че щрихите, както и месечните птички, подчертават, какво всяко родже само за себе си представлява един самостоятелен образ, притежаващ собствена кулминация, т.е. собствено средоточие, към което се подреждат останалите му части;
 5. – че присъствието пък на свастичните животни във вътрешния кръг доказва, какво целият този кръг представлява от себе си една цялост, която тече в посока на часовниковата стрелка, или както ние ще наричаме това- **тече часово**. Това течение е обратно на посоката на Българските жар-птици, които са разположени **обратночасово**. Обаче, последните не гледат навън, както китайските животни, а навътре. Следователно, те представляват опачни образи на китайските животни, и като такива тяхното движение наистина трябва да бъде обратно на часовата стрелка, както ги и намираме в действителност;
 6. – забелязвайки, колко лесно животните биват разменявани едно с друго в китайските елбетици, предположих, че те символизират едни или други астрономически понятия, още повече, че при редица елбетици, дори от времето на Хан, намираме действително известно астрономическо съдържание, както това се изразява и в свастичността.
- И така, за да разберем значението на елбетицата, не ни остава нищо друго освен да хвърлим един поглед върху астрономическите идеи на Далечния Изток, изразени главно в неговите кръговрати.

КРЪГОВРАТИ НА ДАЛЕЧНИЯ ИЗТОК ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

32. Светлината върху многобройните и разнообразни кръговрати на Далечния Изток ще отбележи и действителното разгадаване и проникване в тайните на неизвестните още за науката светове.

Едни от най-забележителните от тези кръговрати са календарните или годишните кръговрати.

Според проникновената книга на Леополд де Сосюр-„Произход на Китайската Астрономия“, върху която изцяло се основава и нашето разглеждане, в Китай намираме три годишни кръговратни системи:

- 1- кръговрата на **Яо-тиен**, или **първичния** кръговрат;
- 2-кръговрата на **Чуан Хиу** или **реформирания кръговрат** и
- 3-**традиционния** кръговрат, който е получил своето широко разпространение в целия Далечен Изток и Вътрешна Азия.

Всички тези кръговрати са слънчеви, а не лунни, както обикновено се предполага, и са екваториални, в разлика от гръко-халдейските кръговрати, които са еклиптични и зодиакални.

33. Освен тези кръговрати, в Китай се забелязват следите на един **юпитеров** кръговрат, както и тези на един друг прастар **лунен синодичен** кръговрат, който е предхождал вероятно първичния кръговрат на **Яо** през една извънредно дълбока древност. Неговите следи са толкова ограничени, че Сосюр изобщо не намира основа да определи която и да е от неговите особености.

34. Изброените три кръговрата почиват върху следната основа още от първия миг на създаването на установена астрономия в Китай:

Небесният шар има един връх- това е северният полюс- въплътен в полярната звезда /А стр. 160/, наричана с имената:

Полярна звезда=Т'иен йи=небесно единство

天乙
上帝
太一
天帝

Шангъ ти=върховен цар, император от горе

Т'ай йи=върховно, превъзходно единство

Т'иен ти=небесен цар

35. цялото небе се върти около това средище, както и десетте планети, следвайки своя ход между неподвижните звезди. Техните различни места в небето се определят в Китай не по отношение действителния слънчев път, представляващ еклиптиката, проектирана върху дванадесетте зодиакални групи неподвижни звезди, както изисква гръко-халдейската астрономия, а по отношение на едни своеобразни градуси, чийто принцип при работенето с тях е еднакъв с измерителните начала на съвременната астрономия при определяне на времето.

36. Градусите на далекоизточните кръговрати, които продължават да играят своята астрономическа роля и почти до най-нови исторически времена, не представляват равномерни фиктивни деления, а неравномерни, действително съществуващи деления на небето, разграничени чрез 28 звезди, разположени главно по дължината на екватора и наричани „**сиену**“. Повечето от тях не са звезди, лесно видими с око от 1 и 2 величина, а често пъти са от 5 и 6 величина-т.е. звезди, едвам доловими от човешкото око, а понякога като че ли и недоловими.

37. Най-важната особеност при подбора на тези звезди-определителки е началото на **диаметралната им противоположност** открито от

Сосюр. Всяка една от тях има друга една насрещна на нея звезда, която се намира точно по на 180 градуса от небесната и дължина. Явяващата се разлика, която е неизбежна, защото се работи с природни величини, е толкова незначителна, че целият подбор на сиеутата удивлява със своята изрядна уточненост, предполагаща дори като че ли съществуването на извънредно усъвършенствани астрономически инструменти, което надали е отговаряло на истината. Този избор още повече достойно предизвиква нашето учудване, защото никога симетричните звезди-определителки не могат заедно да се видят на небосклона и да се провери очевидно тяхната симетрия по отношение на северния полюс, а едва след изтичането на много време може да се сравняват данните за едната с данните за симетричната и другарка от противоположната небесна област. Ето защо появата на една подобна екваториална симетрична система в дълбоката древност представлява едно от най-великите чудеса на човешкия дух.

38. Китайските сиеута, според анализите, извършени от Сосюр, отговарят и са идентични в по-голямата си част на древно-индийските **накшаатри** и техните **йога-таари** (звезди-определителки), както и на по-късните арабски **менаазили**. Това обстоятелство говори в полза на голямата древност на известни астрономически познания, легнали в основата на техния общ подбор, или, че индийската и китайската системи на звездите-определителки имат общ корен и този корен отива в една толкова дълбока древност, че нашият исторически поглед го загубва.

39. Ведическата литература, слагайки в отношение накшаатрите с луната, както същото е установено и за менаазилите, нарича ги **лунни станции или лунен зодиак**. Какво е било предназначението на този зодиак, не е посочено задоволително от никой автор. Сосюр казва, че според хипотезите на Хуитни и Гинцел не може да се види никаква практическа цел като подбуда за съществуването на лунния зодиак, съобразно научните изследвания, които тези автори предлагат.

40. Така например, разположението на накшаатрите и на менаазилите, пръснато по цялото северно полушарие, съвършено не „жалонира лунния път между звездите“, както повечето автори приемат, представяйки си, че и в този случай трябва да имаме прилагането на началото на гръко-халдейския зодиак, който действително „жалонира“ слънчевия път и служи по такъв начин на календарни цели. На практика, обаче, дори това да бъде така по отношение на лунните станции, „жалонираният“ лунен път между звездите не може да послужи за никаква календарна цел, тъй като не може да даде никаква определена и ясна календарна периодичност. Следователно, в случая нямаме нищо друго, освен едно предразсъдъчно предположение.

41. Сосюр показва предназначението на системата на лунния зодиак, откривайки началото за диаметралното противопоставяне, за което вече стана дума в точка 37. Съобразно това начало сиеутата, или изобщо звездите-определителки служат да определят звездното място на слънцето по един косвен път чрез луната.

1-да определят годишните дати чрез наблюдаване звездното място на луната:

2- да определят звездното място на слънцето, диаметрално разположено на пълнолунието.

42. Практическото определение на пълнолунието е неприложимо чрез **хелиячните залези и изгреви**. Тези залези и изгреви на звезди в мига на слънчевите залези или изгреви представляват основата на гръко-халдейската астрономия, тъй като чрез тях са могли да бъдат установени

съзвездията на зодиака. Някои автори приемат, че и старите индийци и китайци са установили 28-те деления на лунния зодиак чрез подобни хелиячни изгреви и залези, и дори, че установяването на лунния път е ставало чрез тях. На практика, обаче това е толкова сложно и търпи толкова големи пречки, дължими на атмосферните условия, че е неприложимо и дава доста големи грешки.

43. Всъщност, Сосюр е намерил едно много просто и щастливо разрешение на мъчния въпрос: кога имаме действително пълнолуние. Той е забелязал, че луната изгрява в деня на пълнолунието едновременно със залеза на слънцето, докато предния и следващия ден се явява разлика приблизително от $\frac{3}{4}$ час, и ето как, чрез извършването на това извънредно просто астрономическо наблюдение, неизискващо никакви астрономически пособия, може да се установи с точност, къде се намира слънцето на дадената дата.

44. Така например:

„Ако пълнолунието става в Плеядите по времето на есенното равноденствие, приблизително на 274 ден на годината, то слънцето ще се намери на същото място (въз основа на дисметралното противопоставяне на слънцето към пълнолунията) на 91 ден от същата година ($274 - 183 = 91$; 183 дни представляват половината година, т.е. самото диаметрално положение, което бива заето.)”

45. Следователно, един астроном, установявайки чрез пълнолунието хода на слънцето, ще бъде в състояние да определя и кога самото слънце ще преминава определени звездни места, свързани и с определени годишни дати. За целта е необходимо само да се следи, къде се извършва пълнолунието и след това да се броят дните, а това значи и да се отмерват сиеутата, тъй като всяко едно от тях обема точно определен брой дни.

Така практическото установяване на пълнолунието върху системата на лунния зодиак определя много лесно слънчевия път и служи по един удивително прост начин за установяване датите на календара.

46. Заключение от установяването на горното предназначение на лунния зодиак е, че той има слънчев, а не лунен календарен характер. На с541, Сосюр казва:

„Приемайки на вяра Гинцел и индиянистите, приемах и еклиптичния

Характер, който те приписвах на лунен зодиак. От любопитство Проверих и установих, че йогатаарите (звездите-определителки) в накшаатрите имат точно така екваториален характер, както и сиеутата. „

„Индийският лунен зодиак е една архаична форма на първия лунен

Зодиак, чиято симетрия е била усъвършенствана от китайците.”

47. Формалната поява на йогатаарите и на сиеутата по паметниците е относително късна-за първите-едва в IV в. Сл. Хр. В едно астрономическо съчинение, съдържащо данни с елинистичен произход, а за вторите-като се започне от **Стария Хан**, около II в. Пр. Хр.

48. Текстът на **Яо тиен**, разяснен от Сосюр, отнася до една много отдалечена епоха въвеждането на действително чисто слънчевия метод за установяването на годишните слънцеположения чрез **гномона** (отвесен прът, служещ за измерване на сянката и за следене, дали една звезда

преминава през меридиана на дадено място). И за това той с право отбелязва на с545, че с това събитие:

„Лунният зодиак загубил своето календарно значение, но запазил Астрологическото си и религиозно значение“.

Приемайки с всичко до тук казано слънчевия и екваториален характер както на китайските годишни кръговрати, така и на лунния кръговрат (или зодиак) , ние ще поемем една ариаднина нишка в лабиринта на далекоизточните кръговрати.

49. Всички тези кръговрати имат своите дележи. Един от най-съществените дележи представлява дележът на 12-те животни. Различните автори му приписват чужд, вносен произход в Китай. Сосюр отделя много време и доста внимание за установяване присъствието на отделните животни в текстовете на **Чоу**, което изглежда му се отдава. Освен това Сосюр обръща внимание и на обстоятелството, че древността на шестдесеторния цикъл се признава за стария Китай. А той представлява всъщност един дванадесеторен цикъл, помножен по ? (виж точка 157) Най-сетне Сосюр (на с208, А2), посочва и официалната употреба на шестдесеторното циклично отбелязване на дните за XII в. Пр. Хр. В някои имена на императори от Йин, включващи названия от шестдесеторния цикъл. Немислимо е съществуването на един шестдесеторен цикъл без по раншното присъствие на дванадесеторния дележ. От друга страна, органическата връзка на всичко, що е китайско, било като предания, било като астрономия, философия и пр., така дълбоко е просмукана и закърмена с тия животни, че изхождайки от тази съвсем проста гледна точка, ние не можем да не се съгласим, че те ще да са били застъпени още в най-древния Китай. Ние знаем, че същите тези животни постоянно се явяват в най-разнообразни по число серии-двойки, четворки, петорки, шесторки, осморки и пр. .Най-естественото в това отношение е предположението, че когато се е появила нуждата и от дванадесеторен- дележ, напълно сигурно е, че един от неговите изрази непременно е бил животински.

50. А кога се е появила една подобна нужда? На този въпрос може лесно да се отговори:-още от първия миг на установяването на слънчевата календарна система, поради следното много просто съображение: слънчевата година има четири годишни времена, забележителни чрез четирите годишни дати на слънцеположенията-тези на слънцестоенията и на равноденствията. Тия четири дати разделят лунния зодиак на 28-те сиеута на четири части по 7 сиеута всяка. Ако потърсим, как и на какви групи можем да разпределим сиеутата, като запазим изискванията равноденствените и слънцестойните групи да запазят централни симетрични места за сиеутата на четирите годишни дати и групите да бъдат приблизително равни на брой, най-много с едно сиеу различни, с други думи: ако бъдат тек само групите на четирите годишни дати, то получаваме само три възможни разрешения:

1- 7 . 7 . 7 . 7

2- 4 . 3 . 4 . 3 . 4 . 3 . 4 . 3

3- 2 . 3 . 2 . 2 . 3 . 2 . 2 . 3 . 2 . 2 . 3 . 2

51. Първото от тези разрешения представлява **петорния** дележ на **сезоните**, второто- **осморния** дележ на **полусезоните**, **изразени в широко известните** триграми, **а третото от тях не е нищо друго, освен дванадесеторния дележ на месеците, установен от Сосюр.**

И трите тези дележи виждаме тържествуващо да се изявяват в астрономията на Китай, която изцяло е построена върху тях. Но докато

древността на лунния зодиак в Индия не е оспорвана, за Китай тя не е още призната, и затова последният-дванадесеторният дележ се смята за внесен за Далечния Изток и то в по-нови времена, и че произхожда от гръко-халдейския зодиак.

И така, древният далекоизточен астроном, в желанието си да установи известни годишни подразделения въз основа на 28-те сиеута, въз основа на духа на симетрията, така дълбоко залегнала в него, може да направи това само в границите на горните три дележа. Други дележи са невъзможни.

52. Органическата връзка, която виждаме да съществува между сиеутата от една страна и сезонния, полусезонния и месечния дележ, от друга, ясно изявява истината, че тия дележи не са внесени в Далечния Изток гръко-халдейски зодиакален елемент, а че те са неразривна съставна част от началната астрономия на Далечния Изток, чийто корени може да са общи с древноиндийската и дори с по-западни древни астрономии, но че подобни връзки лежат вече в едно съвсем друго поле на историята. С това, което Сосюр установява по отношение на вътрешната връзка между всички тези дележни системи, може би ще се сложи и край на легендата, че месечният дележ в Далечния Изток имал изобщо нещо общо с еклиптиката. Такава връзка нямаме, при все че еклиптиката е известна в Китай дори по времето на Чоу.

СЕЗОННИЯТ ИЛИ ПЕТОРНИЯТ ДЕЛЕЖ

53. Първият от тези дележи, легнали в основата на целия далекоизточен мироглед, притежава една характерна особеност, а именно, че неговите четири сезони биват противопоставяни на един център, както е случаят, между впрочем, и с останалите два дележа.

Какво представлява този център, тази среда?

За да разберем тази напълно далекоизточна идея-четирите деления да се противопоставят на средния- петия дял, трябва да се върнем наново към разделението на небето.

Във връзка с този петорен дележ Сосюр пише на /с 565/ и другаде, че около резиденцията на върховния император- полярната звезда, се намира един кръг с радиус за Древния Китай приблизително от 36 градуса от небесното пространство със звезди, които никога не залязват. Древните китайци, обаче, забелязвайки, че слънцето обикаля небосклона за една година, забелязали също, че през разните годишни времена то се намира в три от четирите дяла на другата част от небосклона, звездите на която залязват за по-дълго или по-късо време.

54. Така, около никога незабелязващата област на върховния император били подредени четири други небесни области, които по китайски се наричат дворци; те обитават символизирани по най-разнообразни начини във връзка с небесното си състояние и положение:

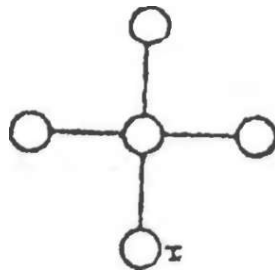
елементи	животни	планети	посоки	сезони	цветове	10 полусезони
----------	---------	---------	--------	--------	---------	------------------

						или полудворци
дърво	змей	Юпитер	Изток	пролет	зелено	Бор Бамбук

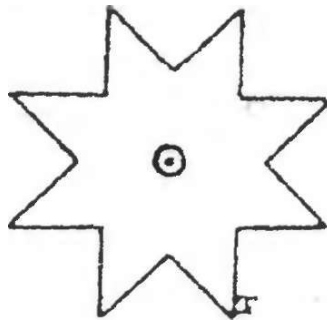
огън	жар-птица	Марс	Юг	лято	червено	пламък от дърво пламък от лампа
земя	бик	Земя	среда	среда на годината	жълто	хълм равнина
метал	тигър	Венера	Запад	есен	бяло	оръжие котел
вода	костенурка	Меркурий	Север	зима	черно	вълни поток (ручей)

55. Най-простият образен израз на този петорен дележ ще се яви един Кръст са отбелязани чрез някаква символика пет дворци, както е показано на Об. 26.

А същият най-прост израз на 10-те полусезони или полудворци може да бъде осмолъчната звезда С едно или две концентрични кръгчета в средата и групирането на лъчите ѝ в двойки, показано било чрез форма, било чрез багра, както виждаме на Об. 27.

Об 26—Кръст изобразяващ петорния дележ

Об. 27.—Осмолъчна звезда символизираща 10 полудворци или небето

56. Всеки един от дворците се представя и символизира преди всичко от по един император, тъй както императорът или царят по начало представя държавата, Четирите императори на четирите небесни дворци — царства, се подреждат около един среден цар — върховния. Това е основната идея на петорния дележ, изразима най-ясно в осмолъчната звезда. Следователно символизмът на последната трябва да означава Небето.

57. На мястото на четирите царя могат да се появят техните символи — знаци: например — животните. Четирите животни символизиращи царете и техните дворци могат да се подредят или според слънчевия поврат, т. е. свастично, както виждаме на об. 28, или съобразно някакъв друг ред, както е посочено на ОБ. 29 и ОБ. 30, за което играе особена роля алхимията на елементите и на сезоните.

Об. 28. — Огледало посребрено и с позлатени фигури на жар-птици и лъвообразни коне, Танг, от Хо-нанъ-фу. С. об. 125.

Об. 29.—Огледало с образи на свещения кон и на птици, Танг. С об. 126.

Об. 30.—Огледало с образи на свещени ЖИВОТНИ, На световните посоки, 12-те зодиакални божества и т. н., период Карай, Корея, съвременен на Сунг и Юан, траял от 935—1392 г. С. об. 138.

Алхимията на сезоните.

58. Интересно е свързването и означаването на небесните дворци с 5-те елемента на китайската алхимия. На с157, Ж, четем:

„Безкрайната смяна на 2-те начала йин и янг във връзка със слънчевия „кръговрат поставя в движение в земния свят петте елемента, като:

- „дървото тържествува над земята, разяждайки я;
- „металът тържествува над дървото, режейки го;
- „огнят тържествува над метала, топейки го;
- „водата тържествува над огъня, гасейки го;
- „земята тържествува над водата, попивайки я“.

59. Сосюр установява в Ж с215 следните алхимически зависимости:

Унищожителна	Производителна	Зависимост на Хонг Фан
земя	дърво	вода (се изпарява от)

вода	огън	огън (се подпалва от)
огън	земя	дърво (се сече с)
метал	метал	метал (се копае от)
дърво	вода	земя (се издига над водата)

60. Ако вземем която и да е от тия зависимости, например първата — унищожителната, и означим символичните ѝ елементи със съвременните научни названия, ще получим следното означение:

земя = светът, природата, действителността;

вода = физическите стихии;

огън = химическите сили и действия;

метал = веществото и химическите елементи ;

дърво = животът и жизнените сили.

61. Преобразованието, трансформацията, т. е. далекоизточното понятие за „унищожението“ е напълно верно погледнато и от съвременните натур-философски схващания, Така например:

-Животът тържествува над мъртвата природа, преобразувайки я със силата на своя дух;

-веществото тържествува над живота чрез телесната смърт;

-химическите сили тържествуват над веществото, преобразувайки го;

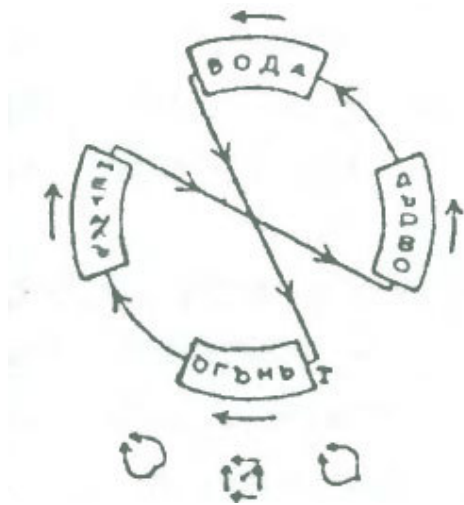
-Физическите стихии тържествуват над химическите сили, защото последните изцяло зависят от тях;

-светът, природата тържествува над физическите стихии, защото без него няма да има никакви физически стихии.

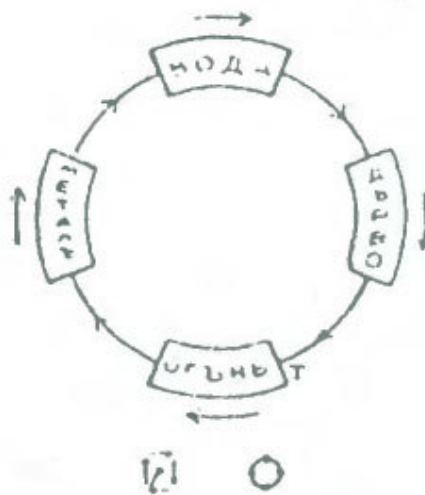
62. И така, в тези наглед бълнувания на древните далекоизточни алхимици ние можем да прочетем една истински дълбоко проникновена мъдрост, отразяваща действителността във Вселената. А тази мъдрост в никой случай не е случайна.

Свързвайки елементите със световните посоки и с годишните времена, като единосьщности с множество лица, древният далекоизточен астроном е установил изменени редове на годишните времена за кръговратите си. Тези изменения той е извършил, както ще видим по-нататък, по чисто практически подбуди, но е оправдавал с разните алхимически зависимости, като, може би и последните да крият корените си в самите тези практически подбуди.

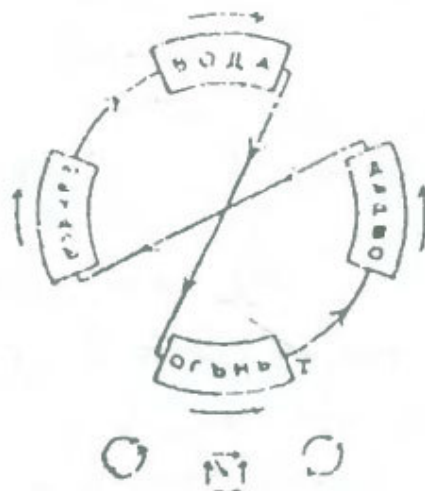
63. Образният израз на тия алхимически зависимости е показан на об. 31, об. 32 и об. 33, като изключваме земята, която заема центъра им. От тези образни изрази виждаме, че производителната зависимост представлява един пръстеновиден, а унищожителната и тази на Хонг Ван представляват разклонения, отворени за първата към северозапад (= СЗ), а за втората към североизток (=СИ). Тези две положения са извънредно важни.

Об. 31. — План на унищожителната алхимическа зависимост.

Об. 32. — План на производителната алхимическа зависимост.

Об. 33. — План на алхимическата зависимост на Хонг Фан.

64. Ако излезем от гледището, коя дата в годината можем да изберем за нейно начало, нам ни се предлагат толкова възможности, колкото дни в годината съществуват. Зависи само от нашите мисловни предпочитания да изберем тази или онази дата.

За старите китайци, изглежда, предпочитанията са почивали изцяло върху основните начала на миросгледа им. Установявайки зависимостта между елементите и годишните времена, те са имали вече установена календарна система, която е предполагала и съществуването на определено годишно начало.

65. Развитието и образното означение на алхимическите зависимости на елементите е, или утвърдила, или установила едно двойствено схващане за началото на годината : началото, което се намира на СИ, и началото, което се намира на СЗ. Тези две начала отговарят първото на гражданската година, която е започвала с първия месец на пролетта, когато:

„Зеленият император (пролетният змей) упражнява своето влияние,,
„Т'иен мен (Небесната врата = звездата Кио = рогата или главата на пролетния змей) поради това се отваря" (Ж с379).

66. Но също така съществува и едно друго начало — астрономическо начало на годината, което заставя Сосюр да започва номерацията на първичния кръговрат на СЗ, т. е. с месеца на свинята, който да бъде първият месец на зимата (Ж с 311). Тези две начала на първичния кръговрат са една специфична особеност за Китай, или още по-право казано за Далечния Изток. Сосюр ги обяснява с установяването на слънчевия принцип в астрономията и съществуването на един друг, по-стар кръговрат почиващ на лунния-акронически принцип, чието начало на годината съвпада с началото на пролетта, за което пък свидетелства споменатото още при Сю-ма Ц'иен древно правило на Шо-т'и. Това правило по астрономически съображения не може да се отнесе до по-късна епоха от 24 век пр. Хр. (Ж с385).

67. На с545, ? четем:

„Китайската слънчева (тропическа) реформа посветила на слънцето зимния и

„летния дворци, а есенния и пролетния запазила за луната, където предисто-

„рическата древна астрология се запазила до наши дни. За това и връзката

„между различните китайски съзвездия в течение на земеделската (гражда

„нската) и религиозната (астрономическата) година е установена по един пре

„къснат начин, ту като съединения на слънцето с месечните сиеута, ту като

„противопоставяния на слънцето в лунните дворци, като пролетният дво-

„рец е оня, където слънцето пребивава есенен, и есенният дворец е оня,

„където слънцето пребивава пролетес".

68. От казаното до тук става ясно органическата необходимост за китайската астрономия да се сближава зимата с лятото и пролетта с есента, които сближения се изразяват в определянето на началата йин и янг относно годишните времена, а именно:

пролетта и лятото = янг \ съобразно дуалистическия или
зимата и есента = йин / слънчевия принцип
а от друга страна:

пролетта и есента = йин (луна) / съобразно лунно-слънчевия
зимата и лятото = янг (слънце) \ принцип, както е посочено на
(с593Ж.)

Следователно прилагането на пръстеновидния ред, или, както ще видим по-нататък, свастичния ред за втория случай и прилагането на алхимическите редове за първия случай, си има своята дълбоко философска нужда, наравно с практическите изисквания.

69. Алхимическите зависимости отразяват най-важната особеност на древната далекоизточна астрономия, както Сосюр многократно подчертава. Прехвърлянето на дворците в известен друг ред, а не пръстеновидния, прехвърлянето съобразно някаква друга норма, за жалост, се изплъзва от вниманието на редица учени занимавали се с далекоизточната астрономия. Те дори не подозират съществуването му, а тези, които са го забелязали, го отдават на някакво объркване на понятията, обяснявано с китайското "невежество. Пример за подобно повърхностно отношение представлява даденият от Сосюр цитат в Ж с368 на един от най-големите автори по въпросите на китайската астрономия — Чалмерс:

„Това противоречие (относно противоречията при последователността на

„наредбата на дворците и на сезоните Б. М.) изглежда, че съвсем не тревожи

„тяхната (китайската) мисъл, и за това ние можем да го оставим на страна

„необяснено".

70. Както Сосюр ни уверява в Ж с369 подобно разместване на дворците или на сезоните е чисто „китайско", защото то не се среща, доколкото той знае:

„нито в Халдея, нито в Египет, нито в Индия, нито в който и да е друг „център на астрономията.

Това разместване става възможно само при едно ясно разграничение на четирите сезона, т. е. при съществуването на една напълно ясна представа за петорния дележ. Ето защо алхимията на сезоните, теорията за йин и янг, както и въпросите за началото на годината се свързват така основно с този петорен дележ и естествено и с неговите образи изразими главно в кръста и осмолъчната звезда.

ПОЛУСЕЗОННИЯТ ИЛИ ОСМОРНИЯТ ДЪЛЕЖ

71. Съобразно религиозният смисъл на главодървото с двете птици от страните си, обърнати към него било с лице, било гърбом, ние имаме на лице втория от главните дележи на далекоизточните кръговрати, а именно полусезонния или осморния дележ. Тъй като митът за главодървото отива в една извънредно дълбока древност, никак не ще ни очуди обстоятелството, че китайските астрономи запазили спомена за едно древно деление на кръгозора на 8 цие-ки = 8 световни посоки (а не на четири) и го приписвали на Чен-нонг, че екваторът бива разделен на 8 части чрез краищата на сезоните и чрез годишните дати, по начин, че всяка осминка се намира или между началото на сезона и слънцеположението, или между слънцеположението и края на сезона, и че това се приписва на дълбоката древност, най-сетне, че древната книга Цо чуан предава сказанието за 8-те офицери на Чао хао, които били началници на 8-те годишни дати, говори за 8-те небеса и пр., както Сосюр ни показва на с211, Ж.

72. В същност осморни серии имаме много в Китай, пък и изобщо в целия Далечен Изток. Така например имаме 8-те дула на духовете или на ветровете; 8-те небеса наредени по екватора, а не коцентрично както са гръцките сфери, които носят названията, както ги намираме в обясненията на главата Уу Ди Де на Ли Ки според Гуанг Я (АП с405): черното небе (=Хюан, на север), тъмното небе (=Иу, на северозапад), съвършеното небе (=Ченг, на запад), пурпурното небе (=Джу, на югозапад), червеното небе (=Ча, на юг), бляскавото небе (=Янг, на югоизток)» светлото небе (=Хау, на изток), небето на промяната (=Пион, на североизток), и най-сетне към тях се прибавя и едно девето небе—уравновесително небе (=Гюн, в средата); 8-те животни представляващи серията на 6-те домашни животни плюс фазана (от който впоследствие произлиза и жар-птицата) и змея — олицетворения на императрицата и императора — върховните представители на началата йин и янг; 8-те знаци на полудворците посочени в точка 54, към които се прибавят и 2-та полудворци на средата, та стават всичко 10; 8-те полусезони; 8-те месечни птички; 8-те световни посоки; 8-те небесни офицери и пр.

73. Всички тези осморни серии или дележи виждаме да се символизируют от всеизвестните триграми. Триграмите се приписват, че са установени от един от петте легендарни пра-царе, а именно от Фу Хи, и носят неговото име. Те са изобразени на об. 34. Освен техния симетрично попълващ се ред, има друг един, който често се среща и по китайските огледала, който стана една от главните подбуди да търся у астрономическите обяснения за елбетицата, и който, най-сетне, Сосюр нарича по името на класическата книга Йи кинг, като много сполучливо разяснява пререждането му. Този пререден ред на Йи кинг показваме на об. 35.

Об. 34. — Триграмите на Фу Хи. Ж с346, об. 16.

Об. 35. – Триграмите на Йи кинг. Ж с346, об. 16.

74. Каква голяма роля в миросгледа на далекоизточния човек са играли петорният и осморният дележи виждаме още и от означението, което дори до скоро китайските императори са давали за себе си:

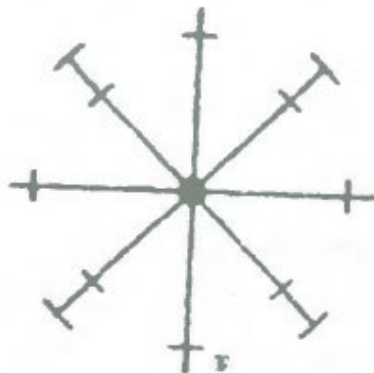
„Ние, Превъзходството от 9 и от 5.“

както е показано на с229, Ж. Императорът, тука, сравнява себе си с петия от четирите небесни дворци, т. е. с никога незалязващата звездна област, със средата, както и с деветото небе от 8-те небеса, т. е. с небето регулатор или уравнилелното небе — пакъ със средното небе, това, което никога не залязва.

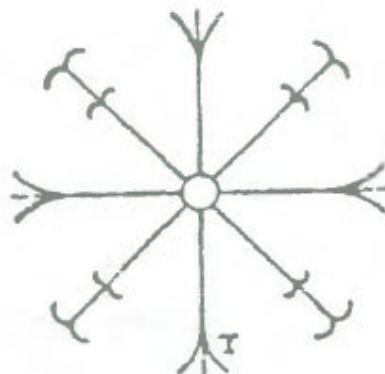
Ние тук не ще се занимаваме повече с далекоизточните астрономии, философски и религиозни представи, свързани с този извънредно важен дележ, защото това би ни отвело много на далече. Ще се задоволим да кажем, че в него има достатъчно много указания да сведочат за един прастар слънчев кръговрат, извън споменатите вече в точки 32 и 33 кръговрати, с които Сосюр работи.

75. Ритъмът на сиеутата в петорния дележ, както вече споменахме в точка 50, е 7.7.7.7. Същият за осморния дележ е 4.3.4.3.4.3.4.3. Ако потърсим сега, кое може да бъде неговото най-просто образно означение, ще получим изображението на об. 36.

С много слаби промени при употребата на по-хватията ще получим об. 37, който представлява образа-родоначалник на множество далекоизточни образи, на находките от осморния дележ. които пък от своя страна представляват цяло едно стилово развитие, имащо великолепни образци между тухлените отпечатъци от находките в Ло ланг, за които в последствие ще става дума.

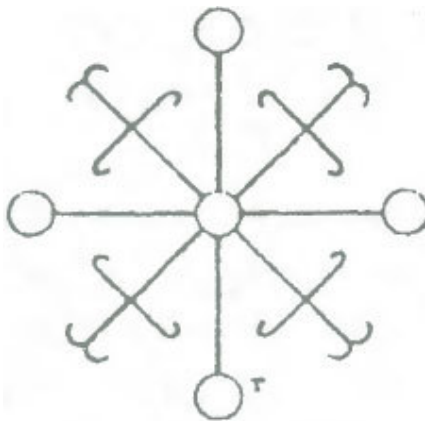

Об. 36.- Най-просто означение на осморния дележ.

Об. 37.- Праобраз на находките от Ло ланг.

76. Ако пък поставим на местото на онези групи, заемащи местата на главните слънцеположения, кръгчета, които да представляват императорите или техните символи, то ще получим об. 38. Този образ представлява сам по себе си плана, строежа на безчислен брой елбетици. Достатъчно е в него само да се заместват кръгчетата с предлаганата символика за царете, било с техните собствени знаци, било с животни, било с роджета и пр. От своя страна и пръчиците, носещи по 4 сиеута в последствие претърпяват значителни промени, като придобиват образи на роджета или пък се крайно орастеняват. Така този образ представлява изходното начало за нашето изследване на редица елбетици.

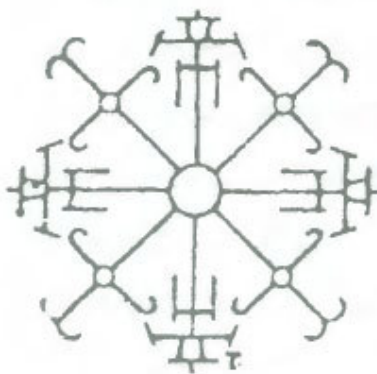

Об. 38. – Планът на редица елбетици.

77. Нека вземем сега този план и видим, какво ще получим от него, ако заместим кръгчетата му с китайския знак за император. Полученото ще видим на об. 39 —един образ, който не може да остави у нас никакво съмнение относно съдържанието на най-отличителния Български образ на елбетицата, посочен в об. 1.

Четливостта му е толкова ясна, че ни поставя в недоумение — как е възможно един античен далекоизточен сложен символ на мъдростта да се запази в толкова чист и съвършен вид и то толкова далеч на запад, в един народ, загубил азиатския си език и възприел индоевропейски такъв.

За жалост, обаче, мнозина биха се усъмнили и биха казали, че в това обстоятелство няма нищо чудно, понеже, според тях, орнаментите могат да пътуват преспокойно по някакви си невидими пътища пряко грамадни пространства.

Об. 39. – Праобраз на Българската елбетица от об. 1 и об. 10

78. Подобна мисъл може да задоволява начини на мислене преди установяването на известна наука. Но ако се погледне справедливо на въпроса, то всяка поява, на каквото

и да е явление, почива върху точно установими причини и носи със себе си неуклоними последствия. Ако досега образоведството, като наука, и да не е съществувало, но затова не бива да отричаме обясненията, които то дава. От моята практика с образите аз съм извлякъл едно много просто основно правило на образоведството: невъзможно е да се намерят два образа породени в две различни страни, които да се схождат, освен ако между тези страни не съществуват, или не са съществували известни културни, верски или народностни връзки в пряк или косвен смисъл. Естествено, тук се изключват най-елементарните образи, като квадратчета, точки, кръгчета, ромбчета, кръстчета, триъгълничета и др. подобни. Обаче, и те, ако не в строежа си, то поне по отношение похватията, с които са изпълнени, и по изразността си могат да дават понякога достатъчно указания за произхода си.

79. Обстоятелството, че един период, най-малко от 2,000 години (а в същност може би и много повече) дели най-чистия Български образ на елбетицата от нейния най-близък образец — китайското ѝ обяснение, и го дели с огромни пространства пустини, непроходими, шеметни планини, безброй народи и една бурна историческа съдба с невиждани възможвания и погроми, най-сетне и при условието, че никъде в цялото пространство между България и Китай не съм срещал досега подобен ясен и категоричен израз на елбетицата, запазил всички признаци на древната далекоизточна астрономическа символика, това обстоятелство говори решително, че има незаличими от никакви сили на света свидетелства и паметници на духа на вечното у един народ. Тези свидетелства тържествуващо изявяват истината за този народ, въпреки всички опити тя да се скрие или потули, въпреки всички ловки доводи на логиката и въпреки всички промени настъпили с този народ, дори и в неговото съзнание.

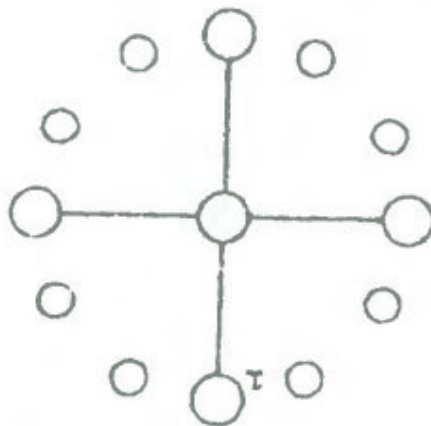
80. Горният символически образец дава началото на безбройно количество елбетици. От него се развиват две различни форми:
1-а — като на местото на роджетата-царе се явяват символичните им животни и
2-а — като четиривърхите израстъци между роджетата биват заместени от символичните животни, за да могат да бъдат разпознавани сезоните и самите роджета.

81. По-късно, при отпочване орастеняването всички части на тези форми започват да придобиват повече или по-малко растителен облик, като обикновено само животните опазват образите си.

82. Тук му е мястото да изтъкнем, че не само споменаваните от нас символи могат да заместят кръгчетата на плана на елбетицата, а и цели сцени с магично или религиозно съдържание. Една от най-интересните в това отношение представя сцената, когато заекът приготвя лекарство, разтривайки го в един котел под сянката на лунното дърво — китайската касия (Laurus Cassia). Голямото множество подобни сцени, в същност, ще ни разкрият безчислени страници от значенията на елбетицата — тази велика книга на човешката мъдрост.

МЕСЕЧНИЯТ ИЛИ ДВНАДЕСЕТОРНИЯТ ДЕЛЕЖ

83. Но не са само горните две форми, които водят началото си от посочения от нас план на елбетицата в об. 39. Има и една — 3-а — форма на дванадесеторния дележ, която органически е заложена в този план. Не е случайно, дето четиривършните израстъци имат посочената постройка. Четирите им върха, символизиращи четирите означавани от тях сиеута, се разлагат по строежа си на две групи от по две сиеута разположени отвесно. Така че в об. 36, об. 37, об. 38 и об. 39 имаме както израза на осморния дележ, така и израза на дванадесеторния, т. е. месечния дележ. И така най-простият израз на този дележ ще бъде посочения на об. 40., в който кръгчетата ще показват местата на избраните в случая символи.

Об. 40. – План на дванадесеторния или месечния дележ.

84. Ритъмът на месечния дележ, както вече изтъкнахме в точка 50, отговаря на реда 2.3.2.2.3.2.2.3.2.2.3.2. Той бива изразен главно в подреждането на четири главодървета или роджета-царе с по две птички от двете им страни. Тези образи ние вече знаем от частта за срещуположните и взаимнообратни животни в предидущата глава. Но тъй като броят на сиеутата в дванадесетинките определя един особен ритъм, преди да се впуснем нататък в особеностите на месечния дележ, ще направим едно по-големичко отклонение, за да разгледаме една забележителна особеност на всички споменати дележи и то в връзка с музиката.

Астрономическите начала в музиката

85. Всички дележи, с които досега работихме, както и други споменати тук, почиват върху известен ритъм на сиеутата им. Ритъмът се образува от различните способности за групирането на сиеутата в дворците, полусезоните и месеците. Съобразно различните възможности на групирането на сиеутата имаме и различни техни листи, притежаващи различни-ритъми.

86. Древният източен човек, изглежда, много отдавна да е схванал тясната отвличена връзка, която съществува между тези астрономически ритми и музикалните начала, както впрочем, същото е било забелязано и в древна Гърция. Затова, никак не бива да се чудим, че Великият Княз-Астролог Сю-ма Ц'иен още в Стария Хан пише астрономическо съчинение „Звънливите цевии“ и, че прочутата пентатоника на Китай има астрономически произход, за което свидетелствува и името на една от нотите, както Сосюр уверява (Ж с 379), а именно нотата Кио. Звездата пък Кио играе огромна роля в най-старата мена на китайската астрономия. Сосюр изрично казва по този случай (пак там): „Законите на китайската музика са еднакви с тия на астрономията.“

87. На много места в своето съчинение Сосюр дава различни ритъми, установени въз основа на разпределението на сиеутата. На с561, Ж, четем:

„ . . . тази листа на сиеута е една от ония теоретически листи, с които се за-„бавляват и си правят удоволствие древните и модерните китайски автори... „имаме освен (официалния и общоустановен—Б. /М.) ритъма 2.3.2, също така „и неправилния ритъм 2.2.3, както и един друг разколнически ритъм 3.2,2..

Всички тези ритъми, събрани в цяло, дават 4 групи по 7 на брой или $7 \times 4 = 28$, т. е. броя на всички сиеута, разпределени в четирите дворци на годишните кръговрати.

88. Българската народна музика, която, може би, е едно от най-големите чудеса намиращи се в Европа, със своите безчислени ритми и разнообразни гами, предлага в ритмично отношение удивителни успоредици с тези древни далекоизточни астрономически ритми. Нашата песен, със своя изцяло азиатски облик, е повлияла дълбоко и основно музикалното творчество на съседните ни народи и в това отношение, например, не може да се прави разграничение между Българската и Румънската народна музика. Обаче, гърците и сърбите, въпреки че в продължение на повече от хилядолетие живеят в на-близък етнически допир с Българите, не успяват напълно добре да усвоят сложните ритми на Българската песен и се задоволяват главно с дву- и три-метричните ритъми, общи и за цяла Европа. Едва през последните десетилетия с влючването на големи Български етнически маси в пределите на държавите им, изглежда, че сложните Български ритъми започват, макар и много бавно, да получават по-широка публичност всред тях.

89. Турците имат сложни ритъми, които са много сходни с Българските. Музикалното богатство на тези необикновени форми накара, щото един композитор от величината на Рихард Щраус да прави големи обиколки пряко Анадола през последните години на живота си. Обаче, османотурските форми не са чисти — в тях съществува един подавяващ превес от семито-византийската музика на Близкия Изток, и затова на местото на строгата ритмичност изпъква провлачената аритмичност, характерна, между впрочем, и за Българското църковно пение.

Докато простият народ в Турция продължава да пази старите музикални традиции, това което можем да считаме за официална музика в Турция, вече от редица векове, под мощното влияние на Исляма, представлява арабския вкус и стил наред с редица други близко- и средноизточни. Един от широко разпространените сложни ритми в Анадола носи и до днес названието „Български овчарски ритъм“, както съобщава проф. Добри Христов.

90. Най-отличителният Български сложен ритъм се представлява от всички посочени в точка 87 китайски астрономически ритми на сиеута, а именно: 2.3.2, 2.2.3 и 3.2.2. Това са трите възможни форми на всеизвестната Българска ръченица. Те се отбелязват музикално с 7/16 Този танц, който така органически е свързан с всичко, що е Българско, говори, че народът, който го е предпочел пред многобройните си други танци, ще да е имал съображения за това. Знаейки религиозния облик притежаван от всеки танц през произходната си мяна, никак не е за чудене, ако един бъдещ ден се докаже действителната връзка между ритма на ръченицата и древните далекоизточни астрономическо-религиозни идеи, която връзка ние тук само предполагаме.

91. На края на това отклонение в полето на музиката ще кажа, че Българските сложни ритми започвайки от 5/8 (2.3 или 3.2) имат 7/16 (2.3.2 и пр.), 8/16 (3.2.3 2.3.3 и 3.3.2), 9/16 (2.2.2.3, 2.2.3.2 и пр.), 10/16, 11/16, 12/16 и така нататък, продължават до извънредно сложни и заплетени многобройни ритми. Например г. Чешмеджиев — известен музиколог — е имал възможност да запише в Македония сложни ритми, които прехвърлят 20 и повече удари в един такт.

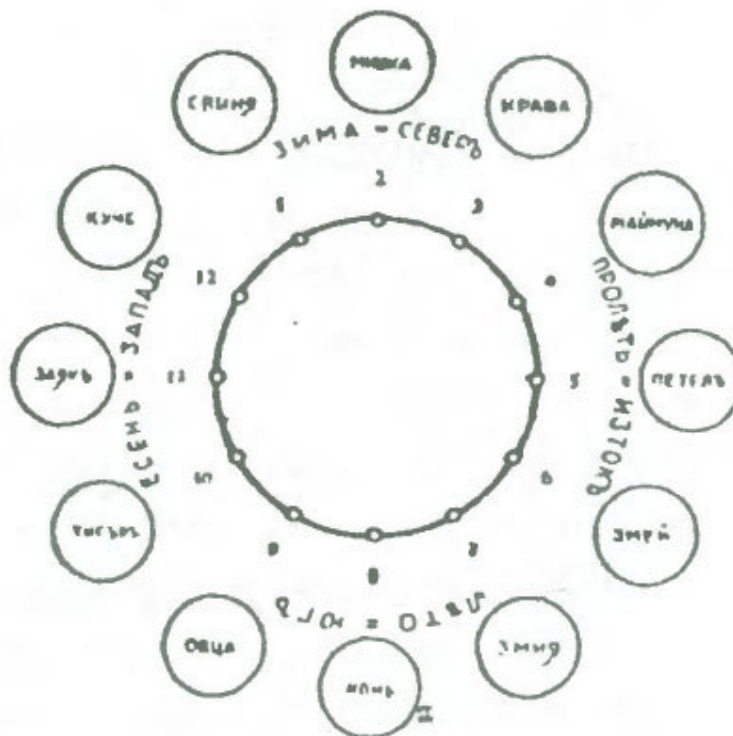
92. Естествено сръбските музиколози са напълно безпомощни да записват тези песни, като обикновено напълно ги обезобразяват в двуметрични или валсови тактове, защото им липсва вроден музикален усет за сложните тактове. Принципно погледнато, същият усет липсва и на всички европейци, и затова почти винаги те са свършено безпомощни в интерпретирането на Българските сложни ритми, както и на музиката на цяла Азия. Но това твърдение не се отнася и до известни затънтени краища на Европа, където селският живот не е могъл да бъде напълно унищожен от европейската цивилизация и е могъл да съхрани спомени от бивши времена. В някои долини на Швейцария, в Оверн, в Босна, с една дума, из местата, където са се ширили Богомилите— Български колонисти, имаме запазени и до сега песни доста сходни с Българските. Естествено и старите Маджарски песни носят ясно определени сложни тактове, поради особените връзки, които свързват Маджарите с Българите. Но не е само това. Може би следвайки великия северен път на Викингите, или пък като някаква предисторическа останка от келтско време Българските сложни тактове ги намираме и в Бретан, а дори и остатък Ламанша.

93. Всичко това съобщавам в повечето случаи като мои лични наблюдения. Никога не съм се занимавал специално със свързаните с музиката въпроси. Обаче блестящата ограниченост на цялата европейска музика, било тя класическа, било романтична или модерна, в ритмично отношение, ми дава все пак основание да говоря и по този въпрос. За повече осветление по тези въпроси читателят може да се отнесе до

предговора на сборника от „66 народни песни на македонските Българи“ от проф. Добри Христов.

Астрономическо значение на месечния или дванадесеторния дележ

94. Ако приемем установения от Сосюр на с311, Ж, първичен кръговрат, ще имаме по отношение на 12-те деления следния ред на животните, посочен в об. 41, чийто най-прост израз от европейска гледна точка е пръстенът. Ако потърсим реалния път на слънцето в течение на една година през групите на неподвижните сиеута в този кръговрат, ще установим, че представлява действително пак пръстен, обаче с обратно часова посока. Ала от точка 109 ще видим, че в Китай не съществува досега нито една китайска листа, която да предава този реален слънчев път, ето защо ние трябва да полюбопитстваме, какво точно са виждали древните китайци в този първичен кръговрат.

Об. 41. – Първичният кръговрат. Ж с 311.

95. Слънчевият принцип, както вече споменахме в точка 48. е бил приложен, заедно с въвеждането на гномона, в една много древна епоха, за което свидетелствува текста на Яо тиен. Астрономическото събитие, което този текст ни дава, се отнася до една определима епоха. Сосюр изчислява, че събитието се отнася до 24-я век преди Христа. Ако достоверността на самия текст относно епохата, в която е писан, и да е оспорвана и да принадлежи към много по-късни времена, то затова пък самото предадено астрономическо събитие, не може да се оспори, защото то действително е станало и то само през посочената епоха и защото по естеството си не е повторимо в рамките на досегашната човешка история. Ето как, ако преводът на Сосюр е точен, както и изчисленията му, безспорността на тази датировка не може да

буди никакво съмнение, колкото и на глед тя да изглежда смела. Тук ще трябва да добавим, че Сосюр достига до същата датировка — именно 24-я век преди Христа — и по повод на правилото на Шо-т'и-те, споменато в точка 66, което е могло да бъде действително само през същата тази епоха, както и по отношение на една от двете бивши полярни звезди на Китай, която е могла да бъде такава само пак през същата епоха. Всичко това доста внушително говори в полза правотата на Сосюровите изчисления.

96.

Но, преди установяването на напълно слънчевия метод на астрономическите наблюдения, бил е в сила методът на диаметралното противопоставяне (точка 41) на лунния зодиак (точки 43, 44 и 45). С въвеждането на слънчевата реформа традиционализмът е направил, щото за двата дворци на слънцестоенията наблюденията да се извършват съобразно слънчевия принцип, докато за равноденствените дворци — посредством лунния принцип (точка 67). Така се дошло до изработването на един сложен лунно-слънчев принцип, за който пък става дума в точка 68. Съществуването на този принцип става безспорно от прякото съобщение, което имаме за него в книгата Чоу ли, където, в статията Фонг сианг че, е казано по повод функциите на астронома:

„По време на зимното и лятното слънцестоение — слънцето, а по времето на „пролетното и есенното равноденствие — луната — служат за сверяване „правилата на четирите сезони" (Ж с590).

97. Лунно-слънчевият принцип има повече религиозно и философско значение според Сосюр. Но както този принцип, така и слънчевият принцип изискват ясното разграничение както на броя на сиеутата, така и на броя на месеците в дворците. Това разграничение безспорно виждаме още в най-старите китайски огледала по отношение на месеците, изразено в трите чертички в всеки дворец, както и в нашата елбетица (об. 1 и об. 10) и в китайския знак за император (об. 6), където трите долни висулки и пресечницата представляват именно дележа на три на всеки дворец, т. е. дванадесеторния дележ на месеците.

98. Късната поява в китайската литература на дванадесеторния дележ, и то по един малко изменен ред, сведочи, че разполагането в чист кръг на дванадесетинките, следвайки строго небесната им последователност, не представлява за далекоизточния човек нещо по само себе си разбираемо и прието. За съвременния европеец, с неговата глава натъпкана с геометричните форми на неговия си свят, естествено, подреждането в пръстен на дванадесетинките се обосновава от само себе си. Обаче, далече не е бил случаят така с далекоизточния човек.

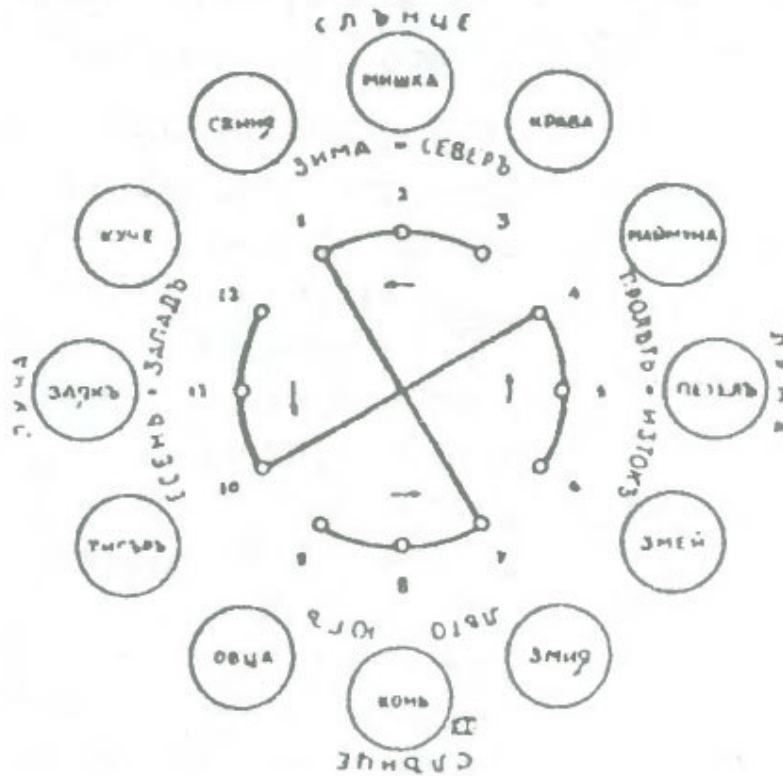
99. Далечноизточният човек е търсил и търси да отрази във всеки свой символ един синтез на множество знания и ценности. Аз знам, какво значи народно творчество. Зная и каква сила притежава то, защото всичко най-хубаво, каквото Българщината дава от доста време насам, представлява народно творчество. Виждал съм с очите си и съм слушал с ушите си, как се създават ония творения, които поразяват със своята дълбочина и сила, и пред които индивидуалистичното творчество на Запада вяло бледнее и издребнява. Зная и къде е кралимарковската сила на това творчество — тя е в неговата тайнствено сложна простота.

100. Безбройни незначайни творци шлифоват в течение на дълги години народните творби. Всеки от тях отлага по нещо от собствения си мир върху първоначалния кълн. Времето овалва остриите му ръбове, заличава грапавините, докато най-сетне пред нас се яви някаква съвсем опростена форма. Ала в основните точки на скелета ѝ всеки човек може да влага с хиляди разнообразни значения, с хиляди разнообразни тълкувания. В това се състои и изключителната сила на народното творчество, както и оная сила (в по-малки размери, естествено), която лъха от произведенията на истински гениалните творци. Затова народните творчества и гениалните творби винаги ни изглеждат нови, свежи и вечно млади. Те са истински неизчерпваеми източници, които все и все пръскат потоци светлина наоколо си.

101. Далечноизточният човек разбирал това още в най-тъмната зора на времената, защото за човешкия гений не съществува прогресът. Човечеството е раждало своята гениална мисъл из ледените пещери със същото могъщество, както и под сянката на смокинята, на гърба на бивола, през тайни вечери, всред писъка на свирещите стрели, или всред стъкленици, взрив и електрически блясъкът. И далечноизточният човек е пожелал, щото най-важното знание за неговото духовно и телесно съществуване да отразява в себе си цял един мир от идеи и представи, заключени в известен прост символ-синтез.

102. Разполагането на първичния кръговрат далече не ми се струва, че образно е било извършвано върху пръстен както мисли Сосюр. На с480,Ж, той изрично приема :
„Китайците били свикнали мисловно да следват двата различни пътя — при „(прилагането кръговрата на — Б. М.) слънцето или на Юпитер. И дава часовата и обратно часовата успоредица на двадесетинките, отговаряща на условния ред на първичния кръговрат и реалния слънчев или юпитеров път обратен на първия.

103. Подобно пръстенообразно разположение се оправдава само в обратночасова посока, тъй като то дава и реалния слънчев път, а условният ред на първичния кръговрат остава без всякакъв смисъл. Но ако приемем указаното от Сосюр сведение за това, че през зимата и лятото астрономическите наблюдения се поставят под знака на слънцето, а през пролетта и есента — под този на луната, и нанесем върху една свастика съответните на реалните положения на слънцето и на луната дванадесетинки ще получим първичния кръговрат, както е посочено на об. 42.

Об. 42. –Свастично разположение на реалния слънчев и лунен път или първичния кръговрат

104. В този образ реалният слънчев и лунен път върви относно сезоните часово, а относно дванадесетинките в сезоните обратно-часово.

В това именно се състои и свастичният ред, за който вече става дума и който Сосюр ясно е виждал в първичния кръговрат, както това виждаме на с 544, 7т\, об. 37 с заглавието „Прекъснатият ред на звездните китайски сезони“.

Смисълът на свастиката, като образ, е, че изразява не вече пръстеновиден ред, а прекъсван периодически пръстеновиден ред, т. е. свастичния ред. Подобно подреждане върху свастиката оправдава напълно съществуването на първичния кръговрат, защото, като се запомни този условен, фиктивен кръговрат и като се нанесе върху раменете на една четири раменна свастика (тук трябва да подчертаем, че е съвсем безразлично, дали свастиката е часова или обратнoчасова), веднага ще покаже:

- 1) — четирите сезона;
- 2) — слънчевите сезони и лунните сезони ясно се отделят едни от други;
- 3) — четирите сезона следват един часови ред — от изток към запад съответен на въртението на небесните светила;
- 4) — обратнoчасово и свастично се чете реалният път на слънцето и на луната;
- 5) — че изразява чрез сезоните производителната алхимическа зависимост:

ЗИМА ПРОЛЕТ ЛЯТО ЕСЕН

105. Тези няколко сведения, които много лесно могат да се извадят от първичния кръговрат нанесен върху свастиката, оправдават напълно както нейното астрономическо значение, така също и условията, фиктивен ред на първичния кръговрат.

Запомняйки реда на този кръговрат, древният далекоизточен човек е могъл с помощта на една свастика по всяко време и на всяко място да определя разпределението на полусезоните, на дванадесетинка и сиеутата по сезоните да знае, кои сезони са слънчеви, кои лунни и да следи реалния слънчев и лунен път с голяма леснина, без да става дума за някакво мистериозно „извикване“, както Сосюр приема.

106. В началото на своята научна деятелност Сосюр предполага, че импера-

тор Чун Хю извършил върху първичния кръговрат една реформа. За самия импе-

ратор той казва, че, може би, е дядо на Яо, живял според изчисленията му през

24-я век пр. Хр. (виж точка 95). Тази реформа той приписал на Чун Хю въз

основа на един цитат от книгата Куойу, предаден от френския мисионер-йезуит

в Китай — Гобил, който предаваме тук по по-други съображения :

„Чун Хю поправил злото (от изкуствената астрономия) . . . той срязал връзката между небето и земята. . . (стр. 300)“

107. Датировката на тази реформа създава на Сосюр една трудност. Размяната на някои от животните, поради присъствието на подобна размяна в листата на старотюрските месеци съобщена от Ялбируни, го кара да отнася произвеждането на реформата към календара на династията Ин (стр.299), а по тълкуването на йероглифните знаци реформата предхождала Яо (стр. 300).

108. Към края на живота си Сосюр обаче ето какво казва за тази реформа:

„По времето на Чоу и изглежда още по-точно на това на Цин не както по-рано погрешно приписах тази реформа на дълбоката древност) се противопоставили на древната условност и поискали да заместят акроничната лунна астрономия с слънчева (относно пролетния и есенен дворци, виж стр. 590—591) от момента, от който гномонът е влязъл в употреба за определяне на слънцестойната дата, календарът с самия този факт е станал урегулиран, без да става нужда да се подпомага с неточното и пред-историческо средство (метод) на пълнолунието. Но тъй като древното лунарно процедуриране, бидейки консервативно в равноденствените дворци, то ритуалът на Чоу не пропуска да отбележи лунните наблюдения през равноденствията, като взаимнообратности (корелативи) на слънчевите през слънцестоенията съобразно китайския вкус към симетрията) — приписвайки пролетното слънчево място в есента,

където то действително се намира. Почнали да претендират да се асоциира янг с есента и запад, което направило да премине от ляво на дясно почетното място, което пък от своя страна останало такова още и по времето на Стария Кан". (стр. 579).

109. По-нататък на стр.580 продължава:

„За да бъде логична реформата, требвало да се поставят в обратен ход „12-те знака, които първоначално означавали месеци съобразно обратния ход на слънцето. Обаче не бил такъв случая — никога не бил произведен нито един китайски документ, където 12-те знака да с разположени в посока обратна на часовата стрелка.

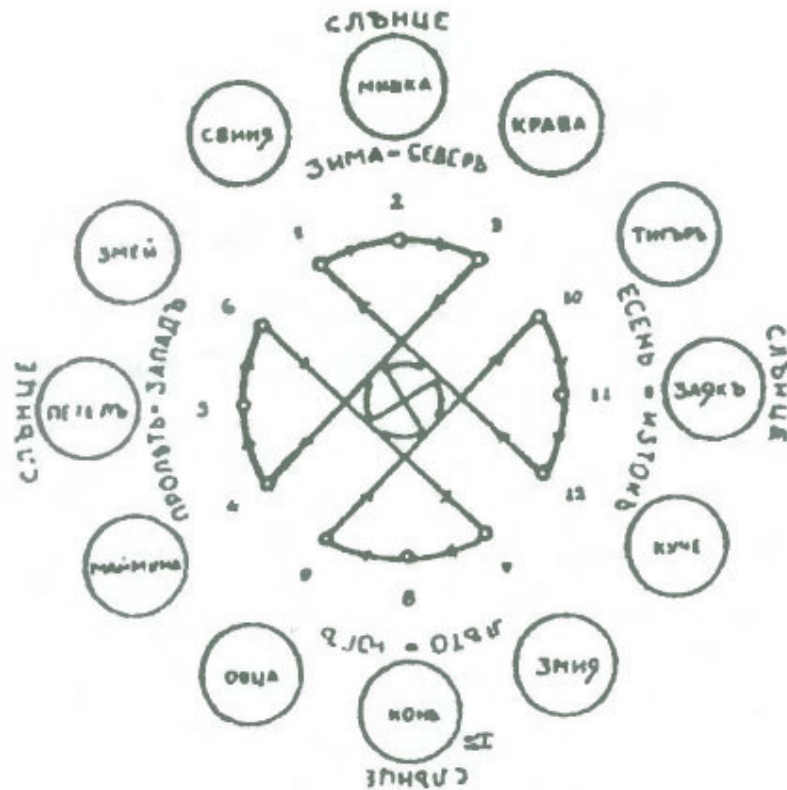
110. От всички тези думи на Сосюр следват следните заключения:

— че никъде нямаме китайски кръговрат, който да показва „логично”,

според европейските разбирания, т. е. наредени в кръг обратнoчасово 12-надесетинките на действителния път на слънцето между звездите; и

— че прозиходът на реформирания кръговрат Сосюр отнася до Хунската държава на Цин. Това обстоятелство е особено важно за нас. Следователно датировката относно появата му в Китай Сосюр отнася вече към епохата, предхождаща Кан.

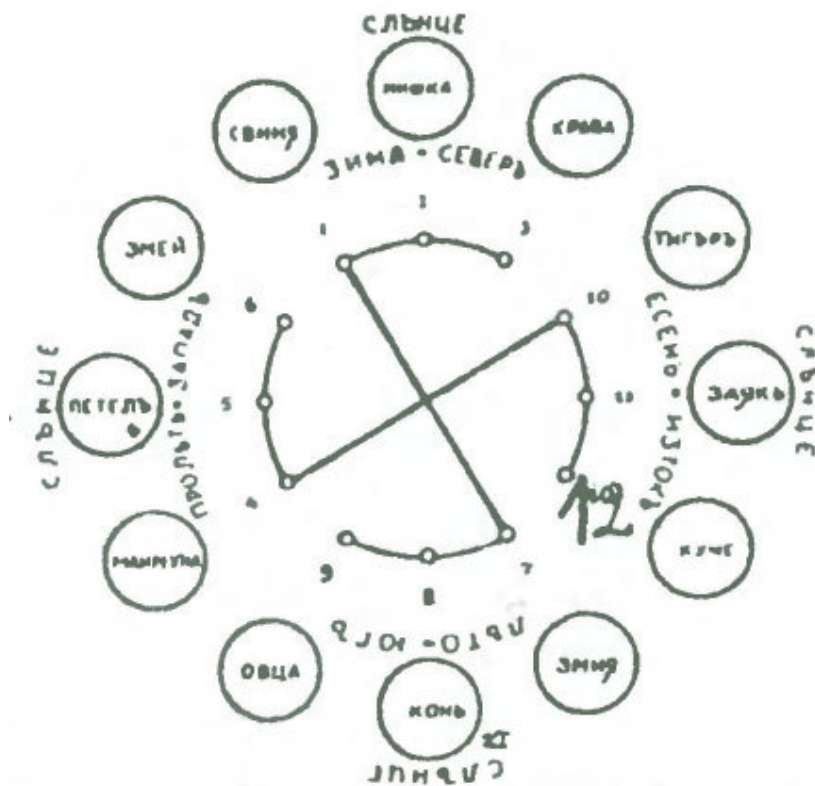
111. Но да видим, какво представлява реформираният кръговрат, показан на обр. 43. Ако изходим от гледището на Сосюр, застанал твърдо върху представата за непрекъснатия пръстеновиден ред на дванадесетинките, било по отношение на действителния път на слънцето, било по отношение фиктивния ред на първичния кръговрат то естествено, че прехвърлянето на пролетния дворец на мястото на есенния ще ни се види до известна степен странно, още повече че с това прехвърляне наместо наглед да се улеснява работата с кръговрата, тя се усложнява.

Об. 43. –Реформираният кръговрат Ж. С 312

112. Обаче, ако се върнем към другата представа за построяването на кръговратите изобщо, не вече върху непрекъснат пръстен, а върху други геометрични фигури, получаваме и действителното оправдание, както и смисла на всички разнообразни прехвърляния, които биха се срещнали.

Нека вземем пак употребената от нас вече свастика и потърсим друг известен начин на нанасяне върху нея на действителния слънчев път. За първичния кръговрат, при който върху свастиката се нанасяше лунно-слънчевият път, действителният слънчев път представляваше пръстен, и то непрекъснат, без да притежава свастичност. В замяна на това, ако сега пък чисто слънчевия път нанесем върху свастиката, което е възможно само по един начин, ще получим лунно-слънчевия път в вид на пръстен. Това виждаме от об. 44.

Об. 44.—Свастично разположение на реформираният кръговрат. Дванадесетинката „куче" има № 12, а не 10, както погрешно е отбелязано на рисунката.

113. Този свастичен кръговрат ще ни показва:

4) 5) б)

— часово и свастично се чете първичния кръговрат;

— сезоните се разпредлят ясно;

— сезоните следват един часов ред, какъвто е и видимият път на

небесните тела — от изток, към запад; сезоните изразяват

производителната алхимическа зависимост; обратнo часово и

свастично се чете действителният слънчев път; действителното място

на слънцето, заемащо известна дванадесетинка, се намира не в

съответните и реални небесни дворци, но в дворците, следващи

фиктивния ред:

ЗИМА (ПРОЛЕТ) ЛЯТО (ЕСЕН)

СЕВЕР ИЗТОК ЮГ ЗАПАД

когато в действителния ред есента е на изток, а пролетта на запад.

114. Този кръговрат не е нищо друго освен реформирания кръговрат

на Чун Хю, както го е наричал Сосюр. За една

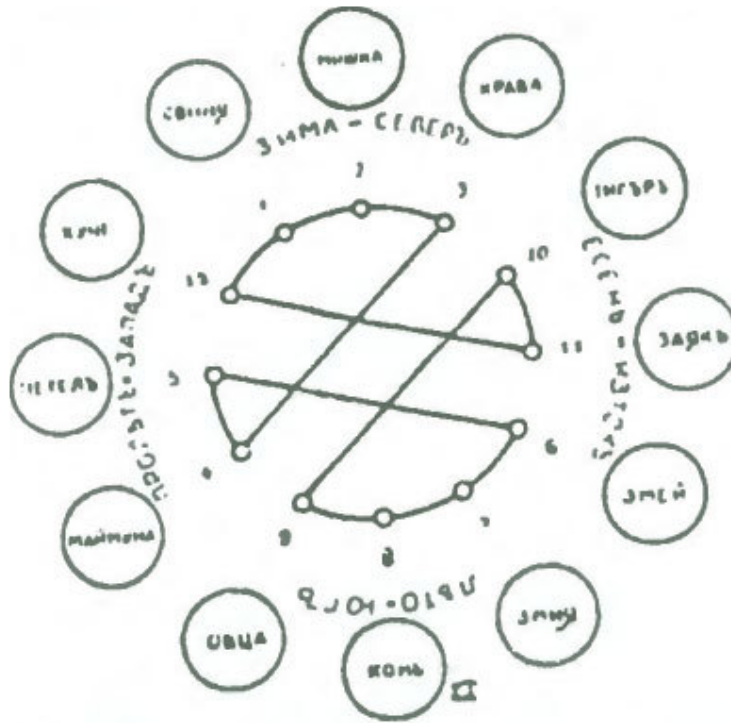
слънчева, екваториална астрономия, той е много по-удобен

отколкото първичния и далеч не представлява не-

сполучливо проведена реформа или "бърканица", както

той многократно го нарича.

Ето защо няма нищо чудно, че той се налага върху целия Далечен Изток, след като претърпява две малки промени и приема днес съществуващата си форма наричана от Сосюр “традиционен кръговрат”. Под традиционен кръговрат Сосюр разбира онзи днес широко употребим в Азия реформиран кръговрат, в който змеят е разменен с кучето, както е показано на обр. 45, и в който годината започва с мишката.

Обр. 45. — Традиционният кръговрат. стр313

115. Размяната на двете дванадесетинки той проникновено разяснява с едно древно правило, вече на два пъти споменавано от нас, а именно правилото на Шоти. Началото на древната година — Ли чуен (определението на пролетта — стр 284 и точки 65 и 95) в предисторически Китай е било свързвано с вечерната поява на звездата Арктур, представляваща един рог на китайското съзвездие Змей (европейското Скорпион), когато дръжката на китайското съзвездие Крина (Голямата Мечка) се насочва към североизток, т. е. към самия Арктур, придружен от двете звездни групички на Шотите („тези, които водят и държат за ръка" стр375, 377 и 381).

116. Народното предание е свързвало пролетното появяване на рога на Змея толкова силно с началото на пролетта, която някога е отбелязвала и началото на земеделската или гражданската година

(точки 64, 65), че преобразуването на далекоизточната астрономия напълно в слънчева такава не е могло да задуши тази прастара традиция и я възприело. И до ден днешен виждаме редица китайски изображения да представят змея обхванал бисера, т. е. първото пролетно пълнолуние.

117. Това предание наложило змеят като дванадесетинка, да остане на своето акронично лунно място, в качеството на първи действителен месец на пролетта. За него не е бил приложен слънчевия принцип. Естествено, дванадесетинката, която му е отстъпила мястото си — в дадения случай кучето — е останала и тя на своето място от акроничния лунен кръговрат.

118. Датировката на традиционния кръговрат е трудна. Явно е, че между него и реформирания кръговрат не съществува разлика по време. Относно последния Сосюр се отказва от първоначалното си мнение, когато я приписвал на император Чун Хю. Към края на живота си той е склонен да приеме, че внасянето на реформирания кръговрат в Китай се дължи на Цин. Дали реформирания или традиционния кръговрат (според моето мнение не бива да се дели единият от другия) е дело на Хунските народи, които са го внесли в Китай чрез Цин, представлява все пак още отворен въпрос при все че най-вероятното е това да е станало именно така. За всеки случай, тези кръговрати се отличават от първичния кръговрат с по-здрав реален усет и в това отношение стоят по-далече от склонността на китайците към умствени спекулации и по-близко до реалистичния дух на Хуните.

119 Ако бъдещето докаже, че появата им в Китай се дължи именно на Хуните, то това не ще означава още, че появата им на света ще се отнася до същото време. Предполагам, че тази поява ще е толкова стара, колкото и появата на самия първичен кръговрат. Построяването на всички тези кръговрати става по един и същ начин. Значи, имаме един и същ строителен принцип, едни и същи строителни материали, обаче използвайки двата различни принципа — слънчевия и лунно-слънчевия — се получават и две различни форми на построяването — тази на първичния и онази на реформирания и традиционния кръговрат.

Последната констатация прави да падне начинът, по който Сосюр построява реформирания кръговрат, като го строи посредством първичния.

120. Изборът на свастиката, като основа за подреждане на кръговратите, все още не е случаен. Още при разглеждането и откритието на елбетицата беше изтъкнато, че в почти всички добре и ясно развити елбетици свастиката неизбежно пристъпува. А освен това в всички китайски огледала, които всъщност представляват елбетици, виждаме, че свастиката подавяващо тържествува. Знаейки астрономическия

характер на огледалата, съвсем не е трудно да се потърси и онази строителна

форма — свастиката — която да оправдае и особеностите в наредбата на кръговратите.

Ако проследим други геометрични форми, които се появяват по огледалата, ще видим, че те отговарят на една или друга представа от древната астрономия по-добре или по-зле.

121. Така например, ако вземем като типичен пример образ 30, ще видим, че посоките на четирите му звяра не са свастични, а в съвсем друг ред. Ние тук не ще се спираме на особеностите на този сравнително късен паметник про-

изхождащ от едно огледало от Корея, периода Корай, но ще обърнем внимание на положението на пролетния змей и на есенния тигър. Те и двамата гледат към ЮГ, а опашките им с обърнати към СЕВЕР. Какво е значението на този ред? От къде идва тази несобразност с правилата на строежа, както при първичния, така и при ония на реформирания-традиционен кръговрат?

122. Работата се състои в това, че има доста китайски изображения, в които

главите на лятната птица и на есенния тигър се събират, както и опашките на про-

летния змей и на зимната костенурка пак се събират, само че в диаметрално разпо-

ложения ъгъл. Това значи, че змеят и тигъра гледат в една посока — ЮГ, както

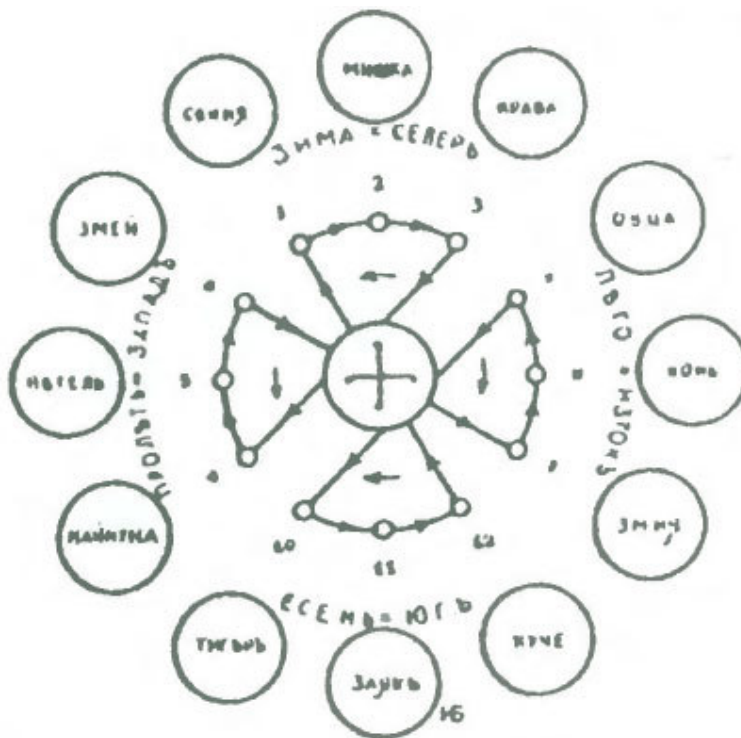
е с нашия случай по-горе, а костенурката и птицата гледат също така пак в една

посока, само че към запад.

123. Още в началото на научната си работа Сосюр забелязал тази особеност и се е опитал чрез нея да обясни реда на месеците в листата на Албируни. На стр164, той изрично пише:

„Четирите емблематични животни са разположени по следния ред: главите на змея и тигъра с към ЮГ, а опашките към СЕВЕР; главите на птицата и на костенурката са към запад, а опашките им към изток (извлечение от Китайската Хранография на Шлегел, стр. 1)“.

124. Ако използваме тази фигура за построяване на един кръговрат и нанесем по посока на стрелките ѝ първичния кръговрат, като спазваме реда: СЕВЕР — запад — изток — ЮГ и правилото на гръбнака (виж точка 143, положение 11), т. е. подреждането на дванадесетинките вътре в сезоните да следва линията от главата на звяра към опашката му, ще получим посоченото разрешение на обр. 46.

, Об. 46. — Алхимически кръговрат

125. В така установения нов кръговрат, който ние ще наречем „алхимически китайски кръговрат“ реалния път на слънцето се установява следвайки вътре за сезоните правилото обратно на правилото на гръбнака и спазвайки вече обратния на горния им ред, а именно: СЕВЕР — ЮГ — изток — запад. Изгодата на този кръговрат пред свастичните такива е много по-малка. Този кръговрат изисква доста умствена енергия, за да се запомни и за да си служи човек с него правилно. Единственото му предимство се състои в това

че теоретически дава оправдание на унищожителната алхимическа зависимост. Сезоните му, четени часово, дават тази зависимост така:

ЗИМЯ ЛЯТО ЕСЕН ПРОЛЕТ
 вода огън метал дърво

Образният израз на този кръговрат е посочен в средата на обр. 46 и представлява един вид от известни особени свастики, които срещаме в Китай.

126. Теоретичността на алхимическия кръговрат го е направила бързо непригоден за практическото използване и затова е настъпила, вероятно, бързо и забравата, че лятото е било преместено на изток, есента — на ЮГ и пролетта на запад. Запазил се е само споменът за неговото астрологично значение и вече така, той е продължил съществуването си като магичен образ. Новите хора го свързали с традиционната следовност на зверовете,

запазвайки само обърнатите им посоки и изразявайки по този начин астрологическите идеи на алхимията на сезоните, или както е случая с нашия пример обр. 30, придавайки някакви съвсем нови значения, изразени в неутралното положение на костенурката и птицата. В правотата на горното се убеждаваме още повече от главата за неправилните кръговратни дележи в стр. 490—494. Образно тези кръговратни дележи се срещат почти само в Китай, доколкото ми е известно сега. Там имат разнообразни редакции, тъй като съществуват множество възможности за подреждането на сезоните и на дванадесетинките. Изследването на тези неправилни дележи представлява ви интерес и особени резултати ще бъдат постигнати с него.

КРЪГОВРАТЪТ, СЪОБЩЕНОТЯЛБИРУНИ

Известната листа на Ялбируни за реда на старотюрските месеци привлича вниманието на Сосюр през течението на цялата му научна деятелност. Според думите му (стр. 367 — 368) Маркварт, Вил. Томсен и проф. Олденберг, както и до известна степен и Хирт и В. В. Бартольд са смятали, че тая листа по-скоро представлява никаква бъркотия, в която Ялбируни се е уплел.

Доколко това е вярно — не зная, пък и не е интересно за случая изказаното мнение на тия големи учени, защото разрешението на въпроса лежи в едно съвсем неподозирано поле—полето на образите. Тука му е мястото да подчертая, че без изумителното проникновение на Сосюр едва ли щеше да ми се отдаде да намеря отговора. В същност той е довел разрешението почти до самия му край, но не е направил последната крачка и затова през целия си живот се е повръщаль към тази много интересна загадка.

Преди да пристъпим към същината на въпроса, нека повторим онова, което Сосюр установява за първите два месеца от тази листа. Самата листа представлява следния ред:

Голям месец, Малък месец, 1-й, 2-й, 6-й, 5-й, 8-й, 9-й, 10-й, 4-й, 3-й, 7-й месеци.

На стр. 82, четем:

„Гинцел съобщава, че в времето на Ялбируни месец № 1 не е бил пръв месец, но трети под ред в годината, и че в Китай имаме същото.”

Тази промяна на номерацията на месеците произтича от астрономическия факт, какво слънцеположенията (слънцестоенията и равноденствията) изменят мястото си с по 1° за 72 години или с 30° за 2160 години. 30° се равняват на една дванадесетинка или кръгло на 3 сиеута, тъй като сиеутата с доста неравномерни. Това явление е известно под името: закон за прецесията.

Като последица на закона за прецесията зимното слънцестоение, както Сосюр ни съобщава на стр.568, е преминало в течение на китайската история следните сиеута: още в най-дълбока древност

сиеуту Хю, под първите две династии сиеуто Нию, под династията Чоу сиеуто Нию, под династиите Кан е влязло в обширното сиету Теу, и понастоящем преминава през сиеуто Ки.

На стр. 581 четем още следните интересни редове:

„В книгата Лю зимното слънцестоение се поставя „на 1° от Нию и пролетното равноденствие на 4° от Леу. В комисията за календара на Тайчу взел участие Сюма Циен. Тази комисия „се решила да признае, че зимното слънцестоение е влезло в Теу, където „тя го поместила едва на края му — едва на 26° , тогава, когато то ще е било „вече на 24° . Но преди това признавало се е, че съответната локализация „(на слънцеположенията — Б. А.) в епохата на астрономите Кан и Ше от „края на династията Чоу е била на 1° от Нию. Между двете под-деления: „Нию — 1° и Теу — 26° има, следователно, само 1° разлика (което говори в полза на прецизността на наблюденията.).

С промяната на местоположението на небесния северен полюс, който следва кръговия си път около еклиптичния полюс, се променя и мястото на слънцеположенията спрямо различните сиеута. Изследването, от чисто астрономическа точка на документите, кога тези фази с съответствували на посочените сиеута ще посочи и една датировка от безсмнен характер (точка 95). Ние тук не ще се впускаме в извънредно интересните астрономически изследвания на Сосюр относно този съществен въпрос, но ще приемем, че в една известна епоха практическата нужда е наложила номерацията на древните месечни дванадесетинки да претърпи необходимото пререждане.

От друга страна, силата на традиционализма в Изтока не е била помалко силна отколкото тая на Запада, където и до ден днешен 9-я, 10-я, 11-я и 12-я месеци изричаме 7-й, 8-й, 9-й и 10-й. Тази сила е наложила първичната номерация на месеците да се запази, като само тяхното подреждане претърпи промени. И така, дошло е време, когато за пръв месец на годината е станал единадесетият, а древният пръв месец е станал трети. Именно от тази епоха датира и кръговрата, съобщен от Ялбируни. В този кръговрат единадесетият и дванадесетият месеци са под имената Голям месец и Малък месец (стр.188). От своя страна извънредно забележително и интересно е обстоятелството, че народното име за тия два месеца в България е Голям и Малък Сечко, както и между сърбите, хърватите и словенците, между които се среща формата „Сйечан" за първия месец на годината.

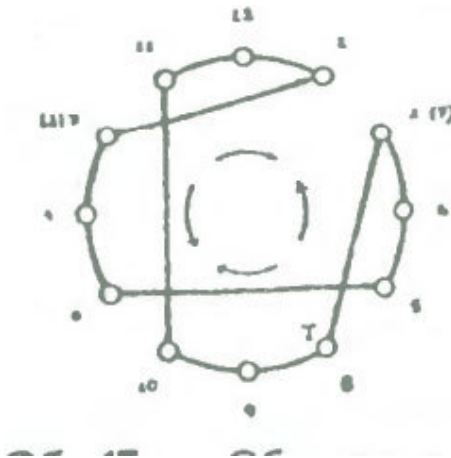
Това обстоятелство посочва една здрава връзка на последователност между листата на Ялбируни и нашия народен календар. Що се отнася до името „Сечко" и както го срещаме в старите ни текстове ще се върнем на точка 164 и 165. За всеки случай тук ще кажем, че двете имена: „Големина" и „Малкина" от Ахър-Челебийско достатъчно добре сами по себе си изразяват идеята за големия и малкия месеци.

Така разяснени първите две имена на листата на Ялбируни, получаваме следния месечен ред:

11-й, 12-й, 1-й, 2-й, 6-й, 5-й, 8-й, 9-й, 10-й, 4-й, 3-й, 7-й месеци.

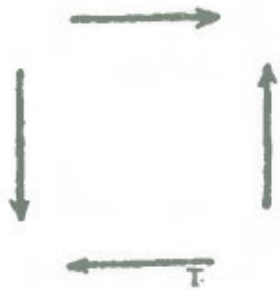
137. Да видим сега, по какъв начин може да се изясни съвсем безредното наглед разбъркване на номерацията на месечните дванадесетинки. Сосюр с една извънредна интуиция долавя, че тук имаме работа с известно комбинативно прехвърляне на сезонните дворци и правейки различни опити почти разрешава въпроса, като обаче в разрешението му остава една малка празнина, която спъва целата му работа. Тази празнина е условното му приемане на един обратен ред само за един от дворците, именно пролетния. Ние тук не ще се спираме повече на тази непълнота, а само ще посочим, че тя се дължи на това, че е търсил да изходи при обяснението и разрешението на въпроса от некой известен нему принцип — например алхимическите зависимости, първичния кръговрат и пр., а не е обърнал достатъчно внимание на особеностите на самия кръговрат на Ялбируни

138. Още в първия миг, когато разгледат този кръговрат, запитвах се, какво представлява той образно. И ето на обр. 47 се вижда, какво получаваме;

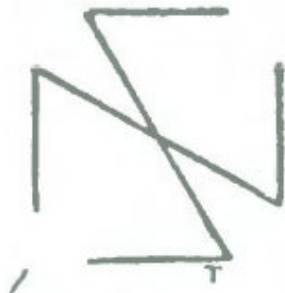

Обр. 47. — Образният израз на листата на Ялбируни.

Следвайки направлението на стрелките, ние получаваме един съвсем друг образ, сравнен с образните изрази на първичния или на традиционния, или най-сетне на алхимическия китайски кръговрат. В дадения случай нямаме нито нито свастика, нито пък разклонението на алхимическото подреждане, а имаме една съвсем нова за нас фигура, изобразена на обр. 48

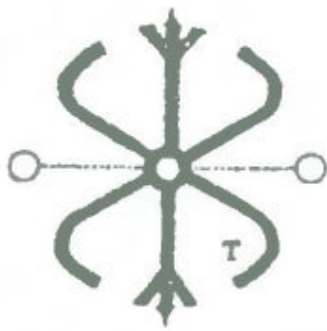
Об.48. Стрелкова схема на листата на Албируни.

Об. 49. План на листата на Албируни.

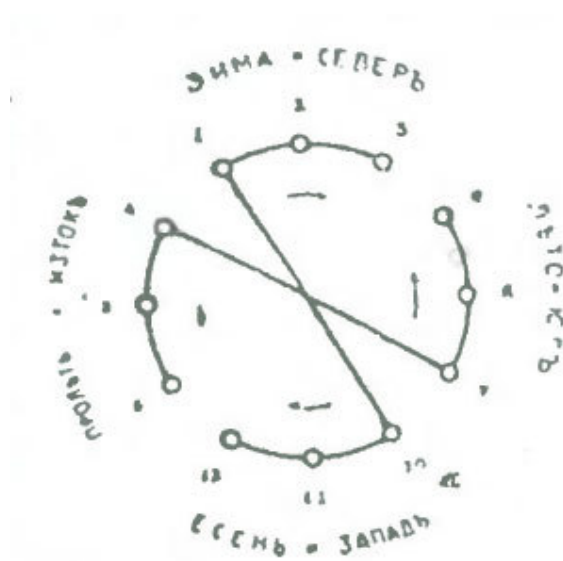
139. Този образ отговаря по идея напълно на един друг широко разпространен в Българското вземо образ, а именно обр. 50, — двуглавецът — за едно от чийто преобразования вече става дума в точка 27 и беше посочена една негова кавказска форма в обр. 23. 140. Изучавайки разните първични образи на елбетицата, както забелязахме вече, в китайските ѝ форми, особено по-старите такива, не се срещат образи, където четирите звера да с разположени в две двойки обърнати с лице един към друг и с опашки спрямо съседния звяр от другата двойка. Подобен ред е чужд на древния Китай, и доколкото се среща, предполагаме се дължи на едно северно влияние проникнало надълбоко в Китай, особено в по-нови времена.

141. От друга страна обстоятелството, че този ред се среща не вече извънредно често, но подавяващо често в Българската образност под формата на образа двуглавец, както и в образностите на абсолютно всички Вътрешно и Североазиятски народи, ме кара да приема, че с пълно основание можем да наречем кръговрата построен върху друглавеца с името Хунски кръговрат, тъй като Хуните се явяват, поне за сега, най-старите исторически известни жители в местата на разпространението на образа и притежатели на оная древна култура, чието наследство виждаме да пребъде чрез постиженията на Българския народ, както и в културното богатство на множество евразийски народи.

Об. 50. — Най-често среща-ният план на двуглавеца

142. Да видим, какво ни показва един кръговрат, построен върху двуглавец. За улеснение, нека вземем този Хунски кръговрат в неговата по-стара, предполагаема форма, преди да е станало необходимо, поради преместването на слънцеположенията, той да започва от 11-я месец на място от 1-я ще получим разположението, показано на обр. 51, ако спазваме подреждането на реформирания или първичния кръговрати и реалния път на слънцето. В този образ, съобразно реформирания кръговрат, построен върху чисто слънчевия принцип ще имаме запад = пролетен дворец и ЮГ = есенен дворец, както и съобразно първичния кръговрат, построен върху смесения лунно-слънчев принцип, ще имаме запад = пролетен дворец и ЮГ = есенен дворец, защото № 4, № 5 и № 6 в първия случай ще представят тигъра, заяка и кучето, а в втория случай — маймуната, петела и змея.

Об. 51. Хунският кръговрат.

143. От този образ можем да извлечем следните познания:

- 1)– разграничението на четирите сезона;
- 2)– слънчевите сезони и лунните такива ясно се отделят едни от други, затова защото слънцестойните зверове се събират от горе в един зенит
- 3) — главите на равноденствените зверове се събират долу в друг зенит;
тези два зенита ще наречем зенити на главите.
- 4) — сезоните янг, според първичния кръговрат или според лунно-слънчевия принцип, се явяват зимата и лятото, т. е. слънцестойните зверове;
- 5) — сезоните ин, според същия кръговрат или принцип се явяват пролетта и есента, т. е. равноденствените зверове
- 6) — сезоните янг пък, според реформирания кръговрат или според чисто слънчевия принцип (дуалистичния такъв на Сосюр — стр. 503), се явяват пролетта и лятото, т. е. слънцестойния и равноденствения зверове, чиито глави с насочени нагоре или надолу
- 7) — сезоните ин, според същия кръговрат или принцип, се явяват есента и зимата, т. е. ония зверове, които гледат на ляво и на дясно;
- 8) — четен часово, редът на сезоните, съобразно реформирания и първичния кръговрати, дава унищожителната алхимическа зависимост, защото и в двата случая имаме еднаков ред на сезоните, при все че животните им се различават:

ЗИМА ЛЯТО ЕСЕН ПРОЛЕТ

Вода огън метал дърво

- 9) — ако потърсим реалния слънчев път върху сезоните, получени от първичния кръговрат, и ги прочетем часово, ще получим алхимическата зависимост на Хонг Фан, защото слънцето ще се намира в № 10, № 11 и № 12 през пролетта и в № 4, № 5 и № 6 през есента:

ЗИМА ЛЯТО ПРОЛЕТ ЕСЕН

вода огън дърво метал

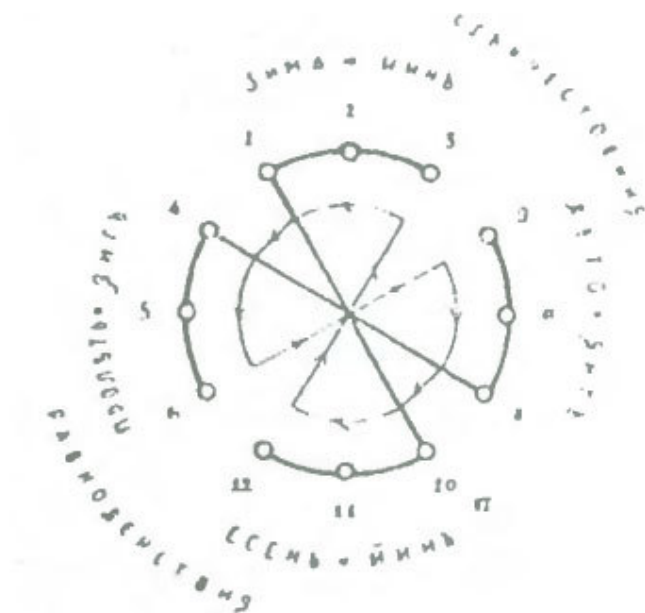
- 10) — ако потърсим реалния слънчев път върху сезоните, получени от реформирания кръговрат, иги прочетем последователно, ще получим производителната алхимическа зависимост:

ЗИМА ПРОЛЕТ ЛЯТО ЕСЕН

вода дърво огън метал

- 11) — ако потърсим реалния слънчев път върху построението на реформения кръговрат, ще трябва да следваме правилото да вървим, проследявайки всеки звяр по отделно, от главата към опашката му—това правило важи и за редица други случаи, и ще го наричаме „правило на гръбнака“, освен това минаването от звяр на звяр ще следва естествения ред на сезоните, както е показано на об. 52; правилото на гръбнака има своето основание в пролетната поява на змея, когато най-напред се появява Кио = рогът, а след това последователно: Канг = шията, Син= сърцето и Юй = опашката (стр. 377);

12) — същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака по отношение разположението на дванадесетинките вътре в известен сезон, а относно подреждането на сезоните правилото, че от слънцестоен звяр можем да преминем в равноденствен, само ако последният се допира с опашката си до опашката на първия, а от равноденствен звяр не можем да преминем в допрян до него звяр, било посредством опашката, било посредством главата; това правило наричаме „правило на опашката" (виж об. 52);

Об. 52. — Намиране реалния слънчев път върху Хунския кръговрат, построен съобразно реформирания кръговрат или чисто слънчевия принцип.

13) — същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните правилото, че всеки равноденствен сезон от вида ин или янг бива последван от слънцестойния от същия вид и че последването пък на обратния вид може да се изврши само по посока от слънцестоен в равноденствен сезон (виж обр. 52);

14) — ако потърсим реалния слънчев път за зимата и лятото и реалния лунен път за пролетта и есента върху построението на реформирания кръговрат, ще трябва да спазим правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните обратния им ред така, както е показано на обр. 53;

15) — същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните — правилото, че от слънцестоен звяр можем да преминем в равноденствен само, ако последният не се допира до първия нито посредством главата, нито посредством опашката си, а от равноденствен в слънцестоен можем да

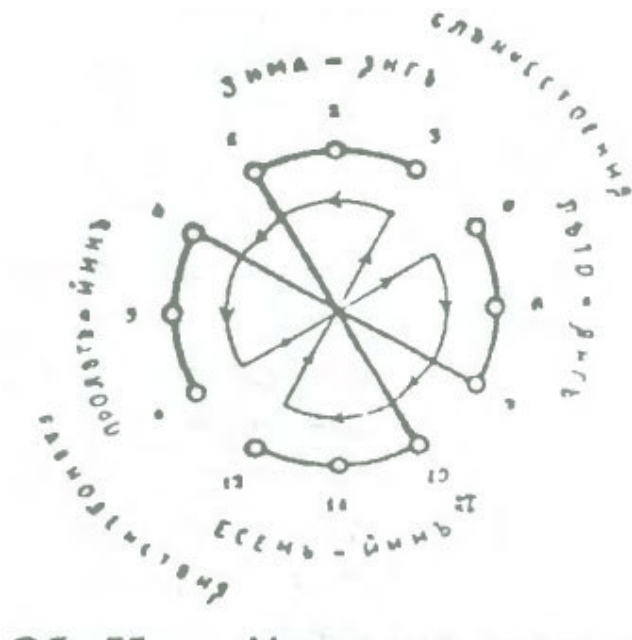
преминем само. ако и двата се опират с опашките си. Това правило ще наречем правило на насрещността и то изисква последователната алтернативна смена на слънцестойните с равноденствените зверове, без да се образуват двойки от равноденствени или слънцестойни зверове (виж обр. 53);

Об. 53. — Намиране реалния слънчев път за зимата и лятото и реалния лунен път за пролетта и есента върху Хунския кръговрат, построен съобразно реформирания кръговрат или чисто слънчевия принцип.

Об. 54. — Намиране реалния слънчев път върху Хунския кръговрат, построен съобразно първичния кръговрат или смсения лунно-слънчев принцип.

Об. 55. — Намиране реалния слънчев път за зимата и лятото и реалния лунен път за пролетта и есента върху Хунския кръговрат. построен собразно първичния кръговрат или смесения лунно-слънчев принцип.

16) — същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните, правилото, че всеки слънцестоен сезон от вида ин или янг бива последван от равноденствен от същия вид и че преминаването пък от равноденствен в слънцестоене може да стане само по посока на обратния вид, така че ин и янг образуват двойки от сезони.

ако потърсим реалния слънчев път върху построението на първичния кръговрат, ще трябва да следваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните обратния им ред така, както е показано на об. 54;

същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака и правилото на насрещността (виж об. 54) същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните—правилото, че от слънцестоен сезон янг може да се премине само в равноденствен и неседен нему сезон ин и че сезоните ин и янг се редуват алтернативно (виж об. 54); ако потърсим реалния слънчев път за зимата и лятото и реалния лунен път за пролетта и есента върху построението на първичния кръговрат, ще трябва да спазим правилото на гръбнака и естествения ред на сезоните, както е показано на об. 55; същото ще

получим, ако спазваме прггвилото на гръбнака и правилото за опашките (виж об. 55) същото ще получим, ако спазваме правилото на гръбнака, а относно подреждането на сезоните—правилото, че от слънцестоеен сезон янг може да се премине само върху съседен нему по място равноденствен сезон ин и че сезоните ин и янг се редуват алтернативно (обр 55); самият реформиран кръговрат се чете, като се следва правилото обратно на това на гръбнака, т. е. като се следва линията от опашката към главата, а относно подреждането на сезоните—правилото на опашката, зверовете се подреждат един след друг алтернативно относно слънцестоежа или равноденствеността си първичния кръговрат се чете точно по същия начин както и реформираният (виж положение 23-о); относно четенето на първичния и реформирания кръговрати от гледище на дворците няма никаква разлика между единия и другия, от гледище на номерацията — също, само от гледище на съдържанието по животните на дванадесетинките съществува разлика, като за в случая с реформирания кръговрат ще имаме:

ПРОЛЕТ: № 4 = тигър № 5 = заяк № 6 = куче ЕСЕН: № 10 = маймуна № 11 — петел № 12 — змей

а относно първичния кръговрат ще имаме:

ПРОЛЕТ: № 4 = маймуна № 5 — петел № 6 = змей ЕСЕН: № 10 = тигър № 11 = заяк № 12 = куче

ако се вземе разположението на посоките в отделните зверове, когато търсим реалния било чисто слънчев, било смесения лунно-слънчев път, ще видим, че за всички случаи се прилага правилото на гръбнака, това правило следователно представлява една съществена особеност на Хунския кръговрат. Практически можем да го получим много лесно образно, ако, без да измествяме зверовете и техното съдържание по дванадесетинки, завъртим на 90° само техните посоки, взети в свкупността им около центъра на двуглавеца; така получения/ъ нов двуглавец с посоки противоположни на първия разполага с нови два зенита на местата, където опашките на зверовете на първия се сбираха. Тези два зенита ще наречем зенити на опашките за разлика от зенитите на главите посочващи, кои с слънцестойните и кои с равноденствените зверове (виж положение 2-о и 3-о); ако разгледаме зенитите на опашките, произведени въз основа на реформирания кръговрат и търсенето на реалния слънчев път, ще намерим, че единият зенит се произвежда между зимния и пролетния слънчев път, а другият между летния и есенния слънчев път; ако разгледаме зенитите на опашките, произведени въз основа на първичния кръговрат при търсенето на смесения лунно-слънчев път, ще намерим, че те се произвеждат между същите лунно-слънчеви пътища в сезоните, както и в горното положение 27-о; ако разгледаме зенитите на опашките, произведени въз основа на реформирания кръговрат при търсенето на смесения лунно-слънчев път, ще намерим, че те се произвеждат между зимния слънчев път и есенния лунен и между пролетния лунен път и летния слънчев; ако разгледаме зенитите на опашките,

произведени въз основа на първичния кръговрат при търсенето на чистия слънчев път, ще намерим, че зенитите ще се произвеждат в същите места и между същите сезонни пътища, както и в горното положение 29-о;

31) — зенитите на опашките, определени посредством положението 27-о и 28-о, определят и началото на годината между зимата и пролетта, а средата ѝ — между лятото и есента — следователно, определят началото на гражданската или земеделската година, (виж точка 115;

32) — зенитите на опашките, определени посредством положения 29-о и 30-о,

определят началото на годината, както и средата ѝ, вече на друго място, а именно за началото на годината — между есента и зимата, и за средата на годината между пролетта и лятото — следователно, определят началото на астрономическата или религиозната година;

33) — от всичко казано относно зенитите на опашките става ясно, че Хунският

кръговрат носи в себе си ясното определение за началото на едната или другата година;

34) - особено важно е качеството на неизменност, притежавано от Хунския кръговрат при прилагането било на реформирания, било на първичния кръговрати по отношение на зверовете, слънцестойността и равноденствеността, разпределението на сезоните, янгът на лятото и инът на есента, четенето на алхимическите три зависимости, построяването или извличането на реформирания и първичния кръговрати, еднаквата номерация и най-сетне мястото на началото на двата вида години. Всичко това говори, че Хунският кръговрат представлява в действителност едно много по-реалистично творение, отколкото разните други повече или по-малко спекулативни от него;

35) — при разпределението на сиеутата между дванадесетинките Хунският кръговрат търпи те да бъдат съсредоточавани в ритъма 2.3.2, обаче, за да се изразят главите на зверовете, ритъмът 3.2.2 или 2.2.3 се явява много по-удобен; този ритъм срещахме много рядко в Китай, защото е несиметричен; в точки 87, 90 и по-нататък ние вече споменахме, че този е най-типичният Български ритъм — ритъм на ръченицата, а тук ще прибавим, че от астрономическа гледна точка този ритъм представлява пълна противоположност на представата слънцеположенията да заемат средите на сезоните — идея изразявана в елбетицата съобразно духа на симетрията; с ритъм на ръченицата се изразява принципът, че сезоните трябва да започват със слънцеположните дванадесетинки броящи по 3 сиеута, един принцип съобразно духа на асиметрията и възприет и в съвременната астрономия, чиито сезони започват с мига на слънцеположенията.

144. Няма съмнение, горните спекулации могат по подобие да бъдат извършвани и върху други образни изрази на първичния или

реформирания кръговрати, но в този случай ще се натъкнем на пречката, че четенето им не ще става върху един и същ образ и само в различни посоки, както виждаме да става при двуглавеца, но това четене ще трябва да се извършва върху два образа — веднъж върху свастика и друг път върху пръстен, и то за последния — в посока обратна на часовата стрелка, каквото четене не срещаме нито веднаж в Китай. Също така и постоянната промяна на местата на сезоните и на качествата на ин и янг в тях създава доста много трудности за правилното им прочитане.

Всичко до тук казано ни представя Хунския кръговрат разположен върху двуглавеца, като един много по-широк и по-голям синтез на древните далекоизточни познания в полето на астрономията, отколкото е представлявал било първичния, било реформираният и традиционният кръговрати разположени върху свастиката. Хунският кръговрат ни посочва, че първичния и реформираният кръговрати в същност са били едно и също нещо, че прехвърлянето на дворците, така характерно за Китай според Сосюр, се явява неизбежно свойство на средството-образ, чрез което са били установявани астрономическите кръговрати и най-сетне, че не сме в състояние да определим кой, в същност, е по-древния кръговрат — дали първичния, реформирания или пък самия Хунски, който със своите свойства великолепно може да бъде баща както на първичния, така и на реформирания и на традиционния. За всеки случай изглежда, че той представлява едно златно наследство от пред-исторически времена.

145. Ала ние тук не изяснихме още една нередност на номерацията на листата на **Албируни**. Касае се до разменените дванадесетинки под № 2 и № 7. При традиционния кръговрат ние вече дадохме обясненията на Сосюр относно тази много деликатна точка. В сегашния случай неговото обяснение по принцип се явява напълно задоволително. Обаче, разменените животни не са вече змеят и кучето, а змеят и тигърът. Наблягането върху размяната на змея с кучето налага на Сосюр и условното превръщане реда в пролетния дворец, което той априорно приема, без да дава никъде никаква обосновка за него. С приемането размината на змея с тигъра, тази голяма несъобразност в неговото обяснение на листата на Албируни пада по сам себе си.

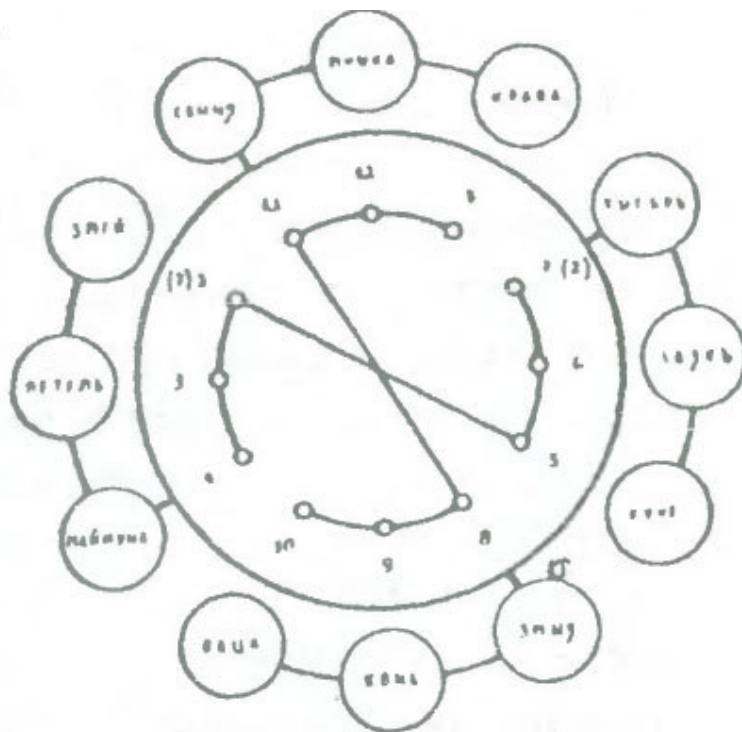
146. Но да видим, имаме ли основание да предполагаме, че именно тигърът може да размени местото си с това на змея. По този повод ето какво пише самият Сосюр в началото на научната си дейност: “. . . № 2 и № 7 остават на същите си места (неразменени при прехвърлянето на дворците — бел.моя), защото е невъзможно да се поставят змеят „и тигърът в един и същ дворец“.

Причината на тази невъзможност се явява обстоятелството, че както тигърът, така и змеят са символни животни не само на съответните дванадесетници, но също така и на съответните им дворци — именно есенния и пролетния. Следователно, самият Сосюр в началото на своята научна деятелност е виждал под № 7 тигъра, а не кучето, чието условно възприемане за разменител с змея, впоследствие, той възприема в желанието си да уеднаквява правилата на традиционния кръговрат така, както те са днес на лице, с тия на хунския кръговрат. И действително, размяната на змея с тигъра се явява много по-осмислена и по-оправдана, отколкото оная между змея и кучето, възприета за традиционния кръговрат.

Обаче, горната размяна — тази между тигъра и змея — става възможна само в един случай, а именно, че на реда на Хунския кръговрат е престанало да се гледа като на двуглавен ред, а е започнало да се гледа като на свастичен такъв, както е случаят с първичния, реформирания и традиционния кръговрати.

Последното явление далеч не е мжчно да си представим. В една епоха, когато традиционният кръговрат се е наложил, поради своето относително по-голямо практическо удобство и поради известни големи политически събития, като например: преливането на хунската империя в Далечния Изток към Китай и установяването на едно широко далекоизточно влияние върху огромни територии на вътре в Азия, тогава само става възможно да е било започнато да се гледа на сезоните от Хунския кръговрат, както се гледа на реда на сезоните в свастичните кръговрати и така да се е оправдала смяната на двете дванадесетинки, за които става дума по-горе.

149. Ала тази смяна не е станала по същия начин, както е станала, може би, по отношение на традиционния кръговрат в Китай. Смяната е била направена относно хунския кръговрат много по-разумно, което говори в полза и на едно по-реалистично подхождане към въпроса. От друга страна, както е известно, самият традиционен кръговрат в Китай не започва с свинята, но с мишката, г. е. дванадесетинката на зимното слънцестоене. Следователно ритъмът в този кръговрат не е повече ссродоточен 2.3.2, а 3.2.2, какъвто може да е бил ритъмът на хунския кръговрат, както посочихме в положение 35 на точка 143. Значи, ние тук имаме работа и с едно обратно влияние върху традиционния кръговрат, извършено от хунския такъв. Всичко това ни говори достатъчно красноречиво за тесните и неразривни връзки съществували при тези кръговратни системи

Об. 56. Свастично подреждане на първичния кръговрат върху хунския такъв, или часово подреждане на реформирания пак върху хунския кръговрат.

150. Да видим сега, при установяването на свастичното четене на хунския кръговрат, за което безспорно свидетелствува редът му, съобщен от Албируни, какви нови неща могат да се прочетат в него. И така, ако разположим животните, да кажем на първичния кръговрат, свастично върху неговата номерация загубила вече своя животински смисъл, ще получим реда на подреждане на първичния кръговрат върху хунския такъв, или часово. От това подреждане следва, че:

- 36) — четени часово, новите животни, приписани на кръговрата, представляват реформирания такъв;
- 37) четени обратнoчасово и свастично, новите животни дават реалния слънчев път;
- 38) — четени обратнoчасово, новите животни дават реалния смесен луннослънчев път;
- 39) — змеят се намира в есенния дворец, а тигърът — в пролетния, това именно позволява да бъде извършена размяната между двете сезонни символични животни така, щото всяко да заеме съответния на символизма си дворец;
- 40) ако пък нанесем реформирания кръговрат върху номерацията на Албируни и то часово, ще получим напълно същите резултати; последното обстоятелство още веднаж ни

доказва органическата неделимост на първичния от реформирания кръговрати;

41) четен часово, най-сетне, след извършването на размяната на змея с тигъра, по отношение на номерацията — както, например, това би изисквало или часовото прилагане на реформирания кръговрат, или самото древно правило: да се помни не реалния небесен път на слънцето или на слънцето и луната, който сам по себе си е пръстенообразен и не дава възможност да се проведат никакви ясни разграничения вътре в него, но да се помни един недействителен, фиктивен ред, за да можем при разполагането му върху известен образ на всяко място и по всяко време да извличаме, посредством образната символика, необходимите ни познания—значи по отношение на номерацията и нейното часово четене, — ние получаваме налице и без никакви неяснотии числения ред на месец от листата на Албируни.

Разбърканият ред на номерата на месеците в Албируни представлява и едно доказателство, само по себе си, че на месеците или на „луните“, както биват наричани в Изтока, не се е гледало чрез очилата на никаква „лунна астрономия“, а посредством принципите на една слънчева и екваториална такава, изискваща свсем естествено своите месечни дванадесетинки, и в която астрономия луната играе важна и съществена роля, но само като пособие, като инструмент, като „машаб“, както се казва в Ли Ки (виж точка 168 и 169), с повече религиозен, отколкото практически облик. Само подобна астрономия може да предизвика както появата на първичния, реформирания, традиционния и алхимическия китайски кръговрати и множество второстепенни други било листи, било дележи, но така също и необикновеното, изключителното, подреждане на месечните дванадесетинки от листата на Албируни.

Появата на Хунския кръговрат, така както ни го съобщава Албируни, се отнася, поради закона на прецесията (точка 130) и преместването на зимното слънцестоение, към епохата на Хан или дори тази на Цин. От времето на първичния или реформирания кръговрати, които отиват в дълбоката древност, доказаната епоха действително зимното слънцестоение е преминало 3 сиеута, именно: Хию, Нию и Ниеу (точка 131 и 132). Това значи, че още по времето, когато е било забелязано, че слънцестоението се намира не вече в мишката, а в кравата, един кръговрат като Хунския, който е започвал с слънцеположни дванадесетинки, поради ритъма 3.2.2 (положение 35, точка 143) ще номерира именно кравата с № 1. Следващите две дванадесетинки на зимата, съобразно реалния

слънчев път, ще бждат № 12 и № 11, т. е. дванадесетинките на мишката и на свинята. Преминаването на слънцестоението от мишката в кравата е станало заедно с преминаването му от сиеуто Нию в Ниеу.

Следователно, по отношение на месеците, ние имаме основание да вярваме, че Хунският кръговрат предхожда с не по-малко от 11 — 12 век известието на Албируни за него. Стотици години са изтекли от времето на неговото астрономическо оправдание до времето на появата на тюрките. През това време, естествено, той е бил носен от народа, който го е родил, за да го завещае и на тюрките като свое наследство. И затова, свсем нормално ще бъде, ако го намерим в употреба в България. Хунобългарското леточисление представлява една чудна област за изследване, която, сигурен съм, ще даде множество изненади. Числените имена на хунобългарските месеци дават достатъчно основание да се предполага присъствието на месечния Хунски кръговрат в България, което се усилва още повече с това, което казахме по повод Големия и Малък Сечко в точка 135 и 136, 155. При изследването на случаите на поява на елбетици и двуглавии в сложни мрежи по Българското взмо, които ще разгледаме в последната глава на този труд, ние се натъкваме на три характерни случая:

- мрежи на елбетици с елбетици;
- мрежи на елбетици с двуглавци;
- мрежи на двуглавци с двуглавци;

В всички тези случаи се споставят обикновено два различни образа било елбетици, било двуглавци, било най-сетне размесено едни с друг, за да се изтъкне една особена идея. Тук ще се задоволим да кажем, че чрез това свързване на двата различни образа се цели да се изтъкне съотношението между месечните кръговрати и годишните кръговрати, траещи цели 12 години. и така, трябва да правим ясна разлика между онова, което представя годишен и другото, което представя месечен кръговрат. Относно второто — ние вече доста се занимахме с него, за да видим, че то представя една реалност с неговия слънчев или лунно-слънчев път между звездите, който междувпрочем, далеч престава да притежава толкова решително астрономическо значение след въвеждането на гномона, колкото астрологическо такова (точка 108).

Но по отношение на годишния кръговрат работата стои малко по-иначе. Сосюр доста се е занимавал и с този въпрос. За да не удължаваме нашето изследване, тук ще приведем само едно от заключенията му „Съвременното отбелязване (на леточислението чрез 60-годишния кръговрат — Б. м), що се отнася до неговата дванадесеторна част произлиза от

реформата, извършена от Цин и се намира действително свързана с положението, в което се е намирал Юпитер по това време (виж и „точка 49)". От казаното става ясно, че пак Хунската държава Цин и в този случай играе значителна роля, и че реалният юпитеров път, извършван кръгло за 12 години, представлява една здрава основа за появата на дванадесеторния годишен кръговрат сред хунските народи, които са го предали и на останалите интересувани ни евразийски народи. Реформата на Цин, извършена върху стария Юпитеров кръговрат (точка 33), се е отнасяла до 208 година пр. Хр. Ала известни нередности при юпитеровия дванадесет годишен кръговрат не го правят особено практичен за по-дълги исторически периоди. Така е настъпило постепенно и забвението му сред вътрешноазиатските народи, като се е бил запазил само принципът да се броят годините по 12 в един кръговрат. От друга страна, същата държава на Цин, според това, което четем на стр. 484, наредила годините на царуванията да започват от десетия месец, като, междувпрочем, календарът останал съвсем същия, какъвто бил през династията Хан. Последното говори в полза на една наложителна приемственост, която е съществувала въпреки огромния реформаторски дух развит от Цин. Така че с пълно основание ние можем да предположим, по отношение на годишните дванадесеторни кръговрати не е било приложено пренареждането на номерацията, което е било извършено по отношение на месечния кръговрат поради промяната на слънцеположенията. С други думи, реформата на юпитеровия кръговрат е била извършена, без да се нарушава неговия ред, както това виждаме да става с Хунския кръговрат. Последното предположение ни позволява да считаме, че по отношение на годишните кръговрати Хунският кръговрат е запазил своята по-стара, предполагаема форма, онази, която беше разгледана от нас в точки 142 и 143 и която наричаме Хунски пракръговрат. Когато се докаже съществуването му, ще излезе наяве, че в света на Далечния Изток сме имали две велики средища на астрономията с собствени изчислителни системи — Хунското и Китайското, които заедно с това на Индия са се развили въз основа на някаква обща извънредно древна азиатска астрономия. Съществуването на Хунския пракръговрат, според моето скромно мнение, е във всяко съмнение.

161. И така, от всичко до тук казано, излиза, че може да се постави за Българското леточислене и въпросът: кои, именно, месечни и годишни кръговрати са били използвани от него. Досега този въпрос беше разрешаван доста простовато — още

от първия миг, когато Микола откри значението на загадъчните Хунобългарски думи в Именника на Българските Ханове, от този миг бе предположено, че техният ред почива върху реда на традиционния кръговрат, като една очевидна истина, понеже последният бил понастоящем много на широко разпространен и използван между вътрешноазиатските народи.

162. И Микола, и Томзен и Златарски и други големи учени се опитаха да дадат точната датировка на царуванията. Мъчно е да се каже, кой до колко е успял. По този въпрос, може би крайната дума ще имат специалистите астрономи. Но самият факт, че учените постоянно свързват към въпросите, които той буди, ни дава указание, че не всичко от него е напълно задоволително обяснение. И затова, мисля, че все ще трябва да се обърне внимание и на онова, до което образите на двуглавеца, както и на елбетицата ни навеждат. Тяхното обилно присатствие върху Българското вземо доста недвусмислено ни сочи, че голяма е вероятността Хунобългарите да не са употребявали традиционния кръговрат нито като месечен, нито като годишен кръговрат. Именникът на Българските Ханове представлява един извънредно важен паметник и на далекоизточната астрономия. В него са дадени числителните имена на месеците и животинските имена на годините за всеки хан по отделно, и то на Хунобългарски, докато останалият текст е на Славянобългарски език. Последното обстоятелство говори доста недвусмислено за извънредната роля, която е продължавала да играе Хунобългарската култура в християнизирана България, дори по отношение на езика. Между месечните имена не са налице числителните за 11 и 12 месеци, т. е. двата Сечковци. Присъствието на понятията за „Големия“ и „Малкия“ Сечко, в България е достатъчно указание да виждаме в тях „Големия“ и „Малкия“ месеци на Албируни. Че, например, и именитият събирач на Българската, жива старина. Д. Маринов е виждал в тях също така Голям и Малък месец, като четем в едно негово пояснение:

„ . . . Големият сечко (т. е. голям-месец), а също така и от другите имена на двата месеца всред народа — Големина и Малкина в Яхър Челебийско — Родопите (стр. 356).

Присъствието пък на формата сечко в старите Български текстове, като име било на януарий, било на февруарий, както и присъствието на подобни форми само в сърбохърватски, словенски и малоруски езици, говори ясно за една характерна принадлежност на думата към Българския език. Всичко това ми бе съобщено от моя другар — Иван Гълъбов, който е склонен да мисли, че тази стара форма на думата може да стои във връзка

с „sucran = мишката на Махмууд Ял-Кашгарий (ЯЧ), т. е. първият месец, според хунския кръговрат преди Цин, или първия месец на традиционния кръговрат, или като втора година или месец на Хунския пра-кръговрат (точка 160), или като дванадесети месец на кръговрата на Албируни. Самите месечни деления са загубили своя животински облик поради числителния си вид, който облик може да се е запазил само в формите на първите два месеца не притежаващи този числителен вид. И така „сун“ като месечно означение не е изключено да стои в известна връзка с „мишката“ на древните кръговрати, покрай ясното „сомор“ = мишка от годишните животински названия на Именника на Българските Ханове. Тук трябва да отбележа и присъствието на името „Сичан“ в днешния Български език. Това съществително собствено име, наглед, би могло лесно да се обясни като заемка от османотурския език с значение на мишка. Обаче, според един друг мой другар — Хасан Мустафа Нуриев, подобно съществително собствено име не е в употреба всред османските турци. Той, при всеки случай, не знае това. Разпространението му е главно в Западна България и Македония, където турските заемки относително са много по-редки отколкото в Източна България. Явно то действително е османотурска заемка, тогава изглежда, че тя трябва да е по-стара такава. За всеки случай, колкото по-големи мъчнотии открие етимологията на името „сечко“ — толкова по-добре, защото ще позволи и от по-много страни да се осветли въпроса. Разбира се, първата и последната дума тук имат лингвистите.

От друга страна, в Именника нямаме кръговратните имена на тигъра, змея и маймуната. Относно змея, мисля, че той се крие под необясненото задоволително име „верем“ със значение „дългият“, както моят професор Геза Фехер установява. За съжаление, всички учени, занимавали се с въпроса за календарното значение на данните на Именника, се ръководят от предубеждението за лунния характер на древното да-лекоизточно летоброение и търсят да задоволят чрез интерполация (вмъкване) на астрономическите си изчисления, т. е. изхождайки от разликата между слънчевата година и лунните години. Нека спрем нашето внимание върху последния въпрос. В точка 33 е посочено, че Сосюр приема съществуването на един прастар лунносинодичен календар за Китай, чиято древност се отнася за времето преди установяването на слънчевото летоброение. Останки на този лунно-синодичен календар, следователно и кръговрат, представляват, както понятието „месец“ (едно годишно деление запазило се живо и до ден днешен не само на Изток, но и в

западното слънчево летоброение) така също и редица астрологически предсказания, свързани с луната и нейния небесен път. Че далекоизточната година, така както ни е известна, не е и не е била лунна година въпреки присъствието на месечния дълеж, ще се убедим от следните думи на древната книга Ли Ки , главата Ли Йюн

„Свещената особа при своето законодателство взима винаги Небето и Земята „за основа, Светлината и Мрака (ян и ин — Б. М.) като средство, 4-те сезони „за кормило, слънцето и звездите за изчислението на времето, месеца „като мерило, духовете и боговете за помощници, 5-те състояния на преобразованията (5-те елементи — Б. М.) като вещество, обичаите и нравите и задълженията (към семейство, общество и държава — бел.моя) като сечива, чувствата „на човечеството за нива, 4-те владетели на Царството на животните за възпитаници и храненици. . и продължава малко по-надолу: „. . . Ако се вземат 4-те сезони за кормило, ще се внесе усърдие в работата. Ако се извършва изчислението на времето въз основа на слънцето и звездите, ще може да се установи реда и последователността в изпълнението на труда. Ако се приеме месецът за мерило (в превода: мащаб), то тогава ще могат да се намерят необходимите дарования за занаятите (тъй като през „всеки месец се раждат люде с особени и различни дарования според астрологията — бележка на преводача)-.

А в главата Кунг Дзжъ Саи Чау (Трите аудиенции на Конфуций при Ай, велик княз на държавата Лу) пак в Ли Ки в статията за космическия ред четем дословно:

„Слънцето и луната са направили годината. През времето на един годишен „кръговрат (= 12 години — бел.моя) се вместят два високосни месеца, за да могат да бъдат следвани пътищата на Небето. Това бе така замислено, та „излезна дума, какво че господарят на Йю (първата и легендарна династия „бел.моя“) бил „помогнал на луната.“

169. От казаното става явно, каква роля са играли слънцето и луната за древното леточисление. Докато първото е представлявало основата на леточислението, на луната са отдавали астрологическа роля и задачата да подразделя годишното време на дванадесетте месечни деления в спомен на един, още по онези времена напълно забравен лунно-синодичен кръговрат. В момента разполагаме само с текстовете на Ли Ки и Ии Кинг, обаче и от другите древни китайски книги излиза наяве същото. Двата вметнати високосни месеци, а по-точно 63 дни, се явяват като разлика между периода на 12 слънчеви години и този на извършването на 12)х(12 закръглени в 30 дни лунни месеци. В действителност, обаче, тука се касае

до една фиктивна разлика, тъй като истинската разлика-между 12 слънчеви години и 12) (12 пълнолуния (лунно-синодични завртвания) представляват не 63 дни, а 135 дни или 4 месеци и 17 дни. Следователно с високосните месеци на практика не може да се изравни лунното с слънчевото движение, и затова, тия два вметнати месеца представляват същата такава фиктивна архаична останка в консервативната китайска астрономия, каквато представлява например правилото на Шотите (в. точка 115) и други теми подобни с значение за астрологията архаични останки. Предположението, за правилно периодическо повтаряне на високосни месеци в течението на един годишен кръговрат, има основание само в един случай, а именно когато се търси изравняването между един предполагаем 12 годишен кръговрат, съставен въз основа на действителната, лунна година, и друг такъв, съставен въз основа закръглени в 30 дни 12 лунни месеци. За 12 лунни години тази разлика възлиза на 72 дни или действително на два високосни месеци от по 36 дни всеки. Обаче това се отнася до едно лунно, а не слънчево лентоброение, което безспорно се изявява в гореприведените извадки от Ли Ки за меродавността на слънцето при изчислението на времето.

Присатствието само на една високосна година в 12 годишния кръговрат на Българското лентоброение, в Именника, което значи може би 800—1000 години по-късно от времето на Ли Ки, всредъ един народ като Българския, даващ толкова много признаци чрез своята образност, че притежава слънчево, а не лунно лентоброение, е малко допустимо. Ето защо и тълкуването, че „веремъ“ означава „дълга година“, не може да се твърди с голяма вероятност. Затова пък едно друго възможно обяснение на тази дума ми се струва за много по-приемливо. 170. Това, което ме кара да мисля, че „верем“ означава змея, е, първо, че тая дума трябва да означава, по всяка вероятност, едно от останалите неспоменати животни, и, второ, че имената на някои от животните, къмъ които азиатските народи хранят уважение, са обложени с своеобразното табу да не биват споменавани с истинските им имена, но с некое характерно тем прозвище. Така, например, известно е унгарското име на вълка „farkas“, което значи „опашатия“. За нашия случай не зная по-изразителен прякор, който да би могъл да се даде на змея освен „дългия“.

Че неспоменаването с истинското му име на най-уважавания и боготворен образ представлява органически сставен елемент не само на „суеверията“ на азиатските народи, но също и неразделна част от мисловния мир на древните Хуни, и че, следователно, това „суеверие“ има много по-дълбок корен,

отколкото обикновено се мисли, за установяването на това, не ще бъде достатъчно само да приведа една от 10-те Божи заповеди на Вехтия Завет, но е необходимо да посоча и извънредно важните за Българската наука редове на Тиен куан шу, приведени от Сосюр в стр 435:

„В Ионг (столицата на хунската държава Цин), имаше 100 храма посветени „на Слънцето, Луната, Големата Мечка, Марс, Венера, Юпитер, Сатурн, „28-те сиеута и пр.

Сосюр тука много проникновено забелязва изпускането на Меркурий и го обяснява с изпускането въобще да се споменава Черният Император — Северният Цар в религията на Цин. Този император е бил покровителят на Цин, тъй както Средният Император е бил покровител на Китай — Царството на средата. На стр. 440, Сосюр продължава в този дух:

„Явно е, че Цин с поемането на първенството разрушава старото учение „за 5-торния дележ, и установява вече ново (или по-право свое — Б. М.) учение за двойния дележ, според което варварските области (на север от Хуанхо) се противопоставят на цивилизованите области (на юг от реката). Основната идея е била да се освободят от идеята за васалството, символизирана в класическия 5-торен дележ. Така това учение се явява като собствено учение на Цин. Князете на Цин, обявявайки се за крале, не признавали вече земята на Чоу (Китай — Б. М.) за средище на света. По тази причина срещу старото противопоставяне на центъра (жълтото) напротив 4-те главни области на световните посоки, имаме новото противопоставяне, а именно: жълтото се противопоставя на червеното (т.е. високото, горното, на низкото, долното) и билото на зеленото (т. е. деленото на лявото). От тия противопоставяния (които губят водоравния си облик и придобиват отвесен такъв — Б. М.) бива изключен черният цвят и затова няма храм на Меркурий в древната столица на Цин.“

От казаното става явно, че премълчаването и ненаричането на известни божествени или свръхестествени същности, което продължава дори и до днес в Българските народни вярвания, представлява здрава основа за укриване името на змея, един от най-важните свръхестествени образи в Далечния Изток, под прякора „дългия“. Тази особеност, при все че се среща и другаде, ни сочи колко на дълбоко в старината на Хуните се крият корените на множество гледани като твърде естествени и не предполагащи особено внимание прояви на Българщината. 171. Нека ми бъде позволено тук да направя едно странично отклонение, което за настоящия откъс на труда ми не е необходимо. Това правя само в връзка с особеното тълкувание

на цветовете в държавата на Цин. Множество топографически Български имена, носещи имена на цветове, като например: Черни Врѣх, Белград, Белоградчик и други, навярно ще намерят обяснението си в древните Хунски представи за цветовете. Така например, името Чонград = Черниград, в Унгария, обяснено от Маджарските учени като Българско, изразява много добре понятието за севяра, където действително се е намирал и северът на I-то Българско Царство. Друг град в сация този север е и град Черновица. Но освен това, под този цвят може да се е разбирало и означението за Българска принадлежност, каквато вероятно има например „Черни Врѣх“. Белград пък, който има своя нарицателен прототип в големия Хунобългарски и Хазарски център Саркела, може първоначално да е означавал „жълт град“ — т. е. „горен град“, „висок град“ — нагоре по течението на реката, като срещу него имаме Червен на река Черни Лом, както и Червени град в Каджбоазкия балкан в Източна Стара планина, които можем да считаме като „долен град“ тъй като червеното означава низината, и юга, както и старото название на Македония — Долна Земя. Но ако го приемем буквално като Белград, то под него можем да подразбираме „десен град“ или „западен град“, т. е. средище на Дясната орда — на ордата на Престононаследника. Не е чудно също така, ако името на Черно море се окаже да произхожда от представата за принадлежността чрез цветовете, а именно да означава „Българско море“, а не както народната етимология го обяснява по причина, че било много бурно. Това обяснение придобива особена тежест, ако си припомним вековните непрекъснати движения на Българите по бреговете на това море, като започнем от грузинските му брегове, минем през Крим и устието на Дунава и стигнем до предградията на Цариград, където и днес една голема местност се нарича Белград. Наспроти него имаме и Бялото и Синьото морета в топографическата номенклатура на нашия народ. Тези имена представят по-големи или по-малки трудности за разяснение, което би могло да стане, само когато ще успее да се проследи историческото развитие на значенията на цветовете. Тука трябва да подчертая, че в сегашното напълно непроучено състояние на всички тези представи не само в България, но също тъй и в Далечния Изток, ние се намираме в положението да поставяме само по начало въпроса, а не и да теглим каквото и да е разрешение. Въпросът за определението на географическите места с цветове представлява една типична далекоизточна проява. Под тези цветови определения в повечето случаи не бива да търсим само и изключително

природни оцветявания, а епитети за народностно определение, на принадлежност към световните посоки, на качествата на 5-те елементи, на административното деление и пр. Същото се отнася и до голяма част на цветовете определения в народния бит и вярвания, които там играят една извънредна роля. Като най-ярък пример тук можем да посочим и мистериозния делаж на днешните Българи на „чернодрешковци“ и „белодрешковци“, който изведнаж престава да изглежда толкова загадъчен, ако си припомним, че Дясната орда, ордата на Престононаследника, е имала за символичен цвят белия, тя е била Бялата Орда и се намирала на запад, а Средната орда е имала за символичен цвят черния и е заемала земите на средището на държавата — днешна източна България. Тука липсва Зелената или може би Синята орда, заемаща земите по северните брегове на Черното море оттатък Дунава. Не ще бъде чудно, ако обаче, спомена за нея би се крил под името „половци“, с което русите са наричали куманите, настанили се в земите на източната Българска орда, чийто символичен цвят е бил или синия или зеления. Синьодрешковците представляват част от днешните шопи, в чиито земи, както знаем, имаме най-много кумански поселища. А що се отнася до въпроса за оцветяването и украсяването на дрехата в връзка с административното деление на страната, този въпрос не подлежи на никакво съмнение относно далекоизточните народи, какъвто е бил и Българският народ.

172. Стана вече дума и за датировки в точки 95 и 144 на първичния и Хунския кръговрати. Докато за древността на първия можем да имаме едно относително по-големо доверие, за втория нямаме по-преки доказателства, освен съображенията, изникнали при строежа му от една страна, и, от друга, много ранната поява на неговия изразен образ — двуглавецът. Че именно в дълбоката древност трябва да търсим появата и на единия и на другия кръговрати, а не в новите времена на далекоизточната астрономия, които започват с Хан, се убеждаваме от същата тази дълбока древност на елбетицата, на свързаната с нея органически свастика и на самия двуглавец.

Като образи всички те се появяват още в най-ранните паметници не само на Далечния Изток, но и в много други страни. Сравнителното им изучаване ще допринесе извънредно много за проникването в тайните на предисторията. Но трябва да подчертаем, че само там, където те са носили в съзнанието на изпълнителите им своя космичен характер или, най-малкото, живия образен споменъ за него, само там те са правилни и четливи. Всекъде другаде, където им се е придавал друг

астрономичен смисъл, или не им се е отдавал някакъв друг, освен разкрасителен смисъл, те са нечетливи и неправилни. Така, например, в античния свят на Близкия Изток човек ще намери множество елбетици или свастики, както по-късно ще видим, обаче броят на раменете им произволно се мени, както и самото им съдържание. В повечето случаи строежът им и похватията им са съвършено различни, а само изгледността им е същата. Това вече, от гледището на Образоведството, ги определя като рожби на влияния.

Сосюр, накрая на научната си дейтелност, е наклонен да мисли, че Индийският лунен зодиак (на 28-те йогатаари — Б. М.) е една архаична форма на примитивния зодиак, чиято симетрия е била усвършенствувана от китайците, т. е., че както 28-те сиеута, така и 28-те йогатаари произхождат от един общ източник — една обща предисторическа астрономическа система, изработена някъде в Азия и нямаща много общо с еклиптичната гръко-халдейска такава, поради екваториалния си характер. В подкрепа на съществуването на подобна система тук ще изтъкна едно извънредно интересно обстоятелство.

Об. 57 – Елбетица от печат от Мохенджо даро. AP. Об. 28.

175. И на други места в тази книга се изтъква важността на находките от Мохенджо-даро за разбиране на древните религиозни образи. Важно е за нас, че в кръга на находките на древната Индова култура, намираме такива чисти форми на елбетицата, каквито об. 57 ни сочи. Но още по-важно е следното много интересно съвпадение, а именно, че, както научих от думите на професор Лигети, един унгарски учен, по име Хевеши, е установил наскоро, че йероглифното писмо на тази култура съвпада с писмото, намерено върху паметниците на остров Пасха. Това откритие е било докладвано от професор Пелио пред Сорбоната. Обаче, не зная, дали Хевеши или Пелио знаят, че остров Пасха представлява точния антипод на индийското градче Джайсалмеер, което се намира на около 200 клм. изток – североизток от Чанху-даро, на около 300 клм. на изток от Мохенджо-даро и на около 450 клм. юг-югозапад от Харапа, т. е. помежду трите най-големи средища на Индовата

култура по на 2, 3 или 4 градуса отдалечено от тях. Остров Пасха изведнаж обяснява смисъла на появата на индовото писмо върху паметниците там. Колкото и фантастично да изглежда преминаването на двадесетте хиляди километри по права линия между острова и равнината на Инд, то пък появата им именно на този остров се обуславя от необходимостта за правилното определяне на астрономическите явления, например местата на звездите определителки в лунния кръговрат.

177. В подкрепа на съществуването на тези странни и необясними засега научно връзки между това загубено в безбрежността на Великия океан островче и земите около Индия, говори и например това, което четем в ДС стр. 28 относно идолите на афганистанците:

„ . . . напомнят по много неочакван начин тия (лицата и някои други подробности, като например чалмите — Б. М.) на колосалните статуи, видени в 1793 година от испанския мореплавател Салас-Томец, когато е „открил остров Wafixu (Пасха)". Естествено, бъдещето, с своята остра сабя, ще разсече и този възел, за да покаже, че човечеството в своята си същност не се е много променило от времената, в които тъй много сме навикнали да го виждаме в първобитна светлина.

178. Най-после, ако твърдението на Хевеши е безсъмнено и докаже вещественно връзките на остров Пасха с равнината на Инд през една толкова отдалечена епоха, каквато е тази на Индовата култура, не ще остане нищо чудно в факта, че намираме елбетицата, свастиката, а дори и двуглавеца по всички краища на света. Тогава вече ще може да се установи положително, че всички тези паметни за историята на човечеството знаци на мъдростта са рожба на някаква азиатска култура саществувала приблизително около 5,000 години преди нашето време. Естествено появата им преди това време ще постави нови и извънредни любопитни въпроси за науката. Ние не ще продължим повече в тази посока, но ще се върнем върху един друг въпрос — въпроса за Хунобългарите и Небесната вяра.

ХУНОБЪЛГАРИТЕ И НЕБЕСНАТА ВЯРА

Хуните и Тюрките или Тюркските народи

Сосюр на много места говори за самостояните астрономически и религиозни концепции на Хунските народи и държави. Ние не ще се впускаме тук да изброяваме тези случаи. Той, също така, недвусмислено говори за влиянието на Севера върху астрономията на Китай посредством разните нововъведения и

преобразования, които са били извършени и са дошли чрез държавата на Цин, както и тая на Хан, която безспорно е търпела едно огромно северно, т. е. Хунско влияние. Обаче, Сосюр смесва понятието Хуни с тюрки, и затова ние тук ще се спрем за малко върху този страничен въпрос. Редица учени също така смесват тия понятия. Обстоятелството, че старите тюрки се явяват на историческата сцена в едно доста късно време, което може да стига дори до 1,000 и повече години след появата на Хуните, изглежда, че не смущава тия учени. Причината за това смесване, струва ми се, се корени в лингвистически обстоятелства, а именно, че езикът на старите тюрки е известен и познат, докато тоя на Хуните на Изток не е известен от преки паметници. Известна е голямата роля и значение на лингвистиката. Тя е била до скоро единствения критерий за сближението и сродяването на народите от етническа гледна точка. На историческите, археологическите, етнографическите и някои други данни досега се е гледало доста пренебрежително относно този въпрос. Известно и широко разпространено е мнението, че докато не се открият езикови паметници за Хуните в Далечния Изток, дотогава не ще може да се счита за действително доказано идентифицирането на китайските „Хунг-но“ с европейските „Хуни“, въпреки многобройните исторически свидетелства за това. Мисля, че не е нужно непременно тези идентифициращи доказателства да бъдат с лингвистически характер. Те могат да бъдат от всекакъв друг характер, например, както проф. Золтан Токач показва, те могат да имат художествено-антропологически облик. Важно е да съществуват подобни паметници, а такива имаме много и като исторически свидетелства, и като археологически предмети, и като етнографически данни. Тук не ще се впускаме повече по този въпрос. Ако към всичко, което знаем за Хунските народи, прибавим и това, което знаем за Хуните обединени в Балканска и Волжка България, ако прибавим и паметниците на образността, ако прибавим, най-сетне, и доста многото сведения, които знаем за Хунобългарския език, както и особеностите на неговото съвременно развитие — Чувашкия език — то явно е, че ще имаме работа с един народностен кръг, който рязко се отличава от този на чергарските тюркски народи. Преди всичко свършено различната историческа съдба и култура на Хунските народи ги отделя в един самостоятелен кръг. Той стои в тесни и продължителни връзки с появилите се много по-късно тюркски народи, като е повлиял несъмнено върху тяхното развитие. Но все пак това не стига тези два кръга да бъдат уеднаквявани. Ако днес никой не може да окачестви

Чингиз Хан за тюрк или турчин по простата причина, че и сам той подчертава това различие в посланието си до Хорезмийския владетел, то какво остава за нашите прадеди, които са имали на Запад пряк досег с старите тюрки споредъ историческите сведения, с които разполагаме, в продължение на не повече от 20 — 30 години през първата половина на VI век. Естествено, последното не се отнася до ония Хуни, които са останали в Азия. Ако днес Монголистиката се смята за обособен дял в езиковедството, особено спрямо Тюркологията, въпреки много тесните езикови връзки между тюркските езици и монголския, то колко повече това различие трябва да отнасяме до Хунските народи, които с своята многобройност, различно географическо поле на живот и различна обща култура се отделят ярко върху фона на вътрешноазиатските народи. От всичко казано до тук следва, че не бива да се извършва това смесване, така, както не може да се наричат персийците — немци, само защото съществувало едно название на индоевропейските народи, което ги определя за „индогерманци“. Хуните и тюрките може да имат родствени връзки, обаче, те не са една и саща народностна общност, както монголците и турците не са подобна.

Астрономическа основа и успоредици за Небесната религия

Хунската държава на Цин, която фактически организира и обедини Китай в една империя, завоюва земите на юг от Янгце кианг и положи основите на така наречените модерни времена в китайската история, е отличителна с многобройните си реформи в всички полета на обществения живот. Тези реформи, почти всички, влизат в пълно противоречие с основните начала на китайския дух. Те изхождат от народ с силен и здрав усет за действителността и се противопоставят рязко на спекулативните условности, царящи в китайския свят. И затова многобройните реформи на Цин са мразени и отричани на общо основание, както от тогавашните китайци, така и от днешните, по сащия начин, както и човекът, който създаде Китай — владетелят на Цин — Ших Хуангъ. Астрономията винаги е играла първостепенна роля в Китай. Тя е била предмет на първото държавно министерство. Религията е била астрономическа, държавното устройство е било астрономическо, стопанството е било диктувано от небето, войните са били предприемани в дните посочени от астрономите, разпределението на териториите на държавата е било астрономическо, законите са се подчинявали на астрономически норми, изобразителните изкуства са се

вдъхновявали от астрономията, етикетът е астрономически, частният живот се е подчинявал на астрономическите изисквания, историята на земните събития се е схващала като отражение на небесните събития, музиката е астрономическа, кухнята е астрономическа и пр. и пр. И затова никак не е чудно, че същата тази астрономия достига необикновено развитие в Далечния Изток още в най-древни времена, времена, които нахлуват дълбоко в неговата праистория. Близката и дългата връзка между Китай и Хунските народи ни кара да предполагаме, че астрономията е играла и между последнитесщата всеобемаща роля. Но, уповавайки се само на предположения, ние не ще идемъ по-далеч от това да считаме Севера, отличителен до сега с липсата си на достатъчно исторически паметници, като една земя подчинена на китайското културно влияние. В същност обаче, това малко, което вече е събрано за астрономическите постижения на Хунските народи, ни кара да виждаме едно мощно обратно влияние — влиянието на Севера върху Китай, забелязано така ясно от Сосюр, а и от други учени. Това вече определя Хунските народи и като непосредствени градители и участници в градежа на величествената постройка на Далекоизточната астрономия и свързаната така тясно с нея религия на Небето. Тук ние не ще изследваме сведенията за Хуните в това отношение. Това представлява само по себе си едно извънредно обширно поле на изследване, в което мнозина в продължение на много време ще черпят несметни запаси от руда. Ние ще се задоволим само да нахвърляме крайно бегло и повърхностно някои откъслечни сведения за Българите и то общоизвестни, така както историята ни ги дава, или както ги намираме живи сред народа ни, само и само за да покажем, колко неразривно тясно свързани стоят особеностите на Българщината с древните астрономически представи на Далечния Изток.

Думата „влъхва“ с значение звездоброец, магьосник, от Хунобългарски произход, свидетелства за присъствието на звездобройци сред Хунобългарите, и то, съдейки от значението, което се придава на думата, почитани, уважавани и приравнявани по сан с царете — виж християнската легенда за тримата „влъхви“ от Изток.

Употребата на животински имена в Хунобългарско време в царските родове — Курт, Исперих, Телец, Свиник, Тодор Доксов и пр. В Китай имаме същото подобно явление, напр. името Ше\Уей с значение „кочина“ име на древно китайски княжески род. Употребата на тия имена с явно астрономически произход се забелязва още в България, където можем да намерим, напр.,

Вълкан, Вълчо, Еленко, или вече споменатото в точка 166, име Сичан, което е още доста съмнително. Повечето от тия имена, така да се каже, са се „срастнали“ с общата тенденция на Българската образност и покрай „Гълъб“, или „Сокол“ имаме „Босилко“. „Здравко“, „Божур“, „Иво“, „Цвятко“ и пр. Безчетни народни обичаи имат астрономически-космологичен произход. Ние не ще навлизаме в тази обширна и благодарна за изследване област, но ще споменем само някои: например обичая Джерман, когато по време на голяма суша изкарват от селото поставен в кола и направен от глина човек, наричан Джерман. Подобен метеорологичен обичай имаме също така и в Китай, където извеждат от селото на кола глинени бикове, за да прекратят лошото действие на студа в началото на пролетта.

195. Вярването, че човек, качен на кола, е недосегаем за никакви зли сили, особено нощно време през „потайната доба“. Достатъчно е да си припомним, че Българите наричат съвездието Голяма Мечка с името „Колата“, както и китайците и голямото значение, което се отдава от страна на китайците на това съвездие, наричано още и „Небесната норка“, за да ни стане ясно, че обяснението на свръхестествената сила, придавана на колата, трябва да търсим в астрономическата ѝ роля.

196. От друга страна, в Българската народна астрономия играят решителна роля трите съвездия „Колата“ (Голямата Мечка), „Ралицата“ (=Орион) и „Квачката“ (= Плеядите). Тия три съвездия играят също така голяма роля и в китайската астрономия. Колата и Ралицата са двете от: „... .трите големи съвездия на Китай, именно: Крината или Колата (= Голямата мечка), Войника (=Орион) и Змея (= Скорпион), които са свързани „с определени форми на образите“, а третото — Квачката (= Плеядите) представлява сиеуто Мао, което намираме споменато още в документа Яо тиен (точка 95), отнесен до 24 век пр. Хр. от Сосюр и което играе една особена роля в установяването на кръговратните системи. Знаем от историческите свидетелства, че Българите са предприемали войни и всякакви други начинания в строго определени дни. Същите астрономическо-астрологични възгледи имаме в Китай — сраженията са били водени, когато положението на звездите е позволявало изпълнението на военните начинания. Същото се отнася и до проклятията. В България саществувало вярването, че проклятие, произнесено в „лош ден“ и „лош час“, постига прокълнатия. Абсолютно същото виждаме и у един пример, съобщен от Сосюр, относно династията Чоу и по точно

за годината 553 пр. Хр., като в случая нямаме предсказание, а чисто и просто проклеване за смърт и унищожение на дома и рода.

Знаем пак от историческите свидетелства, че старите Българи при клетва са посичали куче и са обръщали конски седла. И двете тези форми в клетвата им имат своя астрономически произход. На стр.291 четем, че кучешките жертви били правени есен от императора във вътрешната зала на Храма на прадедите според древната книга Ли Ки; на стр. 233 виждаме кучето, което разобличава и наказва вредителите и така символизира справедливостта и наказанието; а на стр. 315 ни се дава китайския знак за съдебен процес, който буквално значи „дума между две кучета“. С символизма на кучето, като предявител на справедливостта и носител на наказанието, изведнаж се осмисля древната кучешка клетва, а пък изглежда, че обяснява и днес съществуващото сред народа проклятие: „кучета да ядат кокалите ти“, което не може достатъчно ясно да се обоснове като османотурска заемка.

Относно конските седла въпросът е също така доста ясен. В древния Китай министерството на войната се е наричало „министерство на лотото“, т. е. министерство на коня. Министърът на лова е бил организаторът на големите тримесечни ловове, считани едновременно като военни упражнения и като обредни церемонии. Смисълът следователно на клетвата в тези отношения е ясен: в случай на неспазване клетвения договор да се открие една справедлива война, за която да гарантират обредните астрономически животни — кучето и конят.

Многобройните обичаи, свързани с благопожелания за бъдещето, съществуващи в България, безспорно намират своя най-типичен израз в обичая „Сурвакари“, който се извършва на първия ден на Новата година. На този ден момци и деца удрят всекиго, дори и Царя, с особени украсени дрянови клонки за здраве, щастливо бъдеще и дълго действие.

На този ден в древния Китай се отправят специални благопожелания за дългоденствие към Княза и Главата на семейството, комуто поднасят „чашата на дългоденствието“ и извършват обичая „сечене на дърветата и подпалване на новия огън (стр 463— 469), които пък обичаи стоят в връзка с Българските извршвани на шестия ден на Новата година, под влиянието на християнството, на деня Бъдни вечер, а новоподпаленото дърво се нарича „Бъдник“.

В връзка с Новата година и с горепоменатите благопожелания стои и Българския обичай „Полазник“. За него четем в стр 271— 2 следното:

„От обстоятелството, кой ще влезне най-напред тоя ден в къщата, т. е. „кой ще сполази къщата и какъв ще бъде неговия сполаз — добър или лош, народната вяра твърди, че през цялата година в къщата ще бъде „добро или лошо. . . Някога преди 100—200 години, всяка задруга (къща) е имала свой сполазник. Това е било лицето, чийто сполаз излязъл добър и щастлив през годината. Такъв човек се лови от тая задруга за свой сполазник. Тоя сполазник ставал за тая задруга един вид роднина, скъп приятел, и където бъде срещнат, или когато дойде в „къщата, бива посръщан с почести, уважение и голямо внимание. . . Като влезне, той повтаря поздравленията: „Хайде, нека ви е честита младата година“ и отива право на огнището. Тук се спира, сваля капата си, прекръства се и като бърка с шумката (пръчка от дъбово дърво) в огнището и слави (благославя): „колко искрици, толкова „пиленца, шиленца, яренца, теленца, жребенца, дечица, а най-вече мед и масло и бяла пшеница по сираци, сиромаси и по целия народ.

204. И по-нататък четем;

„Много пъти, вместо полазници-люде, къщата се спохожда от някои домашни животни. И народното вярване е посрещало и посреща такива полазници с благодарност и радост. Така, в много села и къщи, когато са очаквали полазника човек, в къщата влезне куче, или пътел или телето или свинята. Както на кучето, тъй и на петела, телето или свинята се дава хлъб за подарък и се взима за добър знак. За да се считат тия животни за полазници, трябвало да са влезнали в къщи, т. е. през прага на къщните врата

205. Явен и съвсем безспорен е древният далекоизточен астрономически произход на този обичай. В него полазникът-човек, надарен с особена магична сила поради особения астрономически миг, трябва да държи клонка или трески, да благославя насперед искрите, да подражава на редица животни и най-сетне може да бъде заместен точно от една специална листа на четирите сезонни домашни животни, символи на четирите небесни императори, а именно: свинята, пътелът, телето и кучето. Телето в случая замества коня напълно редовно, както се уверяваме от казаното на стр. 240 „В известни случаи, когато средата (кравата — б.моя) не може да се помести „насред другите сезони, поместват я в южния дворец (символизиран от „коня — бел. моя).

Ние не ще се разпростираме тук върху съществуващите в България вярвания, които обричат и наричат известни дни, а и по цели седмици, на астрономическите животни, например Миши ден, Вълчи дни, Песден, Конски ден, Змийски ден и пр., защото това ще ни отведе много надалеч. Изследването на кои

дати се появяват тези дни в България ще хвърли една обилна светлина както върху датировката на старите кръговрати, така също и върху историята на развитието на последните. То безсъмнено ще даде и ценни указания за установяването на кръговратната система на Именника на Българските Ханове. Преди да завршим с тези астрономически паралели, ще добавим още една. Сосюр съобщава на стр 334, че в книгата Юлинг, датирана от последните години на Чоу (1122 — 255 г. пр. Хр.) и предаваща древни обреди и церемонии, имаме следните правила за обредната кухня на императора, който всеки сезон, съобразно животинската му астрономическа символика, трябва да яде следните видове меса:

през пролетта— овче месо;

през лятото— петльово месо;

в средата на годината— биково месо;

през есента— кучешко месо;

през зимата— свинско месо;

208. Всеки добър Българин днес яде:

на Нова година — свинско месо;

на Гергьовден — началото на пролетта — агнешко месо:

на Петровден — началото на лятото — пилешко месо:

на Димитровден (или по-точно на първия понеделник след Петковден, като се прибере всичката летнина, извършва се религиозния обичай Господа църква, т.е. есенното жертвоприношение и се коли бик. (виж стр. 515) — говеждо месо.

Паралелите и следователно астрономическите обяснения на Българските народни обичаи с Далекотоизточните са толкова многочислени, че за един човек, що годе хвърлил поглед върху далекотоизточните астрономически вярвания, не остава никакво съмнение, че има работа в случая с една и съща основа и тук и там, само че разделена много от отдавна и запазила в България някои доста архаични форми.

Изобщо целият живот на Българския селянин с всичките негови безкрайни вярвания, или както обикновено ги наричат „суеверия-“, е дълбоко просмукан от една ръководна идея, една обща свързваща идея — това е календарът, това е смяната на годишните времена, смяната на дните и на часовете, това е и най-сетне волята към щастие, дългоденствие и благополучие. Докато не се разкрият астрономическите основи на Българските народни вярвания, дотогава те ще ни се представят само като случайни безразборни суеверия неорганизиранни в една стройна религиозна система, тъмни, неясни и уплетени, случайно прилични, ту на дадени вярвания от тази или онази религия, то най-сетне, като представители на „Шаманизма“ на Азия точно

така, както и морето на китайските религиозни представи е непреплуваемо без лодката на астрономията.

От моите по-раншни проучвания върху земеделието в Русия, от малкото, което знам за Българското земледелие и неговите вярвания, от още по-малкото, което знаем за разните вярвания в Азия, обобщавани обикновено в неопределеното название „Шаманизъм“, идвам до заключението, че в широкото пространство от Япония до България имаме в древността една или няколко твърде сродни религиозни системи, които на Запад са били превъзможани от Християнството и Исляма, без да са заличени и до днес, на Север са се изродили в това, което днес наричаме Шаманизъм, а на Изток са превъзможали Будизма и му са се наложили. Какво е станало с тях на Юг, представлява един много сложен въпрос, който ще изоставим.

213. Ние засега ще ги смятаме за една религиозна система. Тази система представлява обожаването на цялата природа, чиято главна тежест пада върху астрономическите явления, които действително са поразявали човешкия дух. От обожаването на природата произтича и безкрайното разнообразие на обожествяваните предмети – нещо което обърква всички желаещи да го изучават.

214. Ние ще наричаме тази религиозна система Небесната вяра, защото чрез това име, мисля, че най-ясно се изказва нейното съдържание. Сосюр, който също е стигнал до убеждението за съществуването на една велика религиозна далекоизточна система, я нарича „Физико-астрономическата религия“, което е правилно, но изключва широкия поетичен размах, притежаван от нея и отпечатан в словото й, долитащо до нас от всички векове, благоговейно превъзнасящо вечно синьото Небе.

215. Нейните прояви в Китай, особено когато се отнася до звездните явления, обикновено се наричат „китайска астрология“ и се смесват с онова, което на Запад е известно като астрология. Западната гръко-халдейска астрология има за цел въз основа на съединенията на небесните тела да разгадава бъдещата съдба на човека, народа или дори на известно предприятие. За целта е необходимо да се състави съответният хороскоп, за да се вдигне завесата от едно неизбежно бъдеще, което представлява всъщност фаталната съдба, от която няма път за отстъпление, нито за бягство.

216. Съвсем иначе стои въпросът с „китайската астрология“, Сосюр ето какво пише за нея на стр. 121;

„Китайската астрология има за цел, щото различните земеделски и политически начинания да се управляват (в хармония – Б.М.) от небето през различните сезони“.

Следователно, ние тук имаме коренно различна представа за

ролята, притежавана от небесните светила и влиянието, което те упражняват върху човека и земята. Тук не става въпрос да се определя една неизбежна съдба, но да се потърси и установи реда, хармонията, па най-сетне и прочутата китайска симетрия между Небето и Земята. Нещата могат да се редят и противно на небесните норми, но тогава в края на краищата ще произлезнат големи неуредици в различните полета на природните прояви. А така също и неуредиците при движението на небесните тела се обясняват чрез неспазване от страна на хората на небесните норми.

217. Ето как, по начало, тази така наречена "астрология" добива смисъл "как трябва да бъде", а не "как неминуемо ще бъде". Небето трябва да бъде образец за земята, за държавата, за семейството, за човека. Човекът трябва да бъде в хармония с останалите хора, с тези, що са над него, с прадедите си, с бъдните поколения, с планините и вишните небеса.

Следователно, китайската астрология не е наука за откриване на бъдещето, а указание за правилния ред във вселената, в държавата и в душата на човека. А това значи, че тя е религия, тя е учение, черпещо своите основни начала от законите на природата, от законите на небето, от това, което наричаме астрономия и сме навикнали винаги да го смятаме като астрология, щом го видим нанесено върху платното на миналото.

218. Тази свобода от едно безизходно предопределено бъдеще, от една неизбежна съдба ние четем на всяка стъпка в проявите на далекоизточната астрономия. Тази астрономия не е нищо друго освен светая светих на Небесната Вяра. Ще приведа тук в свободно предаване началото на единия от орхонските надписи, датирани от VIIв. сл.Хр. по произход старотюркски : "О, тъй синьо Небе! Не съществува нищо необгърнато от тебе и нищо незакриляно от теб. Тогава, когато небето и човекът са в хармония помежду си, тогава Вселената става велика цялост, в която всяка разлика пада и изчезва. Но щом настъпи в тях двуначалието, щом се появи в техния дух и същина Ян и Ин – горното и долното, положителното и отрицателното, пълното и празното, горещото и студеното, мъжественото и женственото, откритото и покритото, питомното и дивото, смелото и плахото, светлината и тъмнината – тогава човечеството се поделва на множество държави с техните владетели и старейшини. Владетелите и старейшините са всъщност наследствена последица на Ян и Ин."

219. Ето основата на Небесната вера —тази основа, която позволява безчислени възможности на съотношения, на влияния, на изключване единия единствен правовеверен и

догматичен път, водещ към една единствена предопределена съдба. Ето най-сетне и истинското верую, което пренесено върху нивата на Християнството и разните му секти ще даде и началото на Богомилството с неговото небесно и земно двуначалие и копнежа му към заличаването на разликите между хората, копнежа му за приобщаване към Небето.

220. В различие на всичко останали религии създадени на Запад, Небесната вяра не олицетворява обожествяваните сили, не ги въплъщава непременно в образите на човек или животно. Силите биват изразявани чрез символи, отговарящи на действителните им прояви в природата. В тази вяра човекът често бива превръщан в животно, в растение, в дърво (може далечен отглас от тази вяра да представлява и класическия мит за Аполон и Дафне), в камък, в земя, облак или звезда, което преображение отговаря на обратното на олицетворението в Египет, Индия и Гърция. За него не съществува специална дума в европейските езици. Обаче, то е широко разпространено по света под една или друга форма и дори играе изключително важна роля в Индиите с религиозните теории за превъплътяването, прераждането и в учението за нирвана.

221. Плодът на това особено схващане за възможностите на преобразението е изключителна любов към природата, - тази природа, която така блестящо (осезаемо) отсъства от западните религии. На Запад природата е само един декор за човека, в най-добрия случай. На Изток тя е душата на човека, и затова западният човек е скептик и търси да забрави себе си в своите занимания и умопостроения, докато източният човек е човек на целостния дух, на вярата, на здравия реален усет към действителността и на великата поезия на вселената, към която той ежечасно се приобщава.

222. Естествено Небесната Вяра има своя първоизточник. Това е "вечно синьото Небе", и затова никак не е чудно, че най-основните и начала са астрономически и космологични. Трябва само да се съжалева, че преждевременната смърт на Сосюр, този проникновен изследовател на далекоизточната астрономия, ни отнема временно възможността да научим нещо повече относно тази религия. Но бъдещето е пред нас, и аз вярвам, че с мощното средство, което ни предлага методът на Образоведството, както и с изучаването на тъй наречения Шаманизъм в Азия, на Българските народни вярвания и на ония в Източна Европа ще може да се проникне на дълбоко в отдавна забравените й тайни, които имат едно вечно значение, понеже представляват мъдростта, набирана през великите векове на човешкото пробуждане.

223. В Небесната вяра, такава каквато ни я предават извънредно оскъдните исторически материали в България, върховното Божество, лишено от каквато и да е персонификация или олицетворение, представлява едно единство наричано "Тангра". Това име е широко разпространено върху азиатския материк (може би "майчина земя") и с разпространението си със сигурност свидетелства за разпространението на самата Небесна Вяра през едни крайно отдалечени времена.

224. Интересно е, че названието "Бог" при древните сумерийци (шумери) е било "Денгир". Този факт е отдавна известен и е начало на множество предположения. Забележителното в случая е, че названието по една или друга причина се явява в исторически най-старата известна нам епоха, защото именно сумерийците, първоначалните обитатели на Междуречието, са и едни от най-старите исторически известни обитатели на света. Те нямат семитски произход, както по-късните завоеватели на страната асирийците и вавилоняните. Те са и положили основите на прочутата халдейска астрономия, създали са клинообразното писмо и са живели през четвъртото и третото хилядолетие преди Христа.

225. На около 120 км. северно от столицата на Тибет – Лхаса, се намира едно от най-големите тибетски езера – Тенгри-нор, чието име значи "Богово Езеро"(Божие Езеро).Присъствието на това име там също така доказва и едно южно, по-ново разпространение на Небесната Вяра. И ако на изток формата "Тенгри" се среща доста често, ние с право можем да се запитаме, дали тя не се крие под китайското име Тиен Йй.

226. Това име стои близо до формата "Тенгри", особено като си спомним, че в днешния китайски език липсва звукът "P", и че "йй" замества "ги" в някои случаи. За всеки случай, тук имат думата напълно езиковедите и те са, които могат да докажат една възможна общност (връзка) между двете думи. Мисълта, обаче, която ме наведе да си представя подобна връзка за възможна, няма никакви езиковедски (езикови) основания, а напълно астрономически, именно тъй като Тиен Йй, означаващо "Небесно Единство" е име всъщност на полярната звезда, и то на онази звезда, която е била полярна през 27и век пр.Хр. както Сосюр ни уверява на стр. 523.

Първата половина на името на древните китайско полярни звезди представлява думата Тиен = Небе, под която дума Конфуций разбира върховния Бог, при все че навсякъде се превежда с "Небето". Не трябва да се забравя при това, както моят другар Иван Гълъбов ми съобщава, че в много от индоевропейските езици названието за Бог е образувано от

корен с първоначално значение "ден", "светлина", "светло небе". Освен тази близост по значение, изненадваща е и близостта по фонетичен облик.

227. Древният Китай е имал две полярни звезди. Едната се е казвала Рай Йи, и Сосюр отнася полярността и към 23 век пр.Хр. А другата е гореспоменатата, която била полярна 4 века по рано, а именно към 2667г. пр.Хр., както посочва на с172. И двете звезди са едва видими, и затова техният избор свидетелства, с каква точност са работили китайците, избирайки една "малка и почти невидима звезда като Тиен Йи, наместо твърде близката и красива α Draconis (алфа Драконис)".

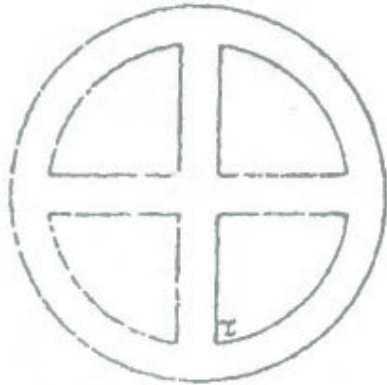
228. Ние достатъчно много говорихме дотук за Полярната звезда и нейната роля в далекоизточната астрономия, както и в целия сбор на далекоизточния мироглед, за да ни стане отведнъж ясно, че нейното изключително положение действително ѝ отрежда нах-върховното място в тях. Полярната звезда е върховното божество, тя е върховният император, великото единство, символът на небесната и земната хармония, отправна точка на свръхестествената цялост на вселената. И затова нищо чудно няма да има, ако именно тая звезда излезе и върховният непостижим Бог на Хунобългарите, още повече че Българската образност я изтъква на всяка крачка в сърдеца (средата може би) на безчислените осмолъчни звезди, елбетици, свастики, комки (за тях става дума по нататък в моя труд), двуглавци и други образи, разпъстрящи тъй красиво тъканите и другите предмети на Българския селянин.

229. В Небесната Вяра най-важният символ и най-свещеният знак представляват елбетицата и двуглавецът. Затова ние обръщаме такова голямо внимание на всички подробности, свързани с преображенията на тия знаци. В последващото изложение те биват основно разглеждани и откриват извънредно интересни развития. И колкото по-ясно и по-точно се разчетат техните подробности, толкова повече ще се увеличат знанията ни за самата религия, която символизираат.

230. Елбетицата или двуглавецът, символизирайки небето и земята – т.е. вселената с целия ѝ развой и разностранни прояви, представляват всъщност една отворена книга с величествени размери. Тези образи не са никакви орнаменти със строго установено формално съдържание, както е например еврейската звезда, към която нищо не може да се прибави, нито отнеме в строежа ѝ. Напротив, тези образи търпят все нови и нови преображения. Така те придобиват и безбройно много разнообразни вариации на значенията си, подчинени всички само на една основна и неизменна идея – идеята за

всеобхватността на вселената и за чудния съгласуван ред, съществуващ в нея.

231. Всички китайски огледала не са нищо друго освен магични образи на елбетицата и в редки случаи на двуглавеца. Всяка Българска дреха е обсипана с безброй магични образи на елбетици или двуглавци, и всеки Хунобългарски войн е носил техния свещен знак върху главата си, под калпака, във формата на едно малко платнено кепе, което виждаме на главата на Ендже-кьойския баба, както е показано гледано отгоре на об.58.

Об. 58. Платнена шапка изобразена върху главата на Ендже-кьойския баба

232. Свастиката, представлявайки неразделна част от елбетицата и бидейки свързана почти винаги с петорния ѝ дележ, означава неспирното течение на великата река на времето в простора на вселената, а осмолъчната звезда и осморният дележ, които наблюдаваме в почти всяка добре развита елбетица, символизират Небето и неговите особени съотношения, които трябва да бъдат пример за отношенията между хората.

233. Нравствения закон на Небесната Вяра ще прочетем в безбройните нравствени представи, които ще намерим в суеверията на вътрешноазиатските народи, в Русия и в България. Впрочем, само в България те представляват такава голяма съвкупност на разнообразни вярвания и обичаи, че всъщност са наричани с името "Народната Вяра". "Народната Вяра" в България е по-силна от Църквата и официалното Християнство, и затова последното е трябвало да ѝ направи множество концесии. А тази "Народна Вяра", чието име е напълно несполучливо понеже е неопределено, сама по себе си не е нищо друго освен Небесната Вяра на нашите прадеди, донесена от Изтока. Колкото и наглед това твърдение да изглежда чудно, то е истинско.

234. Небесната Вяра е тази, която отличава всичко Българско

от онова на останалите западни народи и която сближава Българското с други народи, отдалечени и по пространство, и по време, и по съдба от днешния Българин. Небесната Вярa, проникнала в най-тънките гънчици на ежедневиия бит е тази грижовна майка, която е бдяла неотлъчно върху съдбата на нашия народ през най-големите му изпитания. Небесната Вярa е била оня непресъхваем и животворен източник, който през вековете го е обливал със своите живителни струи и му е придавал необикновени сили.

235. Небесната Вярa е победоносно жива в България в лицето не само на тъй наречената "Народна Вярa", но също и в душата на всеки Българин. Ако се вземем внимателно в това, което понастоящем става в нашето Отечество, ще видим дори в такива наглед съвсем странични факти, като например масовото планинарство взимащо напоследък действително огромни размери, а в миналото някои прояви на гурбетчийството, пък дори и на хайдутлъка, да представляват всъщност всенародно изявяване на любовта към природата – едно от най-съществените начала на Небесната Вярa.

236. От това, което мога да си представя за тая официално забравена религия, заключавам, че тя е представлявала една извънредно цялостна и стройна религиозна система, чиито свещени книги са били прекрасните орнаменти на Изтока. Тя е била една религия на свободната съвест и това твърдение не е празно. Достатъчно е да си спомним само отношението, което както Хуните на Изток, така и Хунобългарите на Запад са имали към военнопленниците, които са пожелавали да заживеят "на свобода" между тях. Достатъчно е да си припомним и единствените по рода си дипломатически преговори за възприемането на Християнството от страна на Българите. Достатъчно е най-сетне да си припомним и особената търпимост към разнообразните религии, които всички наши вътрешноазиатски народи са проявявали през всички времена, за да не остане у нас съмнение, колко дълбоко се свързва свободолюбието с целия мироглед на Небесната Вярa.

237. Небесната Вярa е била и религия на светлата действителност. Тя е очаквала от този, а не от отвъдния свят най-хубавото. Колко често, като слушаме нашите народни песни, виждаме пред очите си прекрасните картини на пролетното пробуждане, колко често в благопожеланията се натъкваме на един свят, изпълнен с доволство, щастие, благоденствие и обилна плодовитост. Нека си припомним само за миг споменатото вече от нас благопожелание в точка 203, дето се прави магия за благоденствие не само на къщата и хората в нея, но също така и за тези, които нямат, както и за

целия народ. И от този случай, както и от много други, ние виждаме, как Небесната Вярa е поставяла всенародното благо в света на действителността като върховна цел.

238. Небесната Вярa е била и религия на великото чудо на света, на живота и на безпределността на природата. Тя е поставяла по-горе от човека земята, камъните, ручейте и облаците, а по-горе от тях звездите, вечно синьото небе и неговата полярна звезда. Затова човек се е стремил към тях, вярвайки във вечните преобразования на природата. Тя е била неговата винаги жадувана, винаги търсена и винаги наново намирана безсмъртна душа.

239. Небесната Вярa е религията на безначалието на света. Въпреки различните митове, които могат да ѝ бъдат приписвани, и които от своя страна, да описват светосъздаването, нейната същина и нейният дух са чужди на ограничаването на вселената в едно начало и един край. Докато другаде блянът по безсмъртието се е излял в каменни паметници или видения за откъдето земните блаженства, изповедниците на Небесната Вярa са виждали безсмъртието в самата природа, в самата действителност.

240. И тъкмо в тази действителност са потърсили да намерят безсмъртието – а не извън нея – в безсмъртието на рода. Небесната Вярa е религията на семейството, вярата в безсмъртието на рода, вярата в неговите бъдни поколения, редицата прояви за която четем по страниците на забележителната книга на г. Сжжжловъ (Съсълв) – Пътя на България. Но ние не трябва да отиваме да се ровим по книги – достатъчно е да погледнем действителността около нас, за да видим, какъв огромен товар от мисловните особености на Българина, на неговите възжеления, житейски стремежи, обществени отношения обема родът и всичко свързано с него.

241. Каква е възрастта на тази Небесна Вярa понастоящем само Бог знае. Но виждайки нейните прояви още в най-дълбока древност в Азия, отиващи до третото хилядолетие преди Христа можем да предполагаме една нейна още по-голяма давност. Ако хвърлим поглед върху днес съществуващите широко разпространени религии ще видим, че почти всички имат малко или повече особености общи с нея.

242. Така например "Будизмът", който географски позволява известен допир с нея, както и по-старото сродно нему учение за йогата, предлага доста много общи точки. Не само в общото на индиите учение за преобразованията и преражданията, но също така в такива конкретни неща, като първите стъпки на новородения Буда, представляващи всъщност чиста елбетица във форма на кръст с по седем стъпки – лотуси на всяко рамо =

28 стъпки , тоест колкото сиеута и накшаатри имаме ориентирани към четирите световни посоки или пък в "четирите стъпала на пътя", в "осморния път", или в "дванадесеточленната форма на първопричините" и т.н., ние намираме удивителни успоредици (прилики) в това отношение. 243. В самото Християнство, където по едни по-косвени пътища е могло да достигне влиянието на Небесната Вяра, намираме особено в обредността и легендите също така доста общи неща с нея. Така например, легендата за четирите евангелски звяра, особеното значение, което се придава на кръстния символ, който не е нищо друго освен една опростена елбетица, в молебените, ръсенето с вода, в представите за Небесното Царство, в Апокалипсиса и пр.

244. За далекоизточните религии, като Китайската държавна религия и ученията на Конфуций, на Лао Дзъ, Шинтоизма и пр., не ще и дума, че те всъщност представляват повече или по-малко различн редакции, правени през различни времена от различни народи на самата Небесна Вяра. А освен тях редица още други религии, като например Манихейството, намерили по-широко или по-късно разпространение в Азия също така имат общи с Небесната Вяра черти.

245. Тази древна религия е давала на множество други да сучат от нейните гърди. Бъдещето ще разкрие кога и как е ставало това. За нас е важното да знаем, че тя е имала и своята единна и цялостна система, величествена в своята всеобемност и отличителна със своите начала, чужди в повечето случаи на западните религии. Само подобна религия, само подобно верую, може да роди оня незаличим от нищо полъх на безкрайна шир и мощ, който неспирно се излъчва от всичко, що е дело на изповедниците ѝ.

246. Нито християнското примирение, грижливо насаждано в България столетия наред, нито систематическото унищожение на всичко, което можеше да буди спомена за България и за нейната Вяра, успяха да направят от нашия народ един робски, хрисим и кротък народ. Седемстотин години и повече тежко, нечувано робство, налагано с огън и меч, с отрова и коварство, не можаха да му наложат хомота на овчедушието.

Седемстотингодишните роби доказаха, че свободолюбието им не е по-малко от това на ония, които седемстотин години се радват на непрекъснатата свобода.

247. И ако някой се запита, как е възможно това, отговорът може да бъде намерен само в духа и сърцето на нашия народ. От съзнанието на нашия народ бидоха заличени скрижалите и молитвите на Небесната Вяра, но живата вяра в нея никога не секна. Безчислени обреди, обичаи, вярвания, суеверия, родови

отношения, обществени отношения, сказания, приказки, песни, разбирания, ежедневиият труд и занятията, изобщо всичко с всички начини изказваше и изказва непрестанно своята преданост към нея, към мъдрите начала, предадени нам от нея и към задълженията, които тя ни налага.

И тази Небесна Вяра, донесена от светлината на Далечния Изток, оплоди народните недра и извърши най-чудното Възраждане, която нявга е ставало.

ОБЯСНЕНИЕ НА ИМЕТО „ЕЛБЕТИЦА“

Нашата задача тук не е да правим една истинска етимология на думата, но да посочим известни указания, които биха могли да бъдат използвани от учените при извършване на етимологията. Преди всичко, многобройните имена, с които елбетицата като орнамент бива наричана в България, са имена, които все и придават значение на кръг, на колело. Подобни названия са например „трапезата“, както майка ми ми съобщава, или „колото“, „грошанката“, „колетията“, „големото коло“ и пр. Други пък носят подобни названия: „зелената нишка“, „мешаната или „редките“ и пр. Единствено между тях името „елбетица“ стои самотно; въпреки употребата, никой не знае какво означава.

250. Самата дума няма никакъв паралел в Българския език. Според моя другар Хасан Мустафа Нуриев, също така тя е чужда в тази си форма на османотурския, откъдето би могла да бъде заета. Не можейки да си обясня тази дума, видях се принуден да прегледам някои речници на вътрешноазиатските езици, където намерих многократно близки форми звуково и по предполагаемото от мен значение на елбетицата. Лингвистите ще кажат, кои от тях са основателни и кои не.

251. Самото име трябва да приемем така:

1 — или че Славянобългарският суфикс е „-ица“, който е бил прибавен

направо към една форма, или в която пък

2 — „т“ е могло да бъде некакъв суфиксен елемент.

В първият случай получаваме за корен „елбет-“, а в втория „елбе“. На мен ми се струва, че последното предположение е по-важното за нас.

252. Първият случай, на който се натъкнах, беше Елпинг-Ньер — един от най-значителните върхове в Урал, висок 1235 м. на границата между бившите Чердински и Верхотурийски уезди, както четем в ДУ, и чието име на вогулски значи „свещена планина“. Следователно, коренът елпи- на вогулски се свързва с понятието свещеност.

253. В ДФ, а именно към текста на полуякута Уваровский имаме речник, в който намерих следните форми: албъш (мн. число албъптар) — Betruger, Schelm, който бива сравняван от Bohtling с две думи, които по технически причини не мога да дам тук, едната от монголския речник на Ковалевски с значение на демон: „demon, diable qu'on aperçoit sur le champ pendant“

254. Следователно у якутите “албеж” означава измамник, мамник, пакостен дух, което се сравнява с монголското име за зъл нощен дух. Коренът пък **елбе-**, **елбет-** означава умножаване, увеличаване и най-сетне елбетечи — този, който умножава.

255. В АХ намираме:

als Zierde an den Saum des Kleides genahtes Stuckchen;

Elbak

elbasti (albasti)

elburya

elbutu

alp

— Zauberer, furchterregende Fee;

— Orgehange, Ring;

— Schmuck, Krone;

— Held, tapfer, muthig, Sieger, Name eines Padi-schach's.

256. Следователно, по чагатайски елбан значи украшение, пришито по ръба на дрехата; елбуруа и елбуту – пак са свързани с украсяването, като последното е много важно и има значение за царствен белег – короната.

257. Освен това известният при тюркските народи зъл дух, който може да се яви под формата вещица, известен под името албаст, също се споменава в АХ. Суфиксът обаче на тази форма ме кара да мисля, че тук имаме по-друго образуване, а не точно онова понятие, включено в елбетицата.

258. Най-сетне и известното име и дума Алп показва, че в корена алп се пресрещат две идеи;- едната на царственост, храброст, юначност, а другата на черната магия, болести, женско начало, пиянство и пр.

259. В АЦ имаме;

abast— der geist eines bosen menschen, eines zauberers, eines selbst-

morders, eines von ubermassigem schnapstrinken verstorbenen u. dgl., welcher krankheit und bose traume bringt kaz.

albast;

jal-purden— ein geist der sich im dorfe bewegt und in dasjenige haus, wohin **fir** einkehrt krankheit mitbringt

260. Тук имаме работа само с значението на лош дух.

Интересното е, че един и същ по начало дух се нарича между чувашите – потомците на волжките българи - с две имена, от които първото е общо тюркско, а второто е същото това име, само че предадено с типичните чувашки особености

261. В АЧ намираме;

Alp **alpayut**

Jalbatmaq, jalby, jalvy, jalvyfy, jalavac, jalavar

jalpinmak

jalpişmak

jalpitmak, jilpik

— Held;

— Held; Vorkampfer;

— (Vokale?) einweichen (Futter, Regen die Erde);

— platt, flach;

- Zauberer;
- Zauberer;
- Prophet (и по уйгурски); според другаря ми Хасан Мустафа Нуриев още и ялвач;
- menschlicher Bote im Gegensatz zu **jalavah**;
- 1. besessen sein, 2 sich anfacheln;
- einander beim Fliegenwedeln helfen;
- facheln lassen:
- Besessenheit;

262. Тук имаме освен вече по-горе изброените понятия още и; ялбатмак (йелбетмек) идеята за овлажняване, накисване, а особено важно е, че то се отнася за земята; в ялба имаме идеята за плоскост и равност, при ялавач – небесен, божествен или най-малкото свръхестествен пратеник – пророк и в йелпинмек виене на вятъра, обладаване от бесове.

263. Всички тези примери навеждат мисълта на едно;

“че под името елбетица се крие име на известни обожествявания на сили или същности, които притежават могъщи влияния, носят плодородие и умножение, карат ветровете да духат, изпращат дъждовете, заповядват над болестите и бесовете.”

Тяхното име е било пренесено върху образите и украшенията, с които са украсявали дрехите в древността на Далчения Изток.

264. В много от тюркските народи, възприели нови религии, споменът за тях се е запазил по отношение на тия обожествявани сили само под формата на отрицателни, грозни и зли божества, може би точно така, както в Персия споменът за Брахма и Индра рисува последните като зли божества, подчинени на Архиман.

265. Името елбетица стои също така в тясна връзка с няколко съвсем други корени, главно от чувашки език;

jal, jel, il jyl, al

чиито значения са село, община, областо, собствен род, собствен народ, болсет докарана от ветровете, обичай, владичество, връзки по дрехи, царство, народ, язда, мир, змия, кръговратна година, вятър.

266. Ясно е, че разясняването на етимологията на цялото това семейство от думи ще донесе множество изненади, между

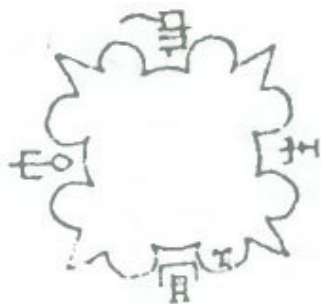
които не ще да е чудно, ако попаднат и старогерманските алп, алберих и елф.

267. Тук трябва да прибавим и една много важна особеност на китайските огледала;

Известно е, че огледалата са имали в очите на старите китайци магично значение, както и в очите на европейските народи (например, днес още съществува суеверието за счупеното огледало). Знаем също така, че азиатските народи са окачвали по дрехите си малки огледалца като предпазно средство. Голямо множество от дрехите на тия народи представляват чисто и просто имитации на гърбовете на огледалата, чийто гърбове са нищо повече от елбетици или техни съставни части. Всички китайски огледала, дори тогава когато наглед нямат нищо общо с орнаментна елбетица, предствалаяват само елбетици и почти всяко огледало носи по-къси или по-дълги надписи.

268. Почти всички тези надписи предствавляват форми на благопожелания. Едно от най-характерните древни надписи, още от времето на династията Хан гласи;

“Нека синовете имат дълъг и честит живот”

Об. 59. – Китайско огледало от времето на Хан или след него с типична елбетица , в която растенията и животните са заместени с идиограми , представлящи магичен надпис с благопожелание. Ш 2. таблица 239. , об.1268.

269. Това е явно заклинание за дългоденствие и щастието на рода. Богатство и обилност са обикновени теми на надписите. Виждаме в якутския език елбе, елбибин, елбех, елбехтих, елбет, елбетebin, елбетеччи, както и ильбек на чувашобългарския език означава изобилие, умножение.

270. И ето в съвременните български благопожелания може да се долови следното предзназначение на магията на елбетицата;

“Да бъде щастието и изобилието толкова, колкото са звездите по небето, колкото са пясъчинките по земята”

т.е. колкото е изобилието на самата Вселена. И затова елбетицата е знакът на Вселената, на всички нейни чудни небесни и земни прояви и всички необятни прояви на тази вселена намират своите отражения по прекрасните разнообразни образи на елбетицата, които в Китай постепенно се развиват в най-могъщите и съвършени изображения на природата, сътворявани някога от човешка ръка.

271. И най-странното и най-чудното е , че в китайското обозначение на името на Хуните така, както древната книга Ши Ки ни го предава, участва чист образ на елбетицата. Тази елбетица я има и в името на Хун-ок, синът на последния, на “лошия” владетел от династията Хия, който бил забегнал на север и от когото китайската летопис иска да изкара Хуните като потомци на същата династия. Същата тази елбетица я има и в името на онези хуни, наричани пак Хун-ок, които били живели в още по-ранни времена;

“..вече преди Танг (първият император на Шанг) и преди Юю.” Елбетицата в името на хуните намираме и другаде.

272. Нейната поява в идеографното китайско писмо, и то отнасяйки се до името на старите хуни, които китайското предание изкарва толкова древни, поне колкото най-древните китайски династии, както и обстоятелството, че в тези имена тя бива свързвана с други идеограми, стоящи в тясна връзка с орнаментното богатство на Далечния Изток и на днешна България, представлява един наистина величествен по значението си въпрос, чието разрешение ние ще оставим на бъдещето, защото той засяга самата основа на загадката за произхода на китайската писменост.

273. Създаването на китайската писменост стои в тясна връзка с образността на Далечния Изток и на днешна България. Редица орнаменти и образни представи проличават в китайските знаци. Това се изявява още по-силно в древните китайски шрифтове, които още не са напълно добре разчетени и обяснени. За последователното им разгадаване българската образност ще трябва да даде своят скъп и ценен принос, защото тя е запазила и до ден днешен живи прастарите образни форми, както ще се види от някои случаи в следващите части на труда ми. А тия древни форми някога си, в зората на времената, са създали китайската писменост –

най-великата писменост на света. На тая писменост бе написано от Конфуций и най-великото обещание за световните бъднини: " Един бъден ден ще съумее да превъзмогне себе си и да се свърне, да отпрати развоя си в законите на Красотата; тогава целият свят ще се възвърне към нравствеността". И трябваше да минат 2500 години, та да се роди един Достоевски, който пред лицето на Западния свят да посмее повторно да напише същото с Български букви върху скрижалите на човечеството:

"Красотата ще спаси света"